

”Inarinsaamen elvyttäminen on mulle sellainen sydämen asia”

**INARINSAAMEN OPISKELUN MOTIIVIT
AIKUISOPISKELIJOIDEN TARINOISSA**

Tiina Krank

Pro gradu -tutkielma

Aikuiskasvatustiede

Kevät 2017

Lapin yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta

Työn nimi: ”Inarinsaamen elvyttäminen on mulle sellainen sydämen asia”

INARINSAAMEN OPISKELUN MOTIIVIT AIKUISOPISKELIJOIDEN TARINOISSA

Tekijä: Tiina Krank

Koulutusohjelma: Aikuiskasvatustiede

Työn laji: Pro gradu – tutkielma

Sivumäärä: 83 sivua + 2 liitettä

Vuosi: 2017

Tiivistelmä

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää aikuisopiskelijoiden kertomuksista, millaisia motiiveja inarinsaamen kielen opiskelun taustalla on. Tavoitteenani on myös tulkita kertomuksista tarinat, joihin motiivit liittyvät. Kvalitatiivisen tutkimukseni kohdejoukko on inarinsaamea aikuisiällä opiskelleet henkilöt. Keräsin aineistoni haastattelemalla kahdeksaa inarinsaamen aikuisopiskelijaa. Analysoin teemahaastattelut eli empiirisen aineistoni narratiivisen analyysin keinoin. Valitsin narratiivisen lähestymistavan, koska se antaa mahdollisuuden tuoda esiin marginaalissa olevan kieliryhmän äänen heidän kertoessaan tarinoita omasta elämästään. Tutkimukseni paikantuu aikuiskasvatustieteen, kulttuurin- ja motivaatiotutkimuksen kenttiin.

Tulkintani mukaan löysin haastatteluista tarinoita menneisyyteen, nykyisyyteen ja tulevaisuuteen liittyen. Menneisyystarinoissa aikuisopiskelijoita motivoi inarinsaamen opiskelun aloittamiseen pääsääntöisesti inarinsaamelaiset sukujuuret. Haastatelluilla, joilla ei ollut inarinsaamelaisia sukujuuria, inarinsaamen opiskelujen taustalla vaikutti yleinen kiinnostus kieliin. Nykyisyystarinat toivat esiin inarinsaamen opiskelijoiden halun kuulua yhteisöön inarinsaamen kielen avulla. Tärkeää oli myös halu elvyttää kieltä sekä kieli- ja kulttuuri-identiteetin vahvistuminen kielen oppimisen avulla. Tulevaisuustarinoissa haaveiltiin sekä muutosta joskus tulevaisuudessa omille juurille pohjaiseen että suvun kielen siirtämisestä omille lapsille.

Avainsanat: aikuisopiskelu, motiivit, inarinsaame, narratiivisuus, sisällönanalyysi

Muita tietoja:

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi

(vain Lappia koskevat)

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	INARINSAAMELAISUUS MARGINAALISENA IDENTITEETTINÄ.....	8
2.1	Inarinsaame uhanalaisena kielenä.....	12
2.2	Kulttuurintutkimus.....	14
2.3	Identiteetti	15
2.4	Kulttuuri-identiteetti	17
3	MOTIIVIT AIKUISOPISKELIJOIDEN ELÄMÄNKULUSSA	20
3.1	Inarinsaamen opiskelu aikuisiällä.....	22
3.2	Aikuisopiskelun motiivit.....	25
3.3	Motiivien merkitys oppimisprosessissa	27
3.4	Elämäntulkku	28
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	30
4.1	Tutkimusasetelma	30
4.2	Narratiivinen lähestymistapa	30
4.3	Aineiston hankinta ja kuvaus	33
4.4	Tutkijan paikantuminen	37
4.5	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	39
4.6	Aineiston analyysi.....	42
5	MENNEISYYSTARINAT	45
5.1	Omat juuret	45
5.2	Yleinen kiinnostus kieliin	48
5.3	Muut opinnot taustalla	49
6	NYKYISYYSTARINAT	51
6.1	Kielen elvyttäminen.....	51
6.2	Yhteisöön kuuluminen.....	54
6.3	Kieli-identiteetin vahvistuminen.....	60
6.4	Kulttuuri-identiteetin vahvistuminen.....	62

6.5	Tärkeää omaa aikaa.....	65
7	TULEVAISUUSTARINAT	66
7.1	Haaveet pohjoisesta	66
7.2	Kielen siirtäminen lapsille	67
7.3	Varasuunnitelma omalle elämälle.....	69
8	YHTEENVETO JA POHDINTA.....	71
	LÄHTEET	74
	LIITTEET.....	84
	Liite 1: Ilmoitus Facebook-ryhmissä.....	84
	Liite 2: Haastattelurunko	85

1 JOHDANTO

Tarkastelen tutkimuksessani millaisia motiiveja inarinsaamen aikuisopiskelijoilla on kielen oppimisen taustalla ja millaisiin tarinoihin motiivit liittyvät. Aiheeni liittyy läheisesti saamen kielen elvytyksen prosessiin eli revitalisaatioon. Revitalisaatiossa vähän käytetty vähemmistökieli pyritään ottamaan uudelleen käyttöön ja laajentamaan sen käyttöaloja. (Sarivaara 2012, 71–72.) Aihe on ajankohtainen ja tärkeä Suomessa ja kansainvälisesti. Monenlaiset saamelaiskysymykset ovat nousseet keskusteluun viime aikoina. Julkisuudessa on käyty keskustelua, kuka on saamelainen. On myös uutisoitu muun muassa saamelaislasten vanhempien huolesta saamenkielen opetuksen suhteen, koska Rovaniemen kaupunki ei järjestä tänä vuonna lainkaan saamen kielen opetusta. (Yle-uutiset, 2017.)

Vaikka kielen elvyttäminen vaatii paljon aikaa ja resursseja, onnistuneista revitalisaatiohankkeista on esimerkkejä maailmalla. Katalaani, Quebecin ranska ja Uuden-Seelannin maori ovat nousseet revitalisaation avulla uhanalaisista kielistä käyttökieliksi (Huss 1999, 32). Inarinsaamen kieli kuuluu uhanalaisiin kieliin ja mielestäni on tärkeää lisätä tietoisuutta tästä kielestä ja sen säilyttämisen tärkeydestä.

Tässä tutkimuksessa tavoitteenani on tuoda inarinsaamea aikuisina opiskelevien äänet kuuluviin, joten lähestyn aineistoani narratiivisen menetelmän avulla. Narratiiviselle tutkimukselle tyypilliseen tapaan haluan tutkimukseni avulla antaa äänen hiljaisuudessa tai marginaalissa oleville ihmisille (Sarivaara 2012, 117). Tulkitsen opiskelijoiden elämänkulkua tarinoiden kautta, koska motiivit jäävät helposti irrallisiksi, jos niitä ei tarkastella osana tutkimushenkilöiden elämänkulkua. Sain ajatuksen yhdistää omassa pro gradu-tutkielmassani motiivit ja narratiivisen analyysin Anne Lindforsin (2014) sosiaalipolitiikan pro gradu-tutkielmasta *Kun simpukka aukeaa: Tahattomasti lapsettomien vapaaehtoistoimijoiden motiivit*.

Mielestäni aihetta on tärkeää tutkia, koska aihetta ei ole juurikaan tutkittu valitsemastani aikuisnäkökulmasta. Rauni Äärelä (2016) on tutkinut inarinsaamen kielipesätoimintaa väitöstutkimuksessaan ”Dat ii leat dušše dat giella” – ”Se ei ole vain se kieli”: tapaus-tutkimus saamenkielisestä kielipesästä saamelaisessa varhaiskasvatuksessa. Annika Pasanen (2015) tarkastelee väitöstutkimuksessaan, Kuávsui já peeivičuovâ. 'Sarastus ja päivänvalo': Inarinsaamen kielen revitalisaatio, käänteistä kielenvaihtoa ja erityisesti kielipesää ja kielimestari-oppilas-menetelmää aikuisopetuksen osana. Erika Sarivaara (2012) on tutkinut aikuisten kielenelvyttäjien kokemuksia saamen kielen elvyttämisestä. Hänen painopisteensä väitöstutkimuksessaan, Statuksettomat saamelaiset. Paikantumisia saamelaisuuden rajoilla, oli statuksettomat saamelaiset, jotka olivat opetelleet saamenkielen pääosin aikuisiällä. Hänen tutkimuksessaan oli pieni osuus myös motivaatiotekijöistä. Attila Gyula Kiss (2015) on tutkinut väitöstyössään historiallisten vähemmistökielten opiskelua Romaniassa ja Suomessa.

Opiskelumotivaatioon liittyviä tutkimuksia on tehty paljon. Esimerkiksi Vesa Korhosen ja Sampo Hietavan (2011) projektityönä tehty Mikä opiskelijaa motivoi, mikä ei? Korkeakouluopintoihin sitoutuminen motivaationäkökulmasta tarkasteltuna. Tuija Lukinin (2013) väitöstutkimus on nimeltään Motivaatio matematiikan opiskelussa – seurantatutkimus motivaatiotekijöistä ja niiden välisistä yhteyksistä yläkoulun aikana. Marko Susimetsä (2006) on tutkinut aikuisopiskelijoiden motivaatiota ja oppimisstrategioita kollektiivisessa verkko-oppimisympäristössä.

Tutkin aihetta motivaation näkökulmasta, sillä oletan että inarinsaamen aikuisopiskelijoilla on erilaisia motiiveja opiskella inarinsaamea. Toivon, että tutkimukseni tuo esiin inarinsaamen kielen aikuisopiskelun tärkeyttä opiskelijoiden kertomana. Kielen opiskeluun aikuisiällä liittyy monenlaisia tekijöitä, jotka edistävät tai vaikeuttavat oppimista. Tällä hetkellä valtaosa työikäisistä inarinsaamen taitajista on opetellut tai aktivoinut inarinsaamen aikuisiällä.

Tutkimukseni on laadullinen narratiivinen tutkimus, jonka tavoitteena on selvittää, millaisia motiiveja aikuisopiskelijoilla on opiskella inarinsaamea. Mielenkiintoni kohdistuu siihen, millaisia tarinoita inarinsaamen aikuisopiskelijat tuottavat motiiveista. Tutkimus-

joukkoon kuuluu kahdeksan inarinsaamen aikuisopiskelijaa, joista kaksi miestä ja kuusi naista. Viidellä heistä on inarinsaamelaiset juuret. Haastateltavat löysin inarinsaamenkielen käyttäjien Facebook-sivuston Anarâškielâ orroomviste kautta. Haastateltavat olivat eri puolilta Suomea ja he olivat iältään 26–48-vuotiaita. Tutkimuksessani olen nimmennyt haastateltavien sitaattit numeroilla 1-8. Tiedonkeruumenetelmänä oli teemahaastattelu. Tutkimukseni paikantuu aikuiskasvatustieteen, kulttuurintutkimuksen ja motivaatiotutkimuksen kenttiin.

Tutkimukseeni valikoituivat seuraavat kysymykset; millaisia kielenoppimismotiiveja aikuisiällä inarinsaamea opiskelevat tuottavat kertomuksissaan ja millaisiin tarinoihin kerrotut motiivit kietoutuvat? Tutkimukseni lähtee liikkeelle tarkastelemalla aluksi inarinsaamelaisuutta ja muita aiheeseeni keskeisesti liittyviä käsitteitä. Luku kolme keskittyy motiivin ja aikuisopiskelun käsitteiden määrittelyyn. Luvussa neljä kuvailen tutkimukseni toteutukseen liittyviä valintojani. Luvut viisi, kuusi ja seitsemän keskittyvät empiiristen tulosten esittelyyn. Lopuksi luvussa kahdeksan on pohdintaosuus.

2 INARINSAAMELAISUUS MARGINAALISENA IDENTITEETTINÄ

Inarinsaamelaiset ovat ryhmä, jonka voidaan sanoa paikantuvan marginaalin marginaaliin. Marginaalin käsite viittaa sivulla, reunalla ja syrjässä olemiseen. Inarinsaamelaiset kuuluvat saamelaisina marginaaliseen ryhmään Suomessa, ja he ovat myös marginaalinen ryhmä saamelaisten joukossa. (Sarivaara 2012, 217–218.) Monien muiden alkuperäiskansojen tapaan myös saamelaiset ovat joutuneet assimilaation kohteiksi erityisesti kirkollisen kansanopetuksen ja koululaitoksen vuoksi. Saamelaisilta kiellettiin perinteinen uskonnon harjoittaminen ja saamen kielen puhuminen. Viimeisten vuosikymmenien aikana he ovat alkaneet vastustaa assimilaatiota ja he ovat alkaneet vaatia oikeuksia omaan kieleen ja kulttuuriin. (Äärelä 2015, 4-5.)

”Muistan, että minä oon ollu ihan pikkunen, pikkutyttönä oon ollu lapinpuvussa. Mutta sitten se oli varmaan jotaki sellasta yläasteikää, niin sillonnulla oli itellä halu pukeutua, niinkö saamenpuku päälle. Mutta sitten sitä vähän niinkö naureskeltiin, mutta minä kannoin ylpeänä sitä lapinpukua. Se oli mulle semmonen, että ehkä Inarissaki oli semmonen pikkusen erotelu. Niin muistan, että minuaki joku sano lantalaiseksi. Että jotku saamelaiset oli sitä mieltä, että ne ovat enemmän saamelaisia ko toiset. Että jotku kattoo, että inarinsaamelaiset kalastajasaamelaiset eivät ole niinkö saamelaisia. (...) Mie niinkö ymmärrän sitä, että tavallaan oikeuksista taistellaan, mutta saamelainen on saamelainen, on se sitte Inarissa tai Utsjoella tai Helsingissä. Sitähän ei voi kukkaan viiä meistä pois. Mie en oikein ymmärrä sitä semmosta, että välillä *mie olen hämilläni* tästä keskustelusta mikä on. Että puhutaan siitä, että oikeuksia poljetaan, mutta kukaan ei koskaan kerro, että mitä ne oikeudet on, mitä poljetaan. Että välillä tuntuu, että onko se vaan semmonen tapa, että ei oo oikeuksia. Poroihmiset laiduntaa edelleen samalla tavalla ko on laiduntanu ennenki. Ja se, että maailma muuttuu, siinä täytyy pysyä mukana. Jotenki mie oon välillä hämilläni näistä asioista.” (Haastateltava 1)

Kuten edellä olevassa haastattelusitaatissa, eri saamelaisryhmien jännitteet tulivat esiin haastatteluissani. Useampi inarinsaamelaiset juuret omaavista ja myös henkilöt, joilla ei ollut inarinsaamelaisia juuria, mainitsivat näistä jännitteistä ja valta-aseamista haastatteluissa epävarmuuden ja hämillään olon kuvauksina. Sanna Valkonen (2009) onkin purkanut totuttuja käsityksiä saamelaisuudesta ja saamelaisista. Hänen mukaansa kaikki saamelaiset eivät tunnista itseään virallisesta saamelaispolitiikasta. Väitöskirjassaan hän esittää, että käsitykset saamelaisuudesta eivät ole ”luonnollisia” tai itsestään selviä, vaan ne on rakennettu puheen ja määritelmien kautta. Valkosen mukaan ”oikean” saamelaisuuden määritelmä voi jopa aiheuttaa identiteettiongelmia sellaisille saamelaisille, jotka eivät koe siihen sopivansa. Hän jatkaa, että saamelaispolitiikka on ollut vallan tavoittelua saamelaisten eduksi, mutta yhtä aikaa valtaa käytetään myös yhteisön sisällä. Saamelaisten kieli- ja elinkeinoryhmien väliset suhteet eivät ole aina olleet itsestään selviä. Maritta Stoor (1999, 67–68) on myös pohtinut kirjoituksessaan vähemmistöön ja valtakulttuuriin kuulumisen kriteereitä. Hän kysyy, milloin saamelaisuus muuttuu suomalaisuudeksi. Valtakieleen vaihtanut saamelainen voi kokea olevansa saamelainen ja osa saamelaisyhteisöä. Pelkät esi-isät eivät kuitenkaan riitä siihen, että tulee tunnistetuksi saamelaiseksi saamelaisyhteisössä, vaan identiteetistä on neuvoteltava.

Myös muualla maailmassa vähemmistöjen asemaan on kiinnitetty erityistä huomiota. Circe Sturm (2014) on tutkinut cherokee-intiaanien elämää Pohjois-Amerikassa. Hänen mukaansa cherokee-intiaanien joukossa on elänyt henkilöitä, jotka ovat puhuneet cherokee-kieltä ja he ovat jakaneet cherokee-intiaanien elintavat, mutta kuitenkin heille tai heidän jälkeläisilleen ei ole hyväksytty virallista cherokee-intiaanien asemaa. Nämä henkilöt ovat yksi marginaalisimmista yhteisöistä Pohjois-Amerikan alkuperäiskansojen joukossa. Osalla henkilöistä on ollut näyttää todisteita cherokee-juuristaan, mutta tämä ei ole ollut riittävää oikeudessa. He ovat monella tavalla taistelleet oikeuksistaan saada cherokee-status, mutta mikään ei ole tuntunut riittävän. Cherokee-kansalaisuuden ja identiteetin määrittely perustuu usein rotuun eikä syntyperään. Ongelmana tässä on usein, että eri rodut ovat sekoittuneet aikojen saatossa, joten suurimmalla osalla näistä henkilöistä on myös muuta etnistä taustaa kuin cherokee-intiaanien.

Marginaalisuuteen liittyy oleellisesti toiseuden käsite, jota Anna Kulmala (2006, 71) on pohtinut. Toiseus ilmaisee kokemuksellista suhdetta toisiin ihmisiin, ihmisryhmiin ja myös yhteiskuntaan. Julkisessa keskustelussa luodaan oletuksia esimerkiksi marginaalisuudesta. Myös marginaalissa elävät ihmiset pakotetaan näin artikuloimaan, ottamaan kantaa ja tuomaan julki omia mielipiteitään omasta elämästään suhteessa muihin. Vaikka tutkimukseni haastatelluilla ei kaikilla ole saamelaista tai inarinsaamelaista taustaa, niin kuvaan saamelaisuutta ja inarinsaamelaisuutta yleisesti näin alkuun, koska suurimmalla osalla inarinsaamen opiskelijoista on kuitenkin inarinsaamelaiset juuret. Inarinsaamelaiden identiteetti erottaa heidät muista saamelaisista, kuten pohjois- ja koltasaamelaisista. Inarinsaamelaisuuden omia merkkejä ovat muun muassa inarinsaamen kieli, asuinseutu, sukutietoisuus ja vaatetus. (Morottaja 2015).

Saamelaisalue ulottuu Suomen, Norjan, Ruotsin ja Venäjän alueille. Saamelaisten lukumäärän sanotaan olevan noin 70 000–82 000. Saamelaiskäräjien vaaliluetteloihin merkityt on tilastoitu ja vuoden 2011 vaalien yhteydessä suoritettua laskennan perusteella Suomessa on yhteensä 9 919 saamelaista, joista äänioikeutettuja 5 483. Suomen väestörekisterikeskus pitää yllä rekisteriä, jonka mukaan saamen äidinkieleksi merkinneitä 31.12.2011 oli 1 870 henkilöä. (Suomen saamelaiskäräjät 2012; Väestörekisterikeskus 2012.) Nykyiset arviot saamelaisten lukumäärästä perustuvat henkilön subjektiiviseen ilmoitukseen, jonka mukaan virallinen saamelaisuus määrittyy. Keskiössä on henkilön identiteetti. Saamelaisuus on perinteisesti jaettu elinkeinojen ja asuinalueiden perusteella metsä-, tunturi-, joki- ja merisaamelaisiin. Nykyään suurin osa saamelaisista asuu saamelaisalueen ulkopuolella. (Sarivaara 2012, 27–29.)

Nykyinen saamelaismääritelmä perustuu saamelaiskäräjistä annetun lain 3 §:n mukaan: "saamelaisella tarkoitetaan henkilöä, joka pitää itseään saamelaisena edellyttäen:

1. että hän itse tai ainakin yksi hänen vanhemmistaan tai isovanhemmistaan on oppinut saamen kielen ensimmäisenä kielenään; tai
2. että hän on sellaisen henkilön jälkeläinen, joka on merkitty tunturi-, metsä- tai kalastajalappalaiseksi maa-, vero- tai henkikirjassa; taikka

3. että ainakin yksi hänen vanhemmistaan on merkitty tai olisi voitu merkitä äänioikeutetuksi saamelaisvaltuuskunnan tai saamelaiskäräjien vaaleissa" (Laki saamelaiskäräjistä 974/ 1995). Virallisen saamelaisstatuksen saavuttamiseksi henkilön tulee pitää itseään saamelaisena, jolla tarkoitetaan subjektiivista kriteeriä. Lisäksi henkilön tulee täyttää vähintään yksi edellä olevien määritelmien kolmesta vaihtoehtoisesta objektiivisesta kriteeristä. (Sarivaara 2012, 51–52.)

Saamen kieli kuuluu suomalais-ugrilaisiin kieliin. Kielitieteissä jaotellaan perinteisesti kymmenen eri saamen kieltä. Nykyisin puhutaan yhdeksää eri saamen kieltä, jotka kaikki on luokiteltu uhanalaisiksi. Näitä kieliä puhutaan edelleen Norjassa, Ruotsissa, Suomessa ja Venäjällä. Unescon määritelmän mukaan pohjoissaame (puhujia 15000–25000) on uhanalainen, inarinsaame (300 puhujaa) kuuluu vakavasti uhanalaisiin kieliin, kuten myös luulajansaame (2000 puhujaa), eteläsaame (700 puhujaa), koltansaame (430 puhujaa), kun taas piitimensaame (20 puhujaa), turjansaame (alle 20 puhujaa) ja uumajansaame ovat kriittisesti uhanalaisia. Äskettäin sammunut kieli on akkalansaame, joka sammui vuonna 2013. Muita sammuneita kieliä ovat kittilänsaame, keminsaame ja kuolajärvensaame. (Sarivaara 2012, 29; Sarivaara & Määttä & Uusiautti 2013, 121.)

Helsingin yliopistossa on opetettu saamen kieltä jossain muodossa jo 1800-luvulta asti, mutta varsinainen käytännön kielen opetus alkoi vasta 1970-luvulla. Nykyään saamentutkimusta voi opiskella perus- ja aineopintojen laajuisen kokonaisuuden pää- ja sivuaineena. Pääkaupunkiseudulla on vuodesta 1988 toiminut Ry City-Sámit Rs, jonka ovat perustaneet Helsingin seudulla asuvat saamelaiset. Yhdistyksen perimmäisenä tarkoituksena on koota yhteen kaupunkialueen saamelaiset, vahvistaa heidän saamelaista identiteettiään ja edistää mahdollisuuksia käyttää saamea enemmistökieliselä urbaanilla alueella. Sarivaaran haastattelemat statuksettomat saamelaiset olivat useimmiten opiskelleet saamea Inarissa. Muita opiskelupaikkoja heidän kielenelvytyksessään olivat olleet saamea opettavat saamelaisalueen peruskoulut, Oulun yliopiston Giellagas-instituutti, Sámi allaskuvla Norjan Kautokeinosssa sekä Helsingin yliopiston suomalais-ugrilaisien kielten laitos. Yhtenä tärkeänä kielen oppimisen menetelmänä oli monilla ollut itseopiskelu. (Sarivaara 2012, 201–202.)

Saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen asema koulussa on yksi tärkeimmistä saamelaisen kansanryhmän tulevaisuuteen vaikuttavista tekijöistä. Kieli on merkittävin saamelaisen identiteetin ylläpitäjä ja tärkeä yhteyden säilyttäjä. Kielen osaamisella on suuri merkitys oman kulttuuriin kehittämisessä, omiin juuriin ja saamelaiseen yhteisöön kasvamisessa. Tänä päivänä saamen kielen asema opetuksessa on lainsäädännöllisesti turvattu saamelaisten kotiseutualueella, Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kunnissa sekä Sodankylän kunnassa ja Lapin paliskunnan alueella. Saamen kielen asema koulussa on kuitenkin saamelaisalueellakin puutteellinen. Saamelaisalueen ulkopuolella saamen kielen opetus on edelleen vähäistä, vaikka suurin osa saamelaislapsista asuu sen ulkopuolella. (Näkkäljärvi & Rahko 2007, 253.) Tämä tuli esiin myös tutkimukseeni osallistuvien haastateltavieni taholta. Useampi saamelaisalueen ulkopuolella asuva toi ilmi huolensa lastensa mahdollisuuksista opiskella inarinsaamea. Se oli yksi motiivi opiskella inarinsaamea aikuisiällä. Vanhempi tai vanhemmat halusivat opiskella kielen, jotta voivat opettaa sitä lapsilleen ja siirtää täten omaa kulttuuriaan jälkikasvulle. Opetellessaan suvun kielen, he pystyivät kielen avulla myös siirtämään lapsilleen inarinsaamelaisia kulttuuria ja tulemaan yhteisön täysivaltaisiksi jäseniksi.

2.1 Inarinsaame uhanalaisena kielenä

Suomen yleensä ajatellaan olevan yksikielinen tai korkeintaan kaksikielinen maa. Tämä käsitys Suomen kielellisestä homogeenisuudesta perustuu ilmeisesti siihen, että Suomen kielivähemmistöt ovat olleet paljon pienempiä kuin muualla Euroopassa. Suomessa on kuitenkin kautta aikojen asunut ihmisiä, joiden äidinkieli on ollut joku muu kuin suomi. (Nuolijärvi 1999, 1.) Yksi näistä vähemmän tunnetuista kielistä on inarinsaame. Inarinsaamen puhujia arvioidaan olevan noin 450 ja tähän luetaan sekä äidinkielisten että vieraskielisten puhujat. Inarinsaamea on puhuttu lähinnä Inarijärven ympäristössä. (Olthuis & Trosterud 2015, 1.) Inarinsaame luokitellaan kansainvälisesti erittäin uhanalaiseksi kieleksi. Sen aktiivinen elvyttäminen on aloitettu vuonna 1986, jolloin Anarâškielâ servi ry eli Inarinsaamen kielen yhdistys perustettiin. (Olthuis 2003, 568–569.)

Kielen joutumiseen uhanalaiseksi on monia syitä. Syinä voivat olla historiallinen kehitys, harjoitettu kielipolitiikka ja vähemmistökielen joutuminen heikkoon asemaan suur-

ten kielten dominoinnin alla. Kielen heikko asema vaikuttaa kieliyhteisön käsitykseen omasta kielestä. Sillä on myös vaikutusta yksilöiden kielivalintoihin ja identiteettiin. Kielten uhanalaisuus johtaa herkästi kielenvaihdoksen kierteeseen ja kielen asemaa ei helpota sen vähäiset käyttömahdollisuudet. Kielen uhanalaisuus tekee kielestä miltei näkymättömän. Kieliyhteisön jäsenet voivat alkaa vähätellä oman kielensä taitoa, koska maan pääkieli on heillä enemmän käytössä olosuhteiden pakosta. Kielenvaihdokseen liittyy monenlaisia mekanismeja. Se voi saada aikaan kieliyhteisössä ristiriitaisia tunteita kuten häpeää, surua, huolta ja pelkoja. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012, 65.)

Inarinsaamenkielen asema heikkeni 1950-luvulla kansakoulun tulon myötä. Aiemmin kirkko oli ollut vastuussa saamelaislasten opetuksesta. Tuolloin oli olemassa kiertokoulu, jossa saamenkielisiä lapsia opetettiin yhä saamenkielellä, vaikka virallinen opetuskieli olikin suomen kieli. Kiertokoulun lakattua tilalle tuli kansakoulu, jolloin opetuksen kieleksi tuli ainoastaan suomi ja opettajat olivat suomenkielisiä. Lapset joutuivat asumaan asuntoloissa ja kotiin he pääsivät usein vain pitkillä lomilla. Saamen kielen puhuminen oli kiellettyä ja siitä rangaistiin. Tullessaan vanhemmiksi he eivät halunneet omien lasten kokevan samaa nöyryytystä, joten he puhuivat lapsilleen vain suomea. Seuraavasta sukupolvesta tuli siis suomenkielinen ja inarinsaame oli uhattuna. (Olthuis 2000, 571–572; Laitinen 1999, 123) Haastateltavieni tarinoissa kuvattiin tätä asiaa, mutta hyvin neutraaliin sävyyn. Heistä kukaan ei tuonut esiin asioita vahvalla tunnelatauksella, tai se ei ainakaan minulle välittynyt. Ehkä aihe on vielä sen verran arka, että he eivät halunneet kertoa näistä tuntemattomalle haastattelijalle. Enkä halunnut johdatella haastattelua liikaa, vaan pyrin antamaan heille vapauden keskustella eri teemoista oman intressin mukaisesti kunnioittaen heidän valintojaan.

Kielen elvyttämällä eli revitalisaatiolla pyritään parantamaan kielen asemaa, muun muassa lisäämällä kielen käyttökelpoisuutta yhteiskunnan eri alueilla. Sillä pyritään myös parantamaan kielen yhteiskunnallista asemaa, esimerkiksi lisäämällä puhujien määrää ja laajentamalla sen käyttömahdollisuuksia. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2012, 65.) Inarinsaamea on ryhdytty aktiivisesti elvyttämään vuonna 1986. Inarinsaamea on ollut vähemmistökieli, jonka puhujia on ollut noin tuhatkunta korkeimmillaan. Se on ollut myös hyvin rajoittunut kieli puhuma-alueellaan. Sitä on puhuttu Inarinjärven ran-

noilla sijaitsevilla viidessä kylässä; Ivalossa, Inarissa, Kaamasessa, Partakossa ja Nelimissä. Entuudestaan pieni puhujien määrä väheni merkittävästi suomenkielisen koulun tulon myötä. Saamenkieliset lapset joutuivat ummikkoina suomenkieliseen kouluun, jolloin alkoi voimakas kielenvaihtoprosessi. Kielen elvytys on kuitenkin viime vuosikymmeninä lähtenyt hyvin käyntiin ja kielen puhujamäärän lasku on saatu pysähtymään. (Olthuis 2000, 568–569.)

Inarinsaamen kielenelvytyksen keinoja ovat olleet kaksi Anarâškielâ servi ry:n ylläpitämää kielipesää Inarissa ja yksi Ivalossa. Vuosina 2009–2010 on järjestetty täydennyskoulutusta, jossa on koulutettu 17 uutta asiantuntijaa inarinsaamelaiseen kieliyhteisöön. Saamelaisalueen koulutuskeskuksessa on järjestetty vuodesta 2010 alkaen aikuisten vuoden pituista kielikoulutusta. Inarinsaame on ollut peruskoulun opetuskielenä vuodesta 2000 lähtien. Inarinsaamea on voinut myös opiskella Oulun yliopiston Giellagas-instituutissa pääaineena vuodesta 2010 alkaen. (Olthuis ym. 2015, 1.) Kaikki haastattelemani henkilöt olivat opiskelleet inarinsaamea verkko-opintoina. Useampi haastattelemistani henkilöistä joko opiskeli tai oli opiskellut tai haaveili pääsevänsä opiskelemaan inarinsaamea Oulun yliopistoon. Osalla pitkä välimatka ja perheen, työn ja opiskelujen yhdistäminen oli saanut vielä siirtämään opintoja tulevaisuuteen.

2.2 Kulttuurintutkimus

Tutkimukseni paikantuu kulttuurintutkimukseen. Kieli ja kulttuuri kuuluvat yhteen. Inarinsaamelaiset ovat yhteisö, joilla on omat heitä yhdistävät kulttuurinpiirteensä, kuten kieli ja vahva sukuyhteys. Kulttuurille on annettu lukuisia eri määritelmiä, mutta kaikissa niissä on yhteisenä piirteenä kulttuurin yhteisöllisyys. Tulkintani mukaan yhteisöllisyys tuli vahvasti esiin haastateltavieni tarinoissa. Se oli yksi motivaation lähde ja innoitus inarinsaamen aikuisopiskeluissa niillä, joilla oli inarinsaamelaiset juuret.

Kulttuurille voidaan antaa monia eri määritelmiä, mutta kaikissa niissä on yhteisenä tekijänä yhteisöllisyys. Kulttuuri on ihmisen luomaa omaa aluetta, jossa ihminen ilmaisee itseään. (Kupiainen & Sevänen 1994, 7.) Kulttuurintutkimus ei ole yksi tai yhtenäinen rajoiltaan selvä alue. Tutkimuksen keinoin kulttuurista voi hahmottaa vain osasia.

Kulttuurit ovat pohjattoman rikkaita ja monimuotoisia. (Kupiainen & Sevänen 1994, 7.) Suuri osa kulttuurisesta toiminnasta on kielellistä. Ihmiset ylittävät yhä useammin eri kielten ja kulttuurien rajoja. Jokaista kieltä muokkaa kulttuuri, jossa se on kehittynyt ja jossa se on käytössä. Sanoilla ei ole kulttuurista riippumattomia merkityksiä, kieli kertoo aina puhujansa kulttuurista. (Pietilä & Lintunen 2014, 188–189.)

Laadullinen tutkimus analysoi kulttuuria käsitteenä ja se analysoi myös sen toimintaa. Kulttuurintutkimuksen ei tulisi takertua menneeseen eikä toistaa jo tutkittuja asioita, vaan pitäisi löytää uusia ajatuksia ja näkökulmia. (Alasuutari 2011, 24–25.) Tärkein yhteys laadullisen tutkimuksen ja kulttuurintutkimuksen välillä voisi olla se, että molemmissa selittäminen on ymmärtävää selittämistä. Selitysten ei odoteta esittävän universaaleja lainalaisuuksia, vaan tärkeää on ilmiön paikallinen selittäminen. Täten tehdään ymmärrettäväksi juuri tietty historiallisesti ja kulttuurisesti ehdolliseksi ymmärretty asia. (Alasuutari 2011, 55.) Tutkimuksessani esiin tulleet kulttuurilliset piirteet ovat juuri mielestäni näitä paikallisia juuri haastattelemini henkilöiden kulttuurisia ominaispiirteitä, jotka eivät selitä ilmiötä laajemmin. Jokainen tarina sisälsi yksilöllisiä kulttuurillisia piirteitä, mutta toisaalta inarinsaamelaisuuteen liittyen tarinoissa oli tulkintani mukaan nähtävissä myös yhdistäviä kulttuurillisia piirteitä, joita avaan tuonnempana tutkimuksessani.

2.3 Identiteetti

”Ongelma siinä oman saamelaisuuden määrittämisessä, se on semmonen hassu homma, että silloinko mie olin alle kouluikänen, niin meillä kotona kävi vanhoja inarinsaamelaisia, minä olin heille niinkö saamelainen. Mutta kaikki se tuota 1900-luvun molemmin puolin syntyneet, se ikäpolvi ko kuoli, niin *minusta tuli yks kaks ikään kuin lantalainen ja minua ei tunnettu.*” (Haastateltava 2)

Identiteetin käsite on mielestäni tärkeää ottaa mukaan tähän tutkimukseen, koska inarinsaamea opiskelleiden tarinoissa osa kertoi tehneensä kovasti töitä oman identiteetin määrittelyn suhteen. Monet inarinsaamelaistaustaiset ovat joutuneet miettimään omaa

asemaansa suhteessa valtaväestöön ja muihin saamelaisryhmiin. Identiteetin määrittäminen liittyy aina jollakin tavalla myös vallankäyttöön. Voinko sanoa olevani inarinsaamelainen? Olenko vain osaksi inarinsaamelainen? Olenko puoliksi inarinsaamelainen? Kuka minä olen? Identiteetit ovat jatkuvassa muutostilassa olevia tarinoita omasta minuudesta.

Identiteetti muokkautuu koko elämämme ollen monimutkainen prosessi. Identiteetin määräytyy sen mukaan, kuinka suuri vajoisuus identiteetin suhteen on. Identiteetti täyttyy ympäröivästä kulttuurista, elämästä ja tavoista. Identiteetti vaatii aikaa ja voimistumista. (Hall 1999, 39.) Identiteetti on ihmisen tapa ymmärtää itseään suhteessa muihin. Siihen vaikuttavat muun muassa kasvuympäristömme ja kuinka koemme itsemme. Lapsuuden kokemuksillamme on myös vaikutusta identiteettimme muodostukseen. Tuolloin muiden mielipiteillä ei ole vielä paljon vaikutusta identiteettiin. (Rönholm 1999, 18.)

Identiteetin juuret eivät näy aina suoraan menneisyydessä. Identiteettiä tuotamme vuorovaikutuksessa toistemme kanssa. Kerromme oman elämämme menneitä kokemuksia ja tulevia tapahtumia suhteessa ympäröivään maailmaamme. Identiteetti rakentuu kuitenkin tietyssä tilanteessa, ajallisesti ja paikallisesti, mutta sen esittäminen ei ole vailla kytkentöjä menneisyyteen. Identiteetti rakentuu dialogissa, vuorovaikutuksessa. Kertomistilanne, paikka, elämäntapahtumat ja kokemukset vaikuttavat osaltaan siihen, millaiseksi kertomus muodostuu. Omasta elämästämme kertoessamme voimme tuottaa erilaisia identiteettejä itsellemme. Tutkija aineistoaan analysoidessaan on omalta osaltaan mukana rakentamassa ja löytämässä tutkittavalleen useita identiteettejä. (Kulmala 2006, 58–59.)

Identiteetin perustana on minätarina. Se voi olla elämäkerrallinen, jäsentynyt identiteettitarina, ajatus ihanneminästä, toive siitä, mitä voisi olla, tai keskustelussa muodostunut narratiivinen esitys minästä. Identiteetti viittaa käsitykseen mitä minä olen. Identiteettipohdinnassa punnitaan itseä, menneisyyttä ja tulevaisuutta julkisesti. Kertomukset ja sosiaaliset kategoriat, joiden varassa minä artikuloidaan, ovat yhteisiä. Ne ovat peräisin tietyn ajan ja paikan kertomuksista. Tarvitaan ihmisiä, joihin voimme samaistua ja jotka vahvistavat sosiaalista kategoriaa ja myös minäämme. Tarvitsemme myös muiden hy-

väksynnän. Identiteetit ovat vuorovaikutuksessa neuvoteltuja ja vahvistettuja. Identiteetin löytyminen voi olla vapauttavaa, eheyttävää ja voimaannuttavaa, mutta se voi myös rajoittaa, kategorisoivana ja liian yksiulotteisena vastaamaan kysymykseen, mikä minä olen. Identiteetti pohjautuu kokemushistoriaan. (Ronkainen 1999, 73–77.)

Identiteetti muokkautuu henkilön mukaan ja on yhteydessä henkilön omaan kokemusmaailmaan (Sarivaara ym. 2013, 114). Käsitys itsestä ja omasta elämästä rakentuu aina uudelleen, ihmisen verratessa uusia kokemuksiaan aikaisempiin elämäntapahtumiin. Elämänkertomus on tarina, joka hahmottuu aina uudella tavalla kertomus kertomukselta. Identiteetin liittymistä yhä uudella tavalla kutsutaan identiteetin narratiivisuudeksi. (Eteläpelto & Tynjälä 2002, 276.)

2.4 Kulttuuri-identiteetti

Kulttuuri-identiteetti liittyy vahvasti identiteetin käsitteeseen ja oli tärkeää mielestäni ottaa mukaan tähän tarkasteltavaksi. Osa haastateltavistani kertoi tarinoissaan, kuinka heille oli itsestäänselvyys, että he pitivät itseään inarinsaamelaisena. Heillä sukuyhteys oli yleensä ollut vahva. Osalla tämän asian työstäminen oli kestänyt pitkään tai prosessi oli vielä kesken. Joku kertoi olevansa yksi neljäsosa inarinsaamelainen. Jokaisen tarina oli omanlaisensa yksilön elämän tapahtumien ja kohtaamisten kudelma. Sarivaaran (2012, 156) mukaan ihmisen kulttuuri-identiteetillä tarkoitetaan hänen omaa käsitystään omasta itsestään eli kuka hän on. Yksilön sosiaaliset identiteetit rakentuvat suhteessa siihen kulttuuriin ja yksilön jäsenyyteen siinä kulttuurissa, jonka hän tuntee omakseen. Kulttuurisen identiteetin sanotaan liittyvän aikaan ja paikkaan. Identiteetti muodostuukin tietyssä kulttuurisessa yhteisössä tai eri kulttuurien kohtaamassa yhteisössä.

”Mulla on oikeastaan semmonen tilanne, että mulla ei ole enään Inarissa kuin eno, vanhapoikaeno, mutta eno on semmonen, että me ollaan ihan viikottain tekemisissä. Eno ei puhu saamenkieltä ja nyt sitte ko minä sitä luin, niin se oli niinkö pikkusen kiinnostunu siitä. Eno ja äiti on samanlaisia. Äiti soittaa mulle, että helekatin lappalaiset, että taas ne on tulossa kyllään, ne soittaa niinkö tuntia ennen ja hän ei ole varautunu. Se on vähän

niinkö sellasella vitsillä. Mutta kuitenkin se kulttuuri on, että tupsahetaan vaan kyllään ja kaikilla on oma elämä ja tämmöstä. Mutta se on jännä se suhtautuminen. Mie tiän, että *äiti on ylpeä siitä saamelaisuudestaan ja minun eno on ylpeä siitä [saamelaisuudestaan]*. Mutta ne ei puhu vaan ne on sillai hiljaisesti ylpeitä ja tavallaan eno jatkaa sitä, mitä mummo teki aikoinaan. Eno kalastaa, elää voi sanoa täysin luontaistaloudesta. Että kaikki ruoka tulee luonnosta ja se on *minusta yksi tärkeä osa sitä saamelaisuutta, että eletään luonnosta ja luonnon ehoilla*. Että voi hiljastiki jatkaa sitä [saamelaista perintöä]. Ja ne yhteyvet on sillai, että se on melkein vain tuo facebook mitä pietään. Ja sitten mulla on oikeastaan kaikki kaveritki lähteny Inarista pois, ihan muutama hullu ennää. Mutta *aina se on semmonen tunne, että mie tulin kotia*. Melkein voi sanoa, että se on semmonen, että huh.. [syvä huokaus]. (Haastateltava 1)

Edellä olevassa tarinassa haastateltava kuvaa mielestäni hyvin kulttuuri-identiteettiin liittyviä asioita omaa elämäänsä peilaten. Vaikka haastateltava ei asu saamelaisalueella, hän pitää edelleen yhteyttä muutamaaan läheiseen, jotka vahvistavat myös hänen kulttuuri-identiteettiään. Koska läheiset ovat ylpeitä saamelaisuudestaan, vaikkakin hiljaisesti, haastateltava on säilyttänyt vahvan kosketuksen omaan inarinsaamelaiseen kulttuuriinsa. Muissakin haastatteluissa tuli esiin, että saamelaisuudesta oltiin hiljaisesti ylpeitä. Saamelaisuus näkyy tarinoissa ennen kaikkea läheisenä suhteena luontoon, eletään luonnosta ja luonnon ehdoilla. Inarinsaamelaisille kalastus on ollut tärkeä elinkeino, joka tuli useissa tarinoissa esiin. Omalla kotiseudulla käydessään hän kokee olevansa ”kotona”, vaikka hän asuu kaukana kotiseudulta kaupunkiympäristössä. Hänellä on tulkintani mukaan vahva tunneside inarinsaamelaisuuteen. Tämä tuli esiin kautta linjan hänen tarinassaan. Hän pitää hyvin todennäköisenä, että voisi viettää tulevaisuudessa eläkepäiviä Inarin seudulla.

Kulttuuri-identiteetti on minuus, joka on meissä piilotettuna. Samaan kulttuuri-identiteettiin kuuluvilla on samanlainen historiallinen tausta. (Hall 2013, 4.) Kulttuuri-identiteetti muodostuu minän ja yhteiskunnan välillä keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Sosiologisen näkemyksen mukaan kulttuuri-identiteetti toimii henkilökohtaisen minän

ja julkisen minän välillä. Tämän seurauksena ymmärrämme kulttuurisia arvojamme paremmin. Kulttuuri-identiteetin muodostaminen tapahtuu osaksi sijoittamalla minä keskelle omaa kulttuuria ja sosiaalisiin ympäristöihimme. Identiteetti muodostuu pääasiassa sitä tiedostamatta ja on jatkuva prosessi. (Hall 1999, 22.) Kulttuurinen identiteetti liittyy aikaan ja paikkaan (Mason 2000, 13).

3 MOTIIVIT AIKUISOPISKELIJOIDEN ELÄMÄNKULUSSA

Aikuisnäkökulman valitseminen pro gradu -tutkielmani aiheeksi tuntui loogiselta, koska pääaineeni on aikuiskasvatus ja olen itse opiskellut inarinsaamen alkeita aikuisiällä. Aihepiiri on tärkeä myös siksi, että aikuisopetuksen merkitys on kasvanut viime vuosien aikana yhteiskunnassa, muun muassa työelämän vaatimusten muuttumisen myötä. Eri-laiset tieto-, taito- ja osaamisvaatimukset ovat lisääntyneet tietoyhteiskunnan digitalisoi-tumisen myötä. Elinikäinen oppiminen korostuu muuttuvassa työelämässä. Opiskelu työn ja perhe-elämän lomassa on haastavaa. (Aarreniemi-Jokipelto 2015, 88.) Perhe-elämän ja inarinsaamen opiskelun yhdistämisen haastavuus tuli esiin myös haastatelta-vieni kertomuksissa ja minulla on siitä myös omakohtaista kokemusta.

Inarinsaamen tutkimus on käsitykseni mukaan keskittynyt enemmän lapsiin kuin aikuisiin. Tästä poiketen tutkimukseni kuuluu aikuiskasvatuksen alaan, joten pyrin avaamaan tässä luvussa aikuisopetusta. Tutkimukseni kuuluu myös motivaatiotutkimukseen, ja olenkin yhdistänyt tässä luvussa neljä näitä kahta asiaa. Haastattelemani henkilöiden inarinsaamen opiskelut olivat sekä tutkintoon johtavaa että tutkintoon johtamatonta kou-lutusta. Osalla tavoitteet olivat muuttuneet opiskelujen suhteen opintojen edetessä. Al-kuun oli ehkä opiskeltu vähän ja innostuttu asiasta ja opiskeltu vielä lisää. Osalla opis-kelut olivat johtaneet tutkintoon tai ainakin kielen omaksumiseen niin hyvin, että sitä kautta oli saatu työpaikka, jossa pystyttiin hyödyntämään inarinsaamea tai kielitaito oli jopa välttämättömyys työstä suoriutumiseksi.

Toisen maailmansodan jälkeen aikuisopetus oli Suomessa lähes yksinomaan vapaan sivistystyön aluetta. Siihen kuuluivat kansalais-, työväen- ja kansanopistot sekä sivistys-järjestöt. Aikuisopetuksen luonne muuttui vähitellen 1950- ja 1960-luvulta alkaen siten, että toimintaa alettiin kutsua käsitteellä aikuiskasvatus. Samalla aikuiskasvatuksen yh-teiskunnallinen asema vahvistui. (Collin & Paloniemi 2007, 26–27.) Lyhyesti ilmaistu-na aikuisopetuksella tarkoitetaan aikuisille suunniteltua ja järjestettyä koulutusta. Ai-kuisopetuksen yleisenä tavoitteena on, että sen tuottama koulutustarjonta muodostaisi toimivan kokonaisuuden, joka mahdollistaa aikuisopiskelun työssä, työn ohella ja va-

paa-aikana. Koulutustarjonnan tulisi tukea elinikäistä oppimista ja oppijan mahdollisuuksia edetä erilaisissa oppimisympäristöissä omista tarpeistaan ja tavoitteistaan lähtien. Aikuisopetusta järjestetään kaikilla koulutusasteilla: perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa, ammatillisessa koulutuksessa, ammattikorkeakouluissa ja yliopistoissa sekä vapaassa sivistystyössä. Koulutus voi olla tutkintoon johtavaa tai tutkintoon johtamatonta. Tutkintoon johtamaton aikuisten kieltenopetus on pääasiassa omaehtoista yleissivistävää koulutusta, joka on vapaan sivistystyön oppilaitosten järjestämää. (Sartoneva 1998, 221–224.)

Nykypäivänä aikuisopetus voidaan jakaa ainakin kahdella tavalla. Yksi tapa on jakaa aikuisopetuksen kenttä yleissivistävään ja ammatilliseen aikuisopetukseen. Aikuisopetus voidaan jakaa myös formaaliin, nonformaaliin ja informaaliin oppimiseen. Formaali ja nonformaali oppiminen on tavoitteellisista ja niiden avulla voidaan pyrkiä muodollisesti tunnustettuihin suorituksiin. Näitä kutsutaan virallisiksi opinnoiksi, kun taas ei-virallisilla opinnoilla tarkoitetaan informaalin opiskelun kenttää. (Collin ym. 2007, 28.)

Huomattava osa vapaan sivistystyön kielikoulutuksesta järjestetään kerran viikossa tapahtuvina iltakursseina. Lisäksi järjestetään päivä-, viikonloppu- ja lyhytkursseja, jotka mahdollistavat erilaisissa elämäntilanteissa olevien aikuisten osallistumisen koulutukseen. (Sartoneva 1998, 228.) Joustavia ja monimuotoisia opetusmuotoja kuten etäopiskelua, verkko-opiskelua ja verkkokursseja on edelleen tarjolla melko vähän, mutta niiden tarjonta on kasvanut vähitellen. Harvinaisten kielten opetusta tulee lisätä joustavoittamalla ja monimuotoistamalla sitä niin, että lähiopetuksen lisäksi tarjolla olisi aiempaa enemmän etäopiskelua, verkko-opiskelua ja verkkokursseja sekä itseopiskelumahdollisuuksia. Monimuotoistaminen edellyttää kieltenopettajien tieto- ja viestintäteknisten taitojen vahvistamista. (Sartoneva 1998, 228–231.)

Kaikki haastattelemani henkilöt olivat opiskelleet jossain aikuiselämänsä vaiheessa inarinsaamea verkko-opintoina. Tuloksentani mukaan verkko-opinnoista oli lähestulkoon vain positiivisia kokemuksia ja suurimmalle osalle ne olivat ainoa mahdollisuus osallistua inarinsaamen opiskeluun. Opinnot oli hyvin järjestetty ja opettajia keuhuttiin. Haastavuutta opintoihin toi lähinnä opetuskertojen määrä. Opinnot oli yleensä järjestetty

niin, että kokoontuminen tapahtui kahdesti viikossa, kaksi tuntia kerrallaan arkisin iltai-
aikaan. Tämä koettiin raskaaksi, koska kaikilla haastatelluilla oli joko perhettä ja/tai työ
tai muut opiskelut samaan aikaan elämässä. Kuitenkin tätä opiskelutahtia jaksettiin,
koska siitä saatiin myös positiivisia kokemuksia, kuten omaa aikaa ja virkistäytymistä.
Osa koki lähipiirin tuen mahdollistaneen omat opinnot ja tätä arvostettiin paljon. Mo-
nella haastatelluista oli taustalla pohjoissaamen osaamista jonkin verran ja tämän koet-
tiin joko helpottavan tai jossakin määrin myös haittaavan inarinsaamen opiskelua. Osa
kertoi tehneensä selkeän päätöksen keskittyä pelkästään inarinsaamen oppimiseen ja he
olivat myös hävittäneet tarkoituksella kaiken pohjoissaameen liittyvän opiskelumateri-
aalin.

3.1 Inarinsaamen opiskelu aikuisiällä

Saamelaisuus pitää sisällään useampia ryhmiä: inarinsaamelaiset, kolttasaamelaiset,
pohjoissaamelaiset ja ulkosaamelaiset. Uutena ryhmänä heidän joukossaan ovat suoma-
laiset, jotka ovat assimiloitumassa inarinsaamen kieleen ja kulttuuriin. Annika Pasanen
(2015) on pohtinut väitöstutkimuksessaan edellytyksiä käänteiseen kielenvaihtoon ja
assimilaatioon. Hänen mukaansa inarinsaamen kieliyhteisö on suvaitsevainen ryhmän
ulkopuolelta tulevia kielenoppijoita kohtaan. Inarinsaamenkielisen yhteisön suvaitsevai-
suus on ollut keskeinen kielenelvytyksen onnistumisen edellytys. Kieliyhteisössä suvai-
taan sekä taustaltaan ei-inarinsaamelaiset kielenpuhujat että puhujat, joiden kieli ei ole
täydellistä. Inarinsaamelaiset ovat hyväksyneet kielenelvyttäjiksi jokaisen, joka on ha-
lunnut opiskella inarinsaamea kielipesissä, koulussa tai kursseilla. (Sarivaara 2012, 30–
32, 212.) Saamenkielen puhumisen aloittaminen aikuisiällä ei ole yksinkertaista, koska
tunteet ovat vahvasti sidoksissa kieleen (Sarivaara 2012, 213).

”Koen, että joka ikinen kielenkäyttäjää on inarinsaamelle niin hirveän tär-
keä. Jos ne ossaa yhen tai kaksikin sanna, niin meidän pitäis olla tosi tyy-
tyväisiä ja ylpeitä niistä.” (Haastateltava 8)

Yksi tutkimukseeni osallistuneista haastateltavista kertoi edellä omasta suhtautumisesta
taan inarinsaamen puhujiin. Myös omassa tutkimuksessani tuli esiin, kuinka inarinsaa-

men kieliyhteisö on suvaitsevainen ryhmän ulkopuolelta tulevia kielenpuhujia kohtaan, kuten Pasanen (2015) omassa tutkimuksessaan kuvaa. Eräs tutkimukseeni osallistuneista kertoi kuitenkin myös toisenlaisesta kokemuksesta inarinsaamen opiskelijaa kohtaan.

”Tässähän yritetään niinkö kaikkien parasta. Tai sen inarinsaamen parasta. Että vaikka se *riuku* puhuis ja yrittää opetella sitä, mutta kaikilla ei ole se semmonen avara katsontakanta siihen, että joku riuku alkaa sitä opettelemaan.” (Haastateltava 4)

Tulkintani mukaan haastateltavistani pari oli kokenut epävarmuutta ja riittämättömyyden tunnetta oman puhumisensa oikeutuksesta inarinsaamen taitajien joukossa. Edellä haastateltava käyttää sanaa *riuku*, jolla voi olla halventava merkitys. *Riuku* nimitystä käytetään saamelaismiesten suomalaisesta vaimosta. Tätä nimitystä olivat Korpilähteen (2015, 264–265) tutkimuksessa käyttäneet naiset toisista naisista. *Riuku* voi tarkoittaa osaamatonta ja kulttuuria ymmärtämätöntä. Haastateltavani käyttää *riuku* sanaa negatiivisessa asiayhteydessä. *Riuku* sanaa käytetään edellä saamelaismiehen vaimosta alentavassa merkityksessä, koska hän ei ikään kuin osaa inarinsaamea riittävän hyvin. Toinen halventava sana on *lantalainen*, joka tuli jo aiemmin kahdessa haastattelussa esiin. Toinen haastateltava kertoi, kuinka hänestä tuli *lantalainen*, häntä ei tunnettu. Haastateltava koki asian vaikeana, hämmentävänä. Aiemmin hänet oli hyväksytty saamelaisyhteisön täysivaltaisena jäsenenä, mutta yhtäkkiä hänestä tulikin ulkopuolinen. *Lantalainen* samalla tarkoitetaan yleensä ei-saamelaista. Sen alkuperä juontaa sanaan ”*lannanmaa*”, joka merkitsee saamelaisalueen ulkopuolista osaa valtiosta tai maasta. (Korpilähte 2015, 266.) Kuitenkin osa haastatelluista toi positiivisena asiana esiin jokaisen inarinsaamen puhujan tärkeyden inarinsaamen puhujien yhteisölle. Haastatteluissa tuotiin esiin inarinsaamen kieliyhteisön sallivuus ulkopuolisia tai yhteisön ulkopuolelta tulleita puhujia kohtaan.

Yksilötason käänteinen kielenvaihto on merkittävä osa kielen revitalisaatiota inarinsaamen yhteisössä. Tällä hetkellä suurin osa niistä työikäisistä, jotka osaavat inarinsaamen kieltä, ovat opetelleet inarinsaamen aikuisiällä. Käänteiset kielenvaihtajat ovat tärkeitä inarinsaamen elvyttäjiä. Kielenoppimisen menetelmät mahdollistavat tehokkaan ja mo-

tivoivan oppimisen. Inarinsaamen aikuisille suunnatuissa kursseissa on käytetty kielimestari-menetelmää, jossa kielimestarin opastuksella tutustutaan kulttuurisidonnaiseen inarinsaameen sekä inarinsaamelaiseen elämäntapaan. Samalla perehdytään inarinsaamelaiseen elämään ja kulttuuriin. (Sarivaara 2012, 75.)

”Meillä tapahtu lastenki kanssa käänne oikeastaan siinä kohtaa, kun tää mun kielimestari rupes käymään meillä. Eli he kuuli, että tää on joku oikee kieli.(...) Heille tää saamenkieli oli sitä, että äiti meni yläkertaan ja laitto headsetin päähän ja istu tietokoneen eteen höpsemään.” (Haastateltava 7)

Yksi haastatelluista kertoo edellä, kuinka kielimestarista oli tullut läheinen opintojen aikana koko perheelle. Kielimestarin käyminen oli ollut tärkeää myös lasten kannalta. Inarinsaamesta tuli lapsille todellista vasta kielimestarin kotona käynnin myötä. Aiemmin lapset eivät olleet oikein ymmärtäneet, että heidän äitinsä opiskelema kieli on oikea puhuttu ja käytetty kieli. Kielimestarin avulla inarinsaamesta oli tullut enemmän koko perheen yhteinen asia. Kielimestari-menetelmästä oli kokemuksia myös muilla haastateltavillani. Tätä pidettiin hyvänä menetelmänä ja tärkeänä lisänä varsinkin kielen alkeiden opiskelun jälkeisessä ajassa.

Saamelaisalueen koulutuskeskus perustettiin vuonna 1993 ja sen tehtävänä oli saamen kielen ja kulttuurin edistäminen ammatillisen koulutuksen ohella. Siellä on toiminut pohjoissaamen kielen ja kulttuurin lukuvuoden mittainen opintolinja. Saamen kielen oppimiseen ja kielitaidon vahvistamiseen perustuva koulutus ja kurssitoiminta sekä muut kieltä tukevat toimenpiteet ovat olleet merkittävä tekijä monien saamen kielen oppimisen kannalta. Saamen kielen opiskelu on edellyttänyt useissa tapauksissa muuttoa vuodeksi Inariin, jossa kielen ja kulttuurin opetusta on tarjolla. Nykyään saamen kielen opiskelu on mahdollista virtuaalikoulussa, joten mahdollisuudet saamen kielen opiskeluun kautta Suomen ja yli rajojen ovat moninkertaistuneet. (Sarivaara 2012, 199–202.) Inarinsaamea käytetään opetuskielenä Oulun yliopiston Giellagas-instituutissa ja Saamelaisalueen koulutuskeskuksessa. Oulun yliopistossa on voinut opiskella inarinsaamea pääaineena ja saamelaisalueen koulutuskeskus on tarjonnut vuoden kestävästi intensiivistä koulutusohjelmaa vuodesta 2010. (Olthuis ym. 2015, 6)

Tutkimuksessani haastateltavien tarinoissa kuvastuu koko inarinsaamen opiskelun kirjo. Oli opiskeltu verkko-opintoina, kielimestarin tuella, vuoden kestäväällä kurssilla Inaris-
sa, Oulun yliopistossa ja niin edelleen. Osa olisi mielellään viettänyt vuoden Inarissa opiskellen inarinsaamea, mutta he kokivat, että se ei heidän elämäntilanteessaan ollut mahdollista, joko taloudellisesti tai perhe-elämän kannalta. Haastateltavat toivat esiin kertomuksissaan, että Inariin toivottiin myös lyhytkursseja vuoden kurssien lisäksi. Tämän koettiin mahdollistavan kurssitarjonnan myös työssäkäyville ja perheellisille kaukana asuville. Esimerkiksi viikonloppukursseille uskottiin olevan tulijoita kauempaakin, jolloin osallistujat voisivat yhdistää inarinsaamen opinnot, yhteisöllisyyden ja matkailun.

3.2 Aikuisopiskelun motiivit

Koulutukseen liittyvässä aiemmassa motivaatiotutkimuksessa on tullut esiin kolmenlaisia motiiveja. Ne liittyivät työelämään, yksilöön itseensä ja sosiaaliseen kanssakäymiseen. (Niemi-Väkeväinen 1998, 56.) Puttonen (1995) on nimennyt avoimen yliopiston opiskelijoiden motiivit sivistys-, tutkinto- ja ammattiinsuuntautuneisuuden faktoreiksi. Piesanen (1995, 30–31) puolestaan nimeää tutkimuksessaan kuusi erilaista opiskeluintressiä. Nämä ovat ammatillinen kehittyminen, sosiaalisten kontaktien saaminen, itsensä kehittäminen, omien kykyjen testaaminen sekä tutkinnon suorittaminen. Opiskelu voi olla myös harrastus. Osalle haastatteleistani henkilöistä inarinsaamen opiskelu oli harrastus ja pysynytkin sellaisena, mutta useimmille harrastuksen takana oli kuitenkin ajatus mahdollisuudesta saavuttaa lisäopintojen avulla myös muuta hyötyä, kuten ammatillista hyötyä tai saada siirtää kieltä omille lapsille.

Motivaatio-sanan alkuperä on latinankielisessä sanassa *moveo*, joka tarkoittaa liikkumista ja liikuttamista. Motivaatio saa ihmiset liikkumaan ja pyrkimään johonkin päämäärään. Motivaation lähteinä voivat olla esimerkiksi ilo ja viireys. Motiivit voivat olla tiedostettuja tai tiedostamattomia. Motiivi saa meidät toimimaan tietyllä tavalla. Motivaation taso vaihtelee. Motivoituminen on kuitenkin taito, jota voimme myös opetella ja harjoitella. (Kinnunen 2015, 14; Lukin 2013, 7.)

Gardner ja Lambert ovat tutkineet jo 1950-luvulta lähtien toisen kielen oppimiseen liittyviä motivaatiotekijöitä. He jakavat kielen oppimiseen liittyvät motivaatiotekijät instrumentaaliseen ja integratiiviseen. Instrumentaalinen tarkoittaa, että kielenoppija haluaa saavuttaa tiettyjä sosiaalisia tai henkilökohtaisia etuuksia. Integraavinen tarkoittaa, että henkilö haluaa oppia kieltä muihin kielenpuhujiin integroivan merkityksen vuoksi. Tutkimuksessani tuli tulkintani mukaan esiin näitä molempia motivaatiotekijöitä, mutta suurimmaksi osaksi haastateltavat kertoivat tarpeesta päästä sisälle kielen omaksumisen avulla inarinsaamelaiseen yhteisöön. Niillä haastatelluilla, joilla ei ollut inarinsaamelaisia juuria tai intressejä kiinnittyä inarinsaamelaiseen yhteisöön, motivaatiotekijänä oli useimmiten saada kielen opiskelujen kautta tutkinto ja/tai työ, jossa voisi hyödyntää kieltä. Joillakin haastatelluista oli motivaatiotekijöinä nämä molemmat.

Sisäinen motivaatio on yksilön aitoa kiinnostusta jotakin opittavaa asiaa kohtaan. Ihminen ei tuolloin odota ulkoista palkkiota, vaan tekeminen tuo tyydytystä. Tähänkin voidaan kuitenkin vaikuttaa ulkopuolelta, mutta vain välillisesti, usein kognitiivisilla prosesseilla. Viime aikoina on korostunut juuri sisäsyntyisen motivaation merkitys. (Kinnunen 2015, 15.) Ulkoisessa motivaatiossa motivaatio tulee ulkoa. Ulkoinen motivaatio saadaan aikaan ärsykkeillä, joihin reagoituaan tekijä palkitaan. Ulkoinen motivaatio onkin yleensä lyhytkestoista. (Kinnunen 2015, 15.) Ulkoisesti motivoitunut käyttäytyminen ei perustu omaan intressiin, vaan esimerkiksi toisten ihmisten yllytykseen. Toiset ihmiset ovat tuolloin tärkeitä motivaation kannalta. (Kansanen & Uusikylä 2000.) Instrumentaalinen motivaatio on ulkoista ja siinä kielenoppija haluaa oppia kieltä saavuttaakseen sosiaalisia tai henkilökohtaisia välineellisiä arvoja, toisin sanoen käytännön hyötyjä ja etuja. Kielen oppimisen myötä voi saada esimerkiksi taloudellista välinearvoa. (Sarivaara 2012, 202.) Jatkuvuuden motivaatiossa ihminen haluaa oppia kieltä voidakseen rakentaa yhteyden omaan historiaansa ja vahvistaakseen identiteettiään. Jatkuvuuden motivaation voi ymmärtää olevan osa identiteettiin liittyvää keskustelua. (Sarivaara 2012, 205–206.) Jatkuvuuden motivaatio oli monella tutkimukseeni osallistuneilla kielen opiskelun taustalla. Inarinsaamen kieli ei ollut siirtynyt sukupolvelta toiselle ja motivaatiotekijänä oli monella haastatelluista juuri oman identiteetin vahvistaminen inarinsaamen oppimisen avulla. Jatkuvuutta haluttiin edesauttaa myös elvyttämällä kieltä omille lapsille.

Kielen oppimisen motivaationa voi olla halu liittyä kielen avulla osaksi kieltä puhuvien ryhmää. Integratiivisesti motivoitunut kielenopiskelija on motivoitunut opiskelemaan kieltä, koska hän ihailee kohdekieltä puhuvia ja heidän kulttuuriaan ja haluaa olla kontaktissa kohdekieltä puhuvien kanssa. Kielenoppimista innoittavana tekijänä on halu integroitua kohteena olevaan kieliryhmään, lisäksi kieltenopiskelija haluaa ymmärtää kyseisen ryhmän kulttuuria. (Sarivaara 2012, 203–204.) Motivaatio ei pysy jatkuvasti samana, vaan se on muuttuva. Kieli on erottamaton osa ihmisten välistä kanssakäymistä ja identiteettiä. Vieraan kielen oppimisessa on kyse jonkinlaisesta identiteetin muutoksesta. (Pietilä ym. 2014, 49–50.) Kiinnostus ja halu oppimiseen on useimmilla aikuisilla keskeinen osallistumisen motiivi opiskeluun, unohtamatta opiskelun sosiaalista ja henkistä puolta. On tärkeää, että tapaa ihmisiä, jotka ovat kiinnostuneita samoista asioista, tuntee itsensä tarpeelliseksi, kuuluu johonkin yhteisöön ja on mahdollisuus suunnitella omaa elämäänsä eteenpäin. (Collin ym. 2007, 245.) Kielen opiskelun yksi muoto oli haastateltavieni mukaan inarinsaamelaiseen nettiyhteisöön osallistuminen. Monille tämä oli tärkeä kanava ylläpitää kieltä ja olla tekemisissä samanhenkisten ihmisten kanssa. Myös erilaisten inarinsaamenkielisten radio- ja televisio-ohjelmien ja uutisten seuraminen koettiin tärkeäksi itseopiskelun muodoksi. Tulkintani mukaan kaikkein innokkaimmat ja motivoituneimmat opiskelijat käyttivät kaikki mahdolliset keinot inarinsaamen oppimiseksi.

3.3 Motiivien merkitys oppimisprosessissa

Motivaatio oppimisprosessissa tulee ilmi ihmisen halussa päästä etenemään tavoitteidensa suuntaisesti. Motiivit, halut ja tarpeet tarvitaan oppimisaktiiviteettiin. Motivaatio näkyminen oppimisprosessissa siinä, mihin oppija suuntaa tarkkaavaisuuttaan, millaisen merkityksen hän antaa toiminnalleen ja millaisia tavoitteita hän asettaa. Motivoitunut ihminen voi toimia aktiivisesti jonkin tavoitteen saavuttamiseksi tai pyrkii välttämään jonkin asian tekemistä. (Lukin 2013, 8.) Motivaatioprosessissa tulee esiin oppijan odotukset, uskomukset ja arvot. Näihin vaikuttavat oppijan itseluottamus, usko omiin kykyihin, itsesäätelymahdollisuudet ja tunnepitoiset reaktiot arviointitilanteissa. Arvot koskevat mielekkyyttä ja tavoiteorientaatiota, joka voi olla sisäistä tai ulkoista. (Kinnunen 2015, 16.)

Uhanalaisten vähemmistökielten viitekehyksessä elpymisen tärkein edellytys on motivaatio. Yksittäisillä kielenpuhujilla ja heidän lapsillaan on oltava aito halu säilyttää, elvyttää ja kehittää kieltään. Sarivaara (2012) on myös tutkimuksessaan tarkastellut tutkimustehtävää motivaation näkökulmasta. Toisen kielen oppimisen motivaatiotekijöitä enemmistökielen lähtökohdista ovat instrumentaalinen ja integratiivinen motivaatio. Alkuperäiskansojen viitekehyksessä kielen oppimisen motivaatiotekijöistä tutkijat painottavat kulttuuri-identiteetin merkitystä ja sisäistä motivaatiota, kuten vastuunottoa kielen uhanalaisuudesta tai jatkuvuuden motivaatiota. (Sarivaara 2012, 202.) Integratiivinen motivaatio tarkoittaa oppijan kiinnostusta kieleen ja sen kulttuuriin ja halua samaistua kielen puhujiin. Instrumentaalisella motivaatiolla tarkoitetaan halua oppia kieltä jonkin käytännön tavoitteen, esimerkiksi työpaikan saamiseksi. (Pietilä ym. 2014, 50.)

3.4 Elämänkulku

Elämänkulku on käsite, joka kuvaa yksilön ja ryhmän kokemuksia ja elämää ajassa ja paikassa, siis historiassa ja tietyssä sosio-kulttuurisessa kontekstissa. Elämänkulku antaa aineksia elämäkerralliselle tietoisuudelle ja elämäkerralle. Elämänkulun uusien tapahtumien ja kokemusten myötä yksilö tekee identiteettityötä. Elettyä elämää pitää jatkuvasti työstää uusien kokemusten ja tapahtumien kautta ja näin ollen yksilön tietoisuus elämän ja identiteetin ymmärrettävyydestä ja jatkuvuudesta säilyy. (Antikainen & Huotelin 1996, 218.) Elämänkulku on yhteydessä identiteettiin ja tästä syystä katsoin tarpeelliseksi avata elämänkulun käsitettä tutkimuksessani. Haastateltavat kertoivat tarinoissaan menneisyydestään, nykyisyydestään ja tulevaisuudestaan eli elämänkulustaan, joka jokaisella haastateltavalla oli ollut erilainen. Yksilöt voivat käyttää koulutusta myönteisenä resurssina, jolla he voivat vahvistaa identiteettiä ja elämänkulkua (Antikainen & Rinne & Koski 2013, 290). Nummenmaan (1996, 6) mukaan elämänkulun kokonaisuus muodostuu henkilökohtaisten pyrkimysten, sosiaalisten kokemusten ja kontekstin välisen vuorovaikutuksen tuloksena. Sosiaalisten kokemusten henkilökohtainen merkitys yksilölle, yksilöllisesti määräytyvät tapahtumat ja henkilökohtaiset pyrkimykset vaikuttavat niin, että jokaisen yksilön elämänkulku on erilainen.

Nuoruus on elämänkulun psykologisessa tutkimustraditiossa identiteetin etsimisen aikaa, aikuisuuden ollessa suhteellisen vakaa elämänvaihe (Suoranta & Kauppila & Rekola & Salo & Vanhalakka-Ruoho 2012, 41). Elämänkulussa on kyse toisiaan seuraavista elämänjaksoista, jossa eri elämänalueita voidaan jäsentää polkuina. Merkittävät elämäntapahtumat ovat käännekohtia ja merkitsevät usein siirtymää positiosta toiseen. Joistakin siirtymistä tulee elämän käännekohtia, joiden avulla suuntaamme uudelleen elämäntulkua tai vahvistamme identiteettiämme. Narratiivisen tietoisuutemme avulla muokkaamme elämäkokemuksiamme ja jäsenämme ne kokonaisuudeksi, jolla on alku, keskikohta ja loppu. Elämämme huippukohdat muodostavat yksilön identiteetin ja kirkaavat identiteetin tunteen. (Sallila 2009, 87–88.)

Davisin (1996) mukaan yksilön ja perheen elämäntulkku tekeytyy poikkeuksellisuuden ja toistuvuuden vaihteluissa. Muisteluun perustuva tieto on historiaa, jossa korostuvat yksilön kokemukset ja toiminnot. Menneisyys kietoutuu tiettyihin paikkoihin ja tapahtumiin, joille annetaan merkityksiä. Kollektiivisesti jaetussa arjessa, juhlassa ja kriiseissä elämäntulkku ja identiteetti syntyvät. Yksilön koulutusjaksot ovat myös osa yksilön elämäntulkua (Niemi-Väkeväinen 1998, 182–183).

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimusasetelma

Haastattelin kahdeksaa inarinsaamen aikuisopiskelijaa. Litteroiduista haastatteluista etsin kertomuksia, joista pyrin löytämään aikuisopiskelijoiden motiiveja opiskella kyseistä kieltä. Tulkitsin kertomuksista motiiveihin kietoutuneita tarinoita. Käytin aineiston analyysissä soveltaen aineistolähtöistä sisällönanalyysin menetelmää, joka voidaan yhdistää narratiivisen tutkimuksen haastatteluaineiston käsitteellistämiseen ja tulkitaan. Pyrin olemaan aineistoni suhteen avoin siten, että aikaisemmilla havainnoillani ja tiedoillani tutkittavasta ilmiöstä ei olisi mitään tekemistä analyysin toteuttamisen tai lopputuloksen kanssa, koska aineiston oletetaan olevan aineistolähtöistä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 95.) Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, mitkä ovat inarinsaamen aikuisopiskelijoiden motiivit opiskella uhanalaista kieltä. Haluan myös tuoda marginaalissa olevien inarinsaamen opiskelijoiden äänen kuuluviin haastatteluissa esiin tulleiden tarinoiden kautta. Tutkimukselle olen asettanut seuraavat tutkimuskysymykset:

1. Millaisia kielenoppimismotiiveja aikuisiällä inarinsaamea opiskelevat tuottavat kertomuksissaan?
2. Millaisiin tarinoihin kerrotut motiivit kietoutuvat?

4.2 Narratiivinen lähestymistapa

Tässä tutkimuksessa lähestymistapana on narratiivisuus. Tutkimuksessani narratiivisen analyysin kohteena ovat aikuisiällä inarinsaamea opiskelleiden henkilöiden haastattelut. Ei ole vain yhtä tapaa tehdä narratiivista analyysiä, vaan on useita erilaisia vaihtoehtoja, joiden sisällä on lisää vaihtoehtoja ja tyynejä. (Lindfors 2014, 39.) Valitsin narratiivisen menetelmän, koska tarinat ovat perusväline ajatteluun, tietämiseen ja kulttuuriseen ymmärtämiseen. Halusin tutustua tutkimukseni kautta syvemmin inarinsaamelaiseen kulttuuriin ja kieliyhteisöön. Narratiivisuus sisältää ajatuksen yksittäisten kokemusten ja

koko elämän välisestä yhteydestä. (Valli & Aaltola 2015, 262). Narratiivinen tutkimus voidaan määritellä tutkimukseksi, joka analysoi narratiiveina kerronnallisesti tai haastattelujen avulla saatua tietoa. Narratiivi voi olla sekä tutkimuskohde että tutkimuksen väline. Se ei tähtää yleistävään tai objektiiviseen totuuteen, vaan pyrkii paikalliseen, persoonalliseen ja subjektiiviseen tietoon. Sen vahvuus on sen kyky tuoda esille monenlaisia ääniä autenttisesti. Narratiivien avulla voidaan myös analysoida tekojen vaikuttimia. (Sarivaara ym. 2013, 105–106.) Narratiivit eivät ole pelkästään kuvailevia. Ne voivat paljastaa erilaisia jännitteitä, ristiriitaisia motiiveja ja kehittyviä henkilösuhteita. Ne voivat myös ilmaista henkilöiden välisiä haasteita, taka-alalla tapahtuvaa käyttäytymistä ja konflikteja. (Buchanan & Dawson 2007, 672). Mikä tahansa muutostarina voidaan kirjoittaa monista eri näkökulmista ja nämä tarinat voivat kilpailla keskenään. Mielenkiinto kohdistuu siihen, tavoittelevatko ne henkilön omaa etua, ovatko ne poliittisesti motivoituneita tai onko tarinassa voitu antaa liian vähän tietoa siitä, mitä tosiasiaassa tapahtui. (Buchanan ym. 2007, 670.) Minuudessa on kyse narratiivista, jossa on läsnä inhimillisen tietämyksen ajallinen ja eettinen puoli. Identiteetit ovat osa sosiaalisen elämän narratiivisuutta. Voidaan sanoa, että kulttuuriset identiteetit muodostuvat tiettyjen tarinoiden pohjalta. (Giroux & McLaren 2001, 112.) Vaikka alkujaan en miettinyt poliittista näkökulmaa aloittaessani tutkimustani, en voinut sitä kuitenkaan täysin sivuuttaa, koska haastateltavat nostivat sen esiin niin voimakkaasti. Toki olin ajatellut, että inarinsaamelaiset ovat kuten muutkin saamelaiset kärsineet suomentamisen vaikutuksista, mutta vasta tutkimukseni myötä ymmärrykseni ja toisaalta hämmennykseni on lisääntynyt suhteessa saamelaisten keskinäiseen vallankäyttöön. Tämä on aihe, josta on tärkeää uskaltaa puhua avoimesti.

Sovellan analyysissä aineistolähtöistä sisällönanalyysin menetelmää, joka voidaan yhdistää narratiivisen tutkimuksen haastatteluaineiston käsitteellistämiseen ja tulkintaan. Tässä narratiivisessa tutkimuksessa aineistolähtöinen sisällönanalyysin menetelmä konkretisoituu siten, että aineistoa tarkastellaan eritellen, yhtäläisyyksiä ja eroja etsien ja tiivistäen. Haastattelut suoritetaan alustavien teemojen perusteella, mutta vapaasti keskustellen. Tutkimus poikkeaa merkittäväällä tavalla kaunokirjallisuudesta: tutkimuksen tehtävä on vastata moniin kysymyksiin, sen on tehtävä asioista ymmärrettäviä, sen tehtävä on olla myös itsereflektiivinen – miettiä omia perusteitaan, omia metodejaan,

omia tapojaan ilmaista asioita. Tämä koskee erityisesti laadullista ja narratiivista tutkimusta. (Latvala & Peltonen & Saresma 2004, 211.)

Narratiivisuudella viitataan lähestymistapaan, jossa kertomusten avulla voidaan ymmärtää omaa elämää ja tehdä oman elämän tapahtumat merkityksellisiksi. Kertomukset toimivat tiedon välittäjinä ja tuottajina. Kertomukset voivat olla koko ihmisen elämänsä koskevia muisteluja tai ne voivat kohdentua yhteen tiettyyn teemaan. (Hirsjärvi & Remes & Sajavaara 2008, 213–214.) Narratiivisen tutkimuksen tarkoituksena on pyrkiä paikalliseen, henkilökohtaiseen ja subjektiiviseen tietoon. Se ei yleensä tuota objektiivista tai yleistettävää tietoa. (Heikkinen 2007, 144–145.) Narratiiviselle tutkimukselle on tyypillistä, että tutkimuksen avulla voidaan antaa ääni hiljaisuudessa tai marginaalisissa oleville ihmisille. Äänen antaminen toimii metaforana, ja se viestittää ihmisen tarpeen tulla nähdyksi. Sen avulla voidaan henkilön mielipiteet ja tarinat ottaa vakavasti. (Estola 2002, 246.) Söderberg (2006) taas toteaa, että narratiivit ovat ikään kuin kognitiivisia työkaluja ja eräänlaisia symbolisia keinoja, joiden avulla merkityksiä jaetaan ja tulkitaan tietyssä kontekstissa. Huomionarvoista tutkimuksessa on myös se, että yksilöllisesti ja yhteisöllisesti koetut narratiivit voivat poiketa toisistaan.

Elämäkerrallisen lähestymistavan tai narratiivisen lähestymistavan taustalla on näkemys elämän ja identiteettien koostumisesta tarinoina. Tälle lähestymistavalle on ominaista kiinnostus yksilön ainutlaatuisuuteen tapaan kokea, ajatella ja toimia. Ihmisen kokemukset ovat kuin tarinoita, joita he sanoittaessaan muotoilevat uudelleen. Näin ollen ihmisen koko elämän katsotaan muodostuvan tarinoiden kertomisen kautta. Kun yksilö pohtii omaa elämäänsä, hän kertoo erilaisia tarinoita, joiden avulla voi syntyä uusia näkökulmia tai piilottaa entisiä. Näin ihminen alkaa ikään kuin elää tarinansa mukaan. Oman elämän reflektio on ihmiselle kovin luontaista. Se on samalla kerrontaa ja sen avulla ihminen rakentaa minuitaan. Tarinoiden kertominen on myös tutkimusmetodi. Omaelämäkertoja tai muita tarinoita käytetään nais- ja nuorisotutkimuksessa, ikääntyvien tutkimuksessa ja tyypillisesti myös erilaisten vähemmistöjen tai sorrettujen ryhmien elämää kuvattaessa (Syrjälä 2001, 258–260.), kuten olen itse tässä tutkimuksessa käyttänyt tutkiessani inarinsaamen opiskelijoiden elämää. Suullinen, kerrottu historia

voimistui 1980-luvulla ja siitä tuli emansipaation väline. Jotkut tutkijat alkoivat auttaa eri yhteisöjä oman historiansa luomisessa tämän avulla. (Syrjälä 2001, 261.)

Kerronnallisen, narratiivisen haastattelun tavoitteena on koota tutkijan aineistoksi erilaisia kertomuksia. Tähän on olemassa monia syitä; kertomusten kautta voidaan ymmärtää menneisyyttä, ihmisten identiteetit rakentuvat merkittävästi kertomuksia ja kertomusten avulla toimijoita suunnataan tulevaisuuteen. Kertomus on tietämisen muoto, joka voi olla ihmisen tärkein väline ajallisuuden ymmärtämiseen. Kertomusten avulla jäsenämme eettistä paikkaamme tässä maailmassa. Kertomus on myös vuorovaikutuksen väline. Kertomalla jaetaan ja tehdään ymmärrettäväksi kokemuksia, luodaan luottamusta ja pidetään yllä ryhmiä. Kertomuksen avulla jaetaan myös sanatonta tietoa ja jaettuja oletuksia kulttuurista. Kertomuksella vastataan kysymykseen, kuka minä olen. (Ruusuvoori & Tiittola 2009, 189.) Kertomusten avulla erilaiset kokemukset ja tapahtumat voidaan tehdä näkyviksi ja muistettaviksi ja jakaa ne toisten kanssa. Yksilön kertomukset tulevat lähelle omaa minää, muodostaen yhtenäisen kokonaisuuden, elämäntarinan. Kertomukset auttavat ihmisiä saamaan elämään eheyttä, pysyvyyttä ja mielekkyyttä. (Syrjälä 2001, 262.)

Tarinoiden vaikutus elämään liittyy muun muassa sosiaaliseen aspektiin. Ihminen elää sosiaalisessa yhteisössä, jossa hän altistuu erilaisille tarinoille ja iän myötä hän oppii hyödyntämään noita tarinoita. Ihmiselle kerääntyy tietynlaisia elämän käsikirjoituksia. Niiden avulla hän voi yrittää ymmärtää sosiaalista ympäristöään ja omaa asemaansa. Tarina voi tuntua todelta, vaikka hän ei olisi koskaan varsinaisesti kokenut kertomia asioita. Näitä ovat usein esimerkiksi perheen muistot, jotka välittyvät sukupolvelta toiselle. Meidän on vaikeaa erottaa muistin omia segmenttejä toisten muistoista. Näin muistettu menneisyys on sekä individuaalinen että kollektiivinen (Kansanen ym. 2004, 186–187.)

4.3 Aineiston hankinta ja kuvaus

Tutkimukseni on laadullinen teemahaastattelututkimus, jossa haastattelemalla kahdeksaa inarinsaamen aikuisopiskelijaa pyrin selvittämään, mitkä ovat heidän motiivinsa

opiskella inarinsaamea ja millaisia tarinoita motiiveihin liitetään. Olisin voinut valita haastattelumenetelmäksi myös avoimemman haastattelutavan ja samalla kokeilla itselleni vieraampaa tapaa, mutta teemahaastattelu tuntui valintana turvallisemmalta, koska en ole kokenut haastattelija. Sanotaan kuitenkin, että ei ole vain yhtä tapaa tehdä onnistunutta haastattelua. Haastattelun voi tehdä monella tapaa ”väärin” ja silti tuloksena voi olla tärkeitä tuloksia. (Ruusuvuori ym. 2009, 192.) Olisinko voinut valita vielä kerronnallisemman, narratiivisemmän haastattelun saadakseni haluamani aineiston? Pyrin kuitenkin teemojen avulla pysymään aiheessa ja luomaan rauhaa haastattelutilanteeseen, joka on sinällään aina jännittävä näin kokemattomalle haastattelijalle. Tällä tavalla pystyin mielestäni varmistamaan, että haastattelut pysyivät jokseenkin aiheessa. Itselleni mielenkiintoisen aiheen ollessa kyseessä pelkäsin, että haastattelutilanteessa puhe alkaa helposti liukua aiheen viereen. Mielestäni sain kuitenkin valitsemallani tavalla, teemahaastattelun keinoin, tarpeeksi aineistoa tutkimustani varten.

Löysin kahdeksan haastateltavaa inarinsaamen Facebook-sivuston, Anaraaskielä orroomviste, kautta. Sivustolla oli haastattelujen aikaan noin 268 jäsentä, joista monet olivat opiskelleet inarinsaamea aikuisiällä. Laitoin myös ilmoituksen Facebook-ryhmään, Opi Neetan kanssa inarinsaamea, koska tuntui alkuun, etten toisen sivuston kautta ehkä saakaan tarpeeksi osallistujia. Sain kuitenkin kaikki haastateltavat ensimmäisestä ryhmästä. Tein kolme haastattelua kasvotusten ja loput viisi tein puhelinhaastatteluina. Viidellä haastatelluista on inarinsaamelaiset juuret. Haastattelun pohjaksi olin miettinyt teemat ja suunnittelin aihepiirit etukäteen. Jokainen haastattelun muoto oli erilainen. Osa haastateltavista puhui haastattelurungon mukaisista aiheista melko itsenäisesti. Osalle taas esitin haastattelurungon kysymyksiä ja tein tarvittaessa tarkentavia lisäkysymyksiä. Teemahaastattelurunko sopii hyvin haastattelukysymysten esittämiseen, kun on tarkoituksena antaa haastateltavien puhua suhteellisen vapaasti ja rakentaa kertomusmaista selontekoa (Mason 2007, 67). Kaikille pyrin antamaan tilaa ja aikaa kertoa vapaamuotoisesti teemoista.

Haastattelussa ihmiset voivat itse kertoa kokemuksistaan vuorovaikutuksessa haastattelijan kanssa. Haastatteleamalla on mahdollista saada esiin vastausten taustalla olevat motiivit. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 34.) Samalla saadaan käyttöön myös ei-kielelliset vih-

jeet. Haastateltava toimii tilanteessa subjektina. Hän on merkityksiä luova ja aktiivinen osapuoli. (Hirsjärvi ym. 2000, 35.) Haastattelussa on myös se etu, että haastattelijalla on mahdollisuus motivoida haastateltava vastaamaan. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelu, jossa jokin haastattelun näkökohta on lyöty lukkoon, mutta ei kaikkia (Hirsjärvi ym. 2000, 47). Haastattelu kohdennetaan tiettyihin teemoihin, joista keskustellaan. Merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. Haastattelijan kannalta etukäteen hahmotetut teemat helpottavat haastattelujen tekemistä, niiden analysointia ja vertailtavuutta. Teemat ovat haastattelijalle oiva runko, joka takaa että keskustellaan niistä asioista, joista on tarkoituskin. Teemahaastattelu mahdollistaa sen, että asioista voidaan keskustella eri järjestyksessä ja toisaalta väärät reaktiot voidaan torjua (Hirsjärvi ym. 2000, 104).

Olennaista narratiiviselle tutkimukselle on, että nostetaan esiin tutkittavien ääni, tunteet, toiminta ja kokemukset. Tärkeää olisi tarkastella erityisesti elämän käännekohtia, koska ne voivat muuttaa paljonkin niitä merkityksiä, joita ihmiset antavat omille kokemuksilleen. (Syrjälä 2001, 259.) Yeung (1999, 22) toteaa, että teemahaastattelut tuovat esiin paitsi sen mitä haastateltava sanoo, myös miten hän sen sanoo. Tämä on tärkeää etenkin käsiteltäessä vaikeita aiheita kuten motiiveja. Alasuutari (2011, 83) muistuttaa, että olennaista on merkitysrakenteiden löytäminen. Perimmäinen motiivi saattaa löytyä mistä tahansa kohtaa haastattelua. Ja perimmäistä motiivia ei välttämättä ole, on vaan useita motiivimainintoja.

Tein haastattelut maaliskuussa 2016. Kolme haastattelusta tapahtui kasvotusten ja loput viisi haastattelua tein puhelinhaastatteluina. Puhelinhaastatteluihin päädyin käytännön syistä, koska haastateltavat asuivat kaukana. Nauhoitin kaikki haastattelut ja litteroin ne mahdollisimman pian haastattelujen jälkeen. Haastattelupaikkoina toimivat kahvilat ja työpaikka. Kahvilat valitsin siten, että paikka ja ajankohta olivat mahdollisimman rauhallisia. Puhelinhaastattelut tein omalla työpaikallani, omassa toimistossani, ajankohtana jolloin koko rakennuksessa ei ollut muita paikalla. Näin pystyin varmistamaan tilanteen rauhallisuuden. Puhelinhaastatteluissa etenin löysästi teemahaastattelurungon mukaan ja annoin haastattelutilanteen ohjata haastattelua siten, että jätin tilaa haastateltavan vastaukselle. Jatkokysymykset esitin sen mukaan, mihin haastateltava

vastauksellaan johdatti tai mikä siinä tilanteessa tuntui luontevalta ja tutkimuksen kannalta tarkoituksenmukaiselta. Haastatteluaineistoa kertyi yhteensä 282 minuutin verran. Litteroin nauhoitetun aineiston ja sitä kertyi noin 77 sivua. Puhelinhaastattelut jäivät selvästi lyhyemmiksi kuin kasvotusten tehdyt haastattelut. Puhelinhaastatteluiden kesto oli noin 20–35 minuuttia, kun se kasvotusten tapahtuneissa haastatteluissa oli noin 30–55 minuuttia.

Haastattelujen lajiksi muotoutui teemahaastattelu, joka on puolistrukturoidun haastattelun yksi muoto. Teemahaastattelu on avoimempi kuin strukturoitu haastattelu, jossa on valmiit kysymykset ja vastausvaihtoehdot. Teemahaastattelussa käydään läpi samat asiat kaikkien haastateltavien kanssa, mutta kysymysten järjestys voi vaihdella haastattelusta toiseen. (Ruusu vuori ym. 2009, 11.) Teemahaastattelu soveltuu hyvin tiedonkeräämisen menetelmäksi sensitiiviseen tutkimusaiheeseen, koska sen avulla voidaan tuottaa tietoa asioista, joista tutkittava ei ole tottunut puhumaan päivittäin, kuten aatteet, sisäinen identiteetti ja arvot. (Sarivaara 2012, 124.) Suunnittelin etukäteen aihepiirit, joista minun oli tarkoitus keskustella haastatteluissa. Tutkimusaiheeni sensitiivisen luonteen vuoksi päädyin rakentamaan teemahaastattelurungon aiheet siten, että ensimmäisiksi teemoiksi valitsin kevyet aiheet, kuten taustatiedot. Haastattelutilanteiden tunnelma oli mielestäni alun pienen jännityksen jälkeen vapautunut ja haastattelut olivat varsin antoisia. Pyrin keventämään haastattelutilanteen tunnelmaa kertomalla ensin omaa tarinaani, miksi olen itse opiskellut inarinsaamen alkeita. Yllätyin, kuinka myös puhelinhaastatteluissa sain hyvin vastauksia kysymyksiini. Kasvotusten tapahtuneissa haastatteluissa ongelmana taisi olla se, että keskustelua olisi riittänyt vaikka kuinka, ja minun piti ihan tietoisesti pitää huoli, että annan haastateltavan kertoa tarinaansa. Kaikki haastateltavat tuntuivat kokevan aiheen tärkeäksi, ja mainitsivatkin siitä.

Haastattelussa ihmiset voivat kertoa itse kokemuksistaan vuorovaikutuksessa haastattelijan kanssa. Haastatteleamalla on mahdollista saada esiin vastausten taustalla olevat motiivit. Haastattelussa on myös se etu, että haastattelijalla on mahdollisuus motivoida haastateltava vastaamaan. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelu, jossa jokin haastattelun näkökohta on lyöty lukkoon, mutta ei kaikkia. Haastattelu kohdennetaan tiettyihin teemoihin, joista keskustellaan. Haastattelijan kannalta etukäteen hahmotetut

teemat helpottavat haastattelujen tekemistä, niiden analysointia ja vertailtavuutta. Teemat ovat haastattelijalle oiva runko, joka takaa, että keskustellaan niistä asioista, joista on tarkoituskin. (Hirsjärvi ym. 2000, 34–104.) Itselleni vuorovaikutus ja kohtaaminen haastateltavieni kanssa oli antoisaa ja täytti kaikki odotukseni.

Teemahaastattelut tuovat esiin paitsi sen mitä haastateltava sanoo, myös miten hän sen sanoo. Tämä on tärkeää etenkin käsiteltäessä vaikeita aiheita kuten motiiveja. Teemahaastattelun kysymykset ja mahdollisuus keskustella auttavat haastateltavaa ymmärtämään, mistä on kyse, esimerkiksi millaisia erilaisia motiiveja voi olla. Perimmäinen motiivi saattaa löytyä mistä tahansa kohtaa haastattelua. Ja perimmäistä motiivivia ei välttämättä ole, vaan useita motiivimainintoja. Motiivit jäävät helposti irrallisiksi, jos niitä ei tarkastella osana tutkittavien elämäntulkua. Olennaista on pitää mielessä kolme aikaperspektiiviä, menneisyys, nykyaika ja tulevaisuus. (Lindfors 2014, 28–33.) Vaikka en tietoisesti etsinyt alkuun aikaperspektiiviä aineistosta, niin oli väistämätöntä, että menneisyys, nykyaika ja tulevaisuus nousivat vahvasti kertomuksista ja niinpä päätin nimetä myös päätarinat niiden mukaan. Tämä tuntui itsestäni loogiselta, mutta vaihtoehtoja olisi tietysti ollut lukuisia muitakin. Alkuun etsinkin eri vaihtoehtoja, mutta aina uudelleen päädyin tähän valintaani.

4.4 Tutkijan paikantuminen

Valitsin tutkimukseni aiheen sen ajankohtaisuuden, koulutuskysymykset ja saamelaiskysymykset ovat todella pinnalla tällä hetkellä, mutta ennen kaikkea myös oman henkilökohtaisen elämäkokemukseni pohjalta. Koen tärkeäksi tutkimukseni luonteen tähden tuoda esiin oman paikantumiseni suhteessa tutkimaani ilmiöön. Paikannan itseni osaksi tutkimuskohdetta. Olen opiskellut inarinsaamen alkeita verkko-opintoina aikuisiällä, kuten kaikki tätä tutkimusta varten haastattelemani henkilöt. Kaikilla inarinsaamen juuret omaavilla haastateltavillani on saamelaisstatus, itselläni ei ole. Kuitenkin omaan inarinsaamelaiset juuret, toisin kuin pari haastateltavaani, joilla ei ollut saamelaisia juuria lainkaan. Vaikka minulla on kaikkien haastateltavieni kanssa yhtäläisyyksiä, niin en sovi oikein kumpaakaan joukkoon. Sain tietää omista inarinsaamelaisista juuristani vasta aikuisena ja inarinsaamen opiskelu on ollut yksi valitsemani tapa tutustua inarinsaa-

melaiseen kulttuuriin ja samasta syystä halusin valita myös tämän tutkimukseni aiheen. Kaikilla haastattemillani henkilöillä on jokaisella omanlaisensa tarina omista juuristaan ja motiiveistaan opiskella inarinsaamea. Kuitenkin yhteneväisiäkin piirteitä löytyy. Kun opiskelin inarinsaamea, huomasin jo tuolloin, että jokaisella oli omanlaisensa tarina oman opiskelunsa taustalla. Siitä sain idean lähteä tutkimaan aihetta.

Äidinäitini asui monta kymmentä vuotta Inarin kunnassa sijaitsevassa Törmäsen kylässä. Hänellä ei ollut saamelaisia sukujuuria Olen kulkenut Törmäsen mummoltani saamani nutukkaat jalassa Rovaniemen keskustassa murrosiässä ja saanut osakseni tuolloin halventavia kommentteja ohikulkijoilta. Koin asian tuolloin hyvin hämmentävänä. En ymmärtänyt mitä pahaa voi olla ihanissa mummolta saamissani nutukkaissa. Mutta murrosiän uhmakkuudella kävelin vain ylpeänä eteenpäin, mutta asia jäi vaivaamaan niin paljon, että pian jätin laittamatta nutukkaat jalkaani. Nyt ne koristavat hyllyäni muistona mummostani. Tietämättä inarinsaamelaisista juuristani olen vahingossa valinnut puolisoni kanssa saamelaiset etunimet osalle lapsistamme. Olen monien ulkomailla vietettyjen vuosien jälkeen päätenyt poromiehen puoliseksi lähelle kotiseutuani. Osallistun kykyjeni mukaan poronhoitoon. Olemme myös hankkineet perheenjäseneksi lapinporokoiran. Kalastamme, marjastamme ja liikumme mielellämme luonnossa. Vaikka olen suurimman osan elämästäni asunut suomalaisessa kulttuurissa, niin olen aina ollut kiinnostunut myös muista kulttuureista. Mitkä elämäni valinnoista ovat olleet kulttuurini ja kasvatukseni vaikutusta ja mitkä taas jotenkin sisäsyntyisiä? Kaikki nuo valinnat joista edellä kerroin olen tehnyt ennen tietoaani inarinsaamelaisista juuristani. Kun sain tietää inarinsaamelaisista juuristani, oli ikään kuin moni palanen olisi lokahtanut paikoilleen. Olen antanut itselleni luvan olla ylpeä inarinsaamelaisista juuristani, se on ja tulee olemaan aina osa minua.

Olen saanut seuraavat tiedot isäni puolen inarinsaamelaisesta suvusta Ilmari Mattuksen kirjoituksesta Sarren suku:

- Isäni oli nimeltään Pentti Kuvanto (1933–1977), syntynyt Petsamossa.
- Oskar Bernhard Sarre, myöhemmin Kuvanto (1901–1937). Puoliso Siiri Korhonen (1905–1970).

- Martti (Matti) Antinpoika Sarre (1862–1930). Puoliso Anna Kaisa Rautiola (1873–1945).
- Antti Henrikinpoika Sarre (s. 1826). 2. puoliso Biritta (Brita) Heikintytär Walle (1828–1888).
- Henrik Antinpoika Sarre (1793–1855). Puoliso Wallborg Matintytär Walle (Morottaja) (1802–1866).
- Antti Antinpoika Sarre (1759–1840). Puoliso Margareta Juhantytär Morottaja (1765–1838).
- Antti Antinpoika Sarre (Walle) (1727–1802). Puoliso Ingrid Heikintytär Walle (1737–1809).
- Antti Sammelinpoika Walle (Sarje) (1689–1752). Puoliso Valpu Sammelintytär Sajets (Sarre) (1697–1768).
- Sammeli Henrikinpoika Sarje (s. 1630). Puoliso Anna Martintytär Sarre (s. 1629).
- Henrik (s. n. 1600).

Isäni isä Oskar Bernhard Sarre vihittiin Salmijärvellä Venäjällä vuonna 1899 Anna Kaisa Rautiolan (1873–1945) kanssa. He saivat uudisasukasoikeuden Venäjän Arkangelin läänin Aleksandroffin kihlakunnan Kalsko-Lepaskin piirin Tschalmoserimin (Salmijärvi) kylään. Anna Kaisasta ja Martti (Matti) Sarresta kerrotaan Lampénin (1921, 90) kirjassa ”Jäämeren hengessä” muun muassa seuraavasti:

”Kuka oli kosinut, Anna Kaisako vai Martti? Varmasti Anna Kaisa. Hän oli arvatenkin tavannut Martti Sarren Höyhenjärvellä kalastelemassa, huu-
tanut hänet rantaan, nähnyt hänen kainot, mustat silmänsä, huomannut hä-
net sopivaksi luonteelleen, astunut veneeseen ja soutanut Martin kotiinsa.”

4.5 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimusetiikka on koko tutkimuksen läpäisevä periaate, joka on läsnä tutkijan jokai-
sessa valinnassa. Tutkijan tulee punnita tietoisesti tutkimusprosessinsa eri vaiheiden
ratkaisujen kestävyys ja pohtia niiden merkitykset sille todellisuuskuvalle ja seurauksil-

le, joita hänen tutkimuksensa on luomassa. Yhteiskuntatieteessä, jossa ollaan tekemisissä ihmisten kanssa, on erityisen tärkeää huolehtia mukana olevien henkilöiden oikeuksista, loukkaamattomuudesta ja heidän kunnioittamisestaan arvokkaina ihmisinä. (Pohjola 2007, 12–29.) Erityisesti ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen tekeminen vaatii tutkijalta hyvän tutkimuskäytännön noudattamista, jolloin ensisijaisina periaatteina ovat tutkittavan ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen. Jokaisella on valta päättää osallistumisesta tieteelliseen tutkimukseen. (Pelkonen & Louhiala 2002, 129.) Tutkimus syntyy tutkijan valintojen kautta. Tutkija on eettisesti vastuussa tieteen periaatteille sekä tutkimushenkilöille. Tieteen harjoittamisen ihanteita ovat rehellisyys, avoimuus, kriittisyys ja luotettavuus. (Pohjola 2007, 58–60.) Olen vastuussa tutkimuksessani tekemistäni valinnoista.

Luottamus aineiston käsittelyssä tarkoittaa sitä, että aineistoa käytetään, käsitellään ja säilytetään siten kuin tutkimuseettisesti on oikein. Tutkimuksessani arkaluontoista tutkimusaineistoa ovat nauhoitetut haastattelut, joista haastateltavat voidaan tunnistaa. Aineiston suojaamisen vääriin käsiin joutumiselta olen varmistanut suojaamalla tiedostot salasanalla. (Kuula 2006, 108–116; Kuula & Tiitinen 2010, 450.) Aineistokatkelmista ja koko tutkimuksesta olen poistanut sellaisen tiedon, jonka perusteella jonkin henkilön identiteetti olisi tunnistettavissa (Mäkinen 2006, 146).

Sensitiivisiin tutkimusaiheisiin voi sisältyä yhteisöulottuvuus. Sensitiivisyys voi koskea kokonaista yhteisöä, ei ainoastaan yksilöä. (Kallinen & Pirskanen & Rautio 2015, 18.) Riittävä luottamus ja yhteisyyden kokemus auttavat jakamaan haastattelutilanteessa myös sensitiivisiä aiheita. Tähän auttaa myös se, että liikutaan ikään kuin samalla maaperällä, jaetaan yhteistä tietämystä aiheesta. (Keskitalo-Foley 2004, 43.) Tutkimusaiheeni on jokseenkin sensitiivinen ja jouduin myös pohtimaan omaa asemaani haastateltaviini nähden. Koin, että haastateltavilla oli ehkä helpompi kertoa minulle ajatuksiaan aiheesta, koska olen myös itse opiskellut inarinsaamea verkko-opintoina. Toisaalta, vaikka olen samaisen sivuston jäsen, en tunne siellä olevia ihmisiä, enkä osaa juurikaan inarinsaamea, joten en koe olevani liian lähellä haastateltaviani. Kerroin alkuun lyhyesti oman suhteeni inarinsaamen kieleen ja kulttuuriin, jotta haastateltavilla olisi ehkä helpompi kertoa omaa tarinaansa inarinsaamen kieleen liittyen. Kulmala (2006) korostaa

myös oman kokemuksen tärkeyttä vierauden, marginaalisuuden ymmärtämiseen. Yksilön suhde yhteisöön tuo mukanaan vierauden tunteen kokemisen ja jännitteet yksilöiden välillä. Yhteisöstä ulos joutuminen koskettaa aina identiteettiä ja siinä ollaan sivullisuuden tilassa. (Kulmala 2006, 72.)

Narratiivitutkimuksen yksi haaste on, että raportointivaiheessa henkilön tarina saattaa olla tunnistettavissa silloinkin, kun nimet on poistettu ja tunnistamisen mahdollistavat yksityiskohdat muutettu (Valli 2015, 181). Minulle on ollut tärkeää, että haastateltavat pysyvät anonyymeinä tutkimuksen lukijoille ja olen tämän myös kertonut haastateltavilleni. Inarinsaamen opiskelijoiden yhteisö on pieni ja olen kaikin keinoin pyrkinyt siihen, että ketään haastatelluista ei voi tutkimuksestani tai mistään tutkimukseeni liittyvistä materiaaleista tunnistaa. Yksi haastatelluista otti erityisesti tämän esiin haastattelun aikana. Tulen tuhoamaan aineistot tutkimuksen teon jälkeen.

Yksi tutkimusetiikan perussäännöistä on, että tutkimuksesta ei saisi koitua haittaa tai vahinkoa tutkimukseen osallistuville. Kun haastateltava lukee tulkintaa omasta tarinasta, se voi herättää tutkimukseen osallistujassa monenlaisia tunteita. Esimerkiksi oman tarinan löytäminen tutkimuksesta lyhennettynä voi aiheuttaa mielipahaa tai jos tutkittava vertaa sitä muiden tarinoihin. Näitä seurauksia ei voi kuitenkaan täysin välttää, sillä tutkimuksen tarkoituksena on tutkimukseen osallistuvan äänen esiin tuomisen lisäksi myös tulkitseminen. Tutkijan tietoisuus asiasta auttaa kuitenkin seurausten minimoimisissa. Tärkeintä on, ettei minkään kertomuksen arvoa mitätöidä tai kyseenalaisteta. (Hänninen 2008, 126, 130–131.) Tutkimusta tehdessäni olen pyrkinyt ottamaan kaikkien haastateltavieni kertomukset tasavertaisesti huomioon. Olen tehnyt yleistyksiä ja vertailuja, pyrkien kuitenkin ottamaan jokaisen haastattelun ainutlaatuisuuden ja arvokkuuden huomioon. Olen pyrkinyt kokoamaan haastateltavien ainutkertaisista kertomuksista ja kokemuksista jotain yleisempää sosiaalisen tason ilmiötä, mutta ymmärtäen kuitenkin, että ei ole tarpeen yleistää tutkimustuloksia, vaan ne ovat ainutkertaisia kertomuksia, joista löytyy kuitenkin myös samoja piirteitä. Aihe on luonteeltaan sensitiivinen. Tämä voi olla osaksi syynä vähälle osallistujamäärälle. Inarinsaamen opiskelijat on suhteellisen pieni yhteisö, jolloin anonyymiteetin säilyttäminen korostuu.

4.6 Aineiston analyysi

Laadullisessa tutkimuksessa keskiössä on ihminen, hänen elämismaailmansa sekä siihen liittyvät merkitykset, jotka ilmenevät monella tapaa muun muassa ihmisen toimina, päämäärien asettamisina ja suunnitelmina (Varto 1992, 23–24). Keräämäni tutkimusaineisto koostuu inarinsaamen aikuisopiskelijoiden haastatteluista. Analyysimetodin valinnassa kiinnitin huomiota siihen, että se on sellainen, joka keskittyy haastattelujen sisältöön eikä muotoon (Alasuutari 2011, 83). Aloitin työskentelyn aineiston kanssa siten, että siirsin puhelimeen tallennetut puhelinhaastattelut tietokoneelle. Purin nauhoitukset tekstiksi eli litteroin ne muutaman päivän sisällä haastatteluista. Litteroinnin tein tarkasti, jotta sain talteen aineiston mahdollisimman tarkasti. Litteroin myös esittämäni kysymykset. Litterointi oli aikaa vievää ja työlästä. Haastattelunauhoitukset olivat joistakin kohdin epätarkkoja, joten kuuntelin ne läpi monta kertaa oikeinkirjoitetun litteroinnin varmistamiseksi. Tutustuessani aineistoon ensireaktioni oli, ettei aineisto vastaisi siihen, mitä olin lähtenyt hakemaan. Tutustuessani aineistoon useaan kertaan avoimin silmin ja syvemmin, löysin sieltä kuitenkin tarpeeksi aineistoa tutkimustani varten. Alasuutarin (2011, 39) mukaan laadullinen analyysi koostuu kahdesta vaiheesta eli havaintojen pelkistämisestä ja arvoituksen ratkaisemisesta, jotka käytännössä nivoutuvat aina toisiinsa. Aineistosta tehtävät havainnot ovat siis eri asia kuin tutkimustulokset. Analyysissä on tarkoitus päästä havaintojen taakse eli saada tutkimusaineistosta irti jostain sellaista, joka suorissa lainauksissa ei ole sellaisenaan läsnä. (Alasuutari 2011, 78; Ruusuvoori & Nikander & Hyvärinen 2010, 12–19.)

Lähdin etsimään aineistosta tutkimuskysymyksiin liittyviä ilmauksia, lauseita ja sanoja merkiten niitä erivärisiä kyniä käyttäen. Valitsin analyysiyksiköksi kertomukset. Samalla tein alustavaa tulkintaa siitä, mistä haastateltavat koko aineistossa puhuivat. Kävin läpi kaikki haastattelut useampaan kertaan pyrkien löytämään rivien välistäkin keskeisimmät merkitykset. Tämän jälkeen lähdin pelkistämään aineistoa etsimällä tekstistä olennaisimmat asiat. Aineistositaatit kokosin järjestelmällisesti tutkimustehtävän ja keskeisten käsitteiden ohjaamalla tavalla eri teemoihin. Kirjoitin tuossa vaiheessa ylös jo pidemmällekin meneviä analyysyjä, mitä sillä hetkellä mieleen oli tullut, etten unohtaisi niitä. Keräsin aineistositaatteja, koska niillä voin kuvata kertomuksia, jotka ovat keski-

össä tutkimuksessani. Keräsin aineistositaatteja useampaan eri osioon, mikäli ne sisälsivät tietoa useasta tema-alueesta. Merkitsin ja kokosin aineistositaatteja myös siksi, että tulisin käyttämään niitä esimerkkeinä ja yksittäisinä viittauksina aineistoon tulkintojen tekemisessä ja tutkimustulosten raportoinnissa. Ottamalla esimerkiksi puhesitaatteja, voisin kuvata tarkemmin jotain yksittäistapausta havainnollistamaan tekemääni tulkintaa. Tutkimustulosten analyysissä olen merkinnyt haastattelulainauksissa poisjätöt kaarisuluilla, jossa on kolme pistettä. Poistettu teksti ei ole ollut oleellisen tärkeä käsiteltävän asian osalta. Haastattelulainauksissa hakasulkujen sisällä on minun omia lisäyksiä, jotka selventävät tekstiä.

Mielestäni löysin aineistosta inarinsaamen motiiveihin liittyviä tarinoita ensireaktioon nähden yllättävänkin runsaasti. Tutkimuksessani hahmotan tarinallisuuden yleiseksi metodiseksi viitekehykseksi, jossa kohdistan huomioni tarinoihin todellisuuden rakentajana ja välittäjänä. Tutkimuksellisesti kyseessä on lähestymistapa, jossa olen soveltanut ja analysoinut kertomuksia. Tutkimuksessani kertomukset ovat haastattelutekstejä, joissa on alku, loppu ja tietty juoni. Tutkimuksessani käytin tarinoiden tulkinnassa tarinoiden analyysia teemoittain ja olen tarkastellut sen jälkeen eri tarinatyyppisiä. Tarinoiden analyysistä etenin kohti tarinallista analyysia, jossa tarinoiden pohjalta olen tulkintani mukaan löytänyt aineistosta menneisyys-, nykyisyys- ja tulevaisuustarinoita, joista olen eritellyt vielä erilaisia motivaatiotarinoita. Olen käyttänyt tutkimuksessani kahta analyysitapaa. Ensinnäkin olen luokitellut aineiston motiivielementteihin ja lisäksi olen muodostanut motiiveista mallitarinoita, joita olen tarkastellut narratiivisesta viitekehyksestä käsin.

Tarinallisia tulkintoja on mahdollista nostaa esiin temahaastattelulla kerätystä aineistosta, etenkin jos haastattelu etenee ajallisesti järjestyksessä. On myös mahdollista poimia haastatteluista pikkukertomuksia, joihin voi soveltaa narratiivisen analyysin keinoja. Toisaalta vaikka aineisto ei sisältäisikään tutkimuksen kohteena olevien ihmisten alku-keskikohta-loppu-tyyppisiä kertomuksia, niin siitä voi yhä nostaa esiin tarinallisia tulkintoja. (Valli ym. 2015, 172–173.) Haastatteluilla keräämäni aineisto ei kaikilta osin sisällä tiettyä ajallista järjestystä, mutta haastatteluista olen nostanut esiin tarinallisia tulkintoja. Tutkimuksessani narratiivisessa analyysissä litteroiduista ja tutkimusteemo-

jen mukaan järjestetyistä aineistoista tuotettiin teemakohtaisia narratiiveja. Tarinan muodostukseen tarvitaan aika, paikka ja juoni ja siinä tietyt henkilöt elävät elämäänsä. Tarinat ovat kuitenkin monikerroksisia. Niissä ovat läsnä koko kulttuurinen ja yhteiskunnallinen konteksti ja tutkijan oman elämän eri ulottuvuudet ja minuudet. (Syrjälä 2001, 266.)

Kirjassaan *Narrative research* Amia Lieblich kumppaneineen (Lieblich & Tuval-Mashiach & Zilber 1998) erottavat neljä narratiivisen tutkimuksen tyyppiä, jotka sijoituvat ulottuvuuksien holistinen-kategoriaalinen ja sisällöllinen-muodollinen muodostamaan nelikenttään. Se tarkastellaanko kertomuksia kokonaisuuksina vai pilkotaanko niitä osiin viittaa holistiseen ja kategoriaaliseen analyysiin. Olen omassa tutkimuksessani käyttänyt narratiivista analyysia siten, että olen litteroiduista ja tutkimusteemojen mukaan järjestetyistä aineistoista tuottanut teemakohtaisia narratiiveja. Tällä tavalla luokittelin ja analysoin aineistoni sekä kävin vuoropuhelua sekä teorian että empiirisen aineistoni kanssa. Sen jälkeen kävin pohdinnan tutkimuksen luotettavuudesta ja eettisyydestä. Tämän jälkeen lähdin purkamaan tarinoita tutkimustuloksiksi. Tässä tiivistetynä tutkimuksessani esiin tulleet motiivit inarinsaamen aikuisopiskeluun.

MENNEISYYSTARINAT	NYKYISYYSTARINAT	TULEVAISUUSTARINAT
Omat juuret	Yhteisöön kuuluminen	Haaveet pohjoisesta
Yleinen kiinnostus kieliin	Kielen elvyttäminen	Kielen siirtäminen lapsille
Muut opinnot taustalla	Kieli-identiteetin vahvistuminen	Varasuunnitelma omalle elämälle
	Kulttuuri-identiteetin vahvistuminen	
	Tärkeä oma aika	

5 MENNEISYYSTARINAT

5.1 Omat juuret

”On..mulla on mummo puhunu. Että *mummo puhu kotona inarinsaamea*, mutta tuota sitten oikeestaan muut puhu tunturisaamea, sillai että kaverit ja niinkö inarinsaamea ei silloin puhuttu Inarissa. Se oli sitten tunturisaamea, mitä puhuttiin ja sitäki osasin silloin kouluaikana puhua. Mulla tyttökaveri oli koltansaamenkielinen ja sitäkin mie ymmärsin ja sitäki pysty kommunikoiimaan. (...) Meillä mummo puhu aina silloin tällön ja varmaan kaikki pahat asiat sano saameksi, että kukkaan muu ei ymmärrä niitä. (...) Sitten kun mie olin ala-asteella, niin mulla oli puolet äidinkielestä saamea ja se oli sitä tunturisaamea ja sen verran on ollu niinkö ja *se on ollu oikeestaan sieltä lapsuudesta se saamenkieli, inarinsaame*. Saamenkieli on ollu siellä. (...) Minun äiti ja äitin sisarukset eivät puhuneet. (...) Mulle *mummo oli hirveän läheinen ja rakas*. Mie muistan, pienenä ko istuttiin Inarissa, siellä oli korsuja, niin me istuttiin mummon kans siellä korsussa. Ja mummo kerto, sodan jälkeen tuli tänne ja hällä ei ollu ko omat vaatteet päällä, Ylivieskasta ko tuli evakosta. Oli vain lehmä, oli saanu sen lähtölahjaksi. Ja miten rankkaa se elämä on ollu silloin. Se elinkeino oli tullu kalasta ja mie muistan kuinka mummo oli semmonen, että se meni aina pää kolmantena jalkana ja aina oli kalaa, kalaa, kalaa. Että se oli niinkö kaikki kaikessa se kala, koska hänen isä oli kalastaja.” (Haastateltava 1)

Tulkintani mukaan haastatteluista nousi esiin kertomuksia menneisyyteen, nykyisyyteen ja tulevaisuuteen liittyen. Menneisyyteen liittyi kaikilla niillä haastatelluilla omien juurien merkitys motivaatiotekijänä opiskella inarinsaamea, joilla oli kosketus omien juurien kautta inarinsaamelaisuuteen. Sarivaara kuvaa, että kokemus saamelaisista juurista voi olla hyvin merkityksellistä. Ne voivat vahvistaa henkilön saamelaista identiteettiä ja myös samaistumista saamelaisuuteen. Saamelaiset esivanhemmat olivat hänen tutkittavilleen todiste saamelaisesta sukutaustasta. Näin ollen saamelaiset juuret toimivat kult-

tuuri-identiteetin vahvistajana. (Sarivaara 2012, 144). Tulkintani mukaan näin oli myös omien haastateltavieni kohdalla. Edellä oleva kertomus kuvaa haastateltavan suhdetta omaan isovanhempaan ja mistä ensikosketus inarinsaameen on hänellä syntynyt. Hänelle mummo on ollut tärkeä ihminen inarinsaamen jatkuvuuden kannalta ja innoitus opiskella inarinsaamea aikuisiällä. Osalle Sarivaaran (2012) tutkittavista tietoisuus saamelaisen sukupolvien olemassaolosta oli merkinnyt paljon, kun taas toisille ne olivat merkinneet hyvin vähän tai ei juuri ollenkaan. Haastattelemistani henkilöistä kaikille, joilla oli saamelaiset sukujuuret, niillä oli suuri merkitys ja se oli yksi tärkeä motiivi opiskella inarinsaamea aikuisiällä.

”Olen Inarista kotoisin. Ja *minun isänäiti on ollu seittemänvuotiaaksi asti täysin inarinsaamenkielinen*. Ja Riutulan lastenkotiin joutunu sitten, kun vanhemmat kuoli ja siellä sitten kieli vaihtunu hänellä suomeksi. Isän perhe on suomenkielinen ollu isän lapsuuden ja aikuisuuden. Mun äiti on taas tuolta Sevettijärveltä kotosin, äiti on kolttasaamelainen. Luulin pitkään hänen isästä, että hän on pohjoissaamelainen, ko hänen isänsä oli, mutta myöhemmin selvinny mulle, kun oon tutkinu asiaa, että hänen äiti on inarinsaamelainen ja hän on itse asiassa ollu siskopuolensa kasvattama ja kasvanu inarinsaamelaisessa kalastajaperheessä lapsuutensa veljensä kanssa. Eli siis oon ite suomenkielen äidinkielenä oppinu ja sitten aikuistuttua ymmärtäny nämä minun juureni ja sitten sitä myöten niinkö se varsinainen puhuttu kieli on mun elämään tullu. (...) En muista että olisin kuullut [inarinsaamea lapsuudessa], mutta mun äitini on sitten ite käyny näitä samoja opintoja (...), ko me ollaan oltu lapsia, että *tavallaan se on ollu siellä taustalla jollain tavalla se kieli*. Mutta hän ei oo puhunu sitä meille. Ja toki koulussa on kavereita, jotka sitä on opiskellu ja puhunu ja Inarin kylässä on aina ollu, niin se on minusta sitä inarilaisuutta, Inarin kyläläisyyttä. Että kyllä se siellä on, vaikka sitä kieltä ei oo sillai suoraan ollu, niin ei sitä kenenkään oikein tarvinnu [korostaa]. Se kuuluu minusta siihen inarinsaamelaiseen luonteeseen, että ei tehdä numeroa aiheesta mitenkään erityisesti.” (Haastateltava 7)

Tulkintani mukaan inarinsaamelaiset sukujuuret inarinsaamen opiskelun motiivina nousivat esiin myös haastateltavieni kertomuksissa vahvasti. Edellä olevassa tarinassa kuvastuu suvun merkitys motivaattorina inarinsaamen opiskeluun. Haastattelemistani henkilöistä viidellä on inarinsaamelaiset juuret. Kahden haastateltavan äidinäiti oli ollut inarinsaamen puhuja. Yhdellä haastatelluista inarinsaame tuli sekä isän että äidin puolelta. Hänen isänäitinsä sekä äidin puolelta äidinisä olivat inarinsaamelaisia. Yhdellä haastatelluista isä ja toisella äiti on ollut inarinsaamenkielinen lapsuudenkodissa asuaan, mutta molemmat olivat menettäneet kielen joutuessaan erkanemaan lapsuudenkodistaan, toinen muutti lastenkotiin ja toinen koulun asuntolaan. Kolmella haastatelluista ei siis ollut inarinsaamelaista sukutaustaa inarinsaamen kielen oppimisen motiivin taustalla. Osa oli kuullut lapsuudessaan inarinsaamea tai muita saamenkieliä puhuttavan, mutta kenelläkään se ei ollut varsinaisesti ”kodin kieli”. Osassa kertomuksia tulee esiin, kuinka haastateltavat halusivat kantaa oman vastuunsa suvun kielen jatkumisen suhteen. Isovanhemmista osa oli puhunut inarinsaamea, mutta seuraava sukupolvi ei ollut oppinut suvun kieltä. Omien juurien merkitys tuntuikin korostuneen omien lasten saamisen myötä. Myös Sarivaara (2012) toteaa tutkimuksessaan, että saamelainen sukutausta on ollut vahvana motivaatiotekijänä kielen opiskeluun.

”Sukurasite. Äitin puolelta olen inarinsaamelainen. Hänen äitinsä ei taas opettanu inarinsaamea omille lapsilleen, elikkä setille ja täteille. Mutta silloin kolmekymmentä ja neljäkymmentäluvulla oli niinkö tapana vähän [olla siirtämättä inarinsaamea omille lapsille]. Ja varsinki jos asuttiin enemmän suomalaisessa kulttuuriympäristössä kuin Inari. Jos muutat Ivalon alueelle, niin tavallaan olit suomalaisessa kulttuuripiirissä.” (Haastateltava 2)

Lähes kaikki inarinsaamelaiset juuret omaavat haastateltavani toivat kertomuksissa esiin sen, että jossakin vaiheessa suvun ketjussa inarinsaamen kielen siirtyminen sukupolvelta toiselle oli katkennut. Tähän on ollut monilla yhtenä tekijänä koululaitos, josta myös haastatteluissa ilmenneissä tarinoissa kerrottiin.

”Siis mullahan on suvussa inarinsaamea, elikkä äidin puolen isä on, hällä on inarinsaamelaiset sukujuuret ja isän puolen äiti on inarinsaamelainen. (...) Ensimmäisenä oon opiskellu pohjoissaamea, mutta sitten oon ollu koko ajan vähän kiinnostunu inarinsaamesta. (...) Minä oon hyvin vähän lapsuudessa kuullu inarinsaamea. Isän puolen mummo, joka ois asunu saamassa pihapiirissä, niin hän ehti kuolla ennen ko minä olen syntyny. Ja äidin puolen lapsuudenkodissa kotikieli oli koltansaame. Sillon mummolassa ollaan kuultu koltansaamea.” (Haastateltava 6)

Mummola oli muistoissa monilla paikka, missä muistaa kuulleensa saamea puhuttavan. Osalla mummolassa on puhuttu juuri inarinsaamea, joillakin taas koltansaame on ollut mummolan kieli. Monilla pohjoissaame oli ollut ensimmäinen opiskeltava saamenkieli, mutta useat kuvasivat, kuinka heillä oli tarve vaihtaa pohjoissaame inarinsaameen, koska se tuntui oikealta kieleltä heille.

5.2 Yleinen kiinnostus kieliin

”Ehkä mie näin taustaksi voisin sanoa, että *mie oon kielistä ylipäättään ol-
lu aina kiinnostunu lapsesta asti*. Muistan, että kun olin ihan lapsi, niin käytiin Ivalossa sukulaisten luona, niin mie ihmettelin siellä niitä paikannimiä, kylttejä, että mitä kieltä tämä on. Ja kiinnostuin ehkä saamesta jo siinä vaiheessa. Kattelin niitä paikannimikylttejä. No sitten mää *oon opiskellu kaikenlaisia kieliä tässä niinku elämäni aikana*, mutta suomalais-ugrilaiset kielet on aina kiinnostanu kuitenkin sillai vahvasti. Ja sitte mulla on saame sitä kautta [tullut]. (...) Pohjoissaamenhan minä aloitin ihan ensin (...) ja inarinsaamen aloitin oikeestaan vasta viime syksynä.” (Haastateltava 3)

Haastateltavilla, joilla ei ollut inarinsaamelaisia tai ylipäänsä saamelaisia juuria, oli yhtenä motivaatiotekijänä inarinsaamen opettelulle yleinen kiinnostus kieliin. Molemmat olivat myös opiskelleet paljon muita kieliä elämänsä aikana. Toisella haastatelluista oli tullut pieni kosketus saameen jo lapsena, lomamatkoilla, mutta toiselle inarinsaame oli

tullut elämään vasta aikuisiällä ikään kuin sattuman kautta. Seuraavassa hän kuvaakin tapahtunutta:

”Mää oon tämmönen ihminen, että mä tykkään kieliä opiskella niinkun harrastuksenani. Että se tuo mulle semmosta mielihyvää ja irtautumista siitä arjesta. (...) Ja sitten mä mietin sitä, että kyllä suomalaisten pitäis tietää edes perussanastoa saameks, että on se nyt outoa, että täällä elää tämmönen saamenkielinen kansa, joka joutuu vaan puhumaan suomea, mutta sitten suomalaiset ei puhu saamea ollenkaan. (...) Mitä varten mä en ollu edes tajunnutkaan, että se [inarinsaame] on noin pienellä alueella puhuttua ja noin vähän puhujia, että ehdottomasti tuota on pakko kokeilla, että pääsiskö lukemaan. Ja niinhän minä sitten hain ja pääsinki.” (Haastateltava 5)

Kertomuksessa haastateltava kuvaa, kuinka hänelle on tullut eräänlainen yhteiskunnallinen herääminen saamenkielen asemasta ja hän kiinnostui sitä kautta inarinsaamesta. Hän tuntee myötätuntoa saamenkielistä kansaa kohtaan, ”joka joutuu vaan puhumaan suomea”. Kielet ovat hänelle voimavara, joita opiskelemalla hän saa mielihyvää ja irtautumista arjesta. Hänellä kuten osalla muistakin haastateltavista oli pieniä lapsia, joten kielten opiskelu toi hänelle tärkeää omaa aikaa hektisen arjen keskellä.

5.3 Muut opinnot taustalla

”Siinä mökillä on paljon käyty ja tää (...) perhe, heidän kotikieli on inarinsaame. No mutta se ei vielä ole syy, että miksi minä olen inarinsaamen kanssa tekemisissä, mutta *meillä on koulussa kulttuurisensitiivistä*, sitte tää saamelaiskulttuuri ja saamelaiskielet. (...) Me saatiin koulussa valita, että otetaanko me pohjoissaame, inarinsaame vai koltansaame. Ja sitten heräsi mielenkiinto tuota inarinsaamea kohtaan, koska se pohjoissaamen taito mulla on ehkä samoissa mitä se tämän kurssin jälkeen ois tavallaan ollu. (...) Yks syy oli semmonen, ihan tämmönen hassu syy, että sehän näyttää todistuksessa hienommalta ku siellä näyttää että inarinsaame.

Koska se on uhanalaisempi kieli, että puhujia on paljon vähemmän.”
(Haastateltava 4)

Yhdelle haastatelluista ensikosketus inarinsaameen tuli mökkinaapureiden kautta, jotka puhuivat inarinsaamea. Hänellä ei ollut inarinsaamelaisia juuria, mutta inarinsaamen opiskelu tuli ajankohtaiseksi muiden opintojen kautta. Hän sai valita pohjois-, koltan- ja inarinsaamen välillä, mutta päätyi valitsemaan inarinsaamen. Hän halusi opetella uutta kieltä, koska osasi jo pohjoissaamea jonkin verran ja hän myös kuvaa, kuinka inarinsaamen opiskelu voi tuoda hänelle ikään kuin etua työmarkkinoilla, kun hän aikanaan valmistuu opinnoista.

6 NYKYISYYSTARINAT

6.1 Kielen elvyttäminen

”Mun äiti on, jos voi sanoa, täysverinen inarinsaamelainen ja hän on puhunu ensimmäisenä kielenä inarinsaamea. Mut on sitten menny just 50–60-luvun taitteessa kouluun ja ei oo siellä tietenkään saanu puhua inarinsaamea ja sitten on siellä asunu asuntolassa, elikkä on päässy vain lomilla kotia. Ja sitten se on hetkonen, aikuisena on käyny inarinsaamenkielen semmosen pitemmän kurssin ja niinkö puhuu kyllä ja pystyy lukemaan, mutta ei pysty kirjottaa. Ja mie oon ite sittenkö mie oon menny kouluun, niin sillon ei ollu mahollisuutta lukea inarinsaamea, elikkä mie oon lukenu pohjoissaamea, kirjottanu pohjoissaamen ylioppilaskirjoitukissaki, kylläki vieraana kielenä. Ja sitten mie en ikinä kokenu sitä hirmu omaksi sitä [pohjoissaamea]. Jos mie esimerkiksi menin Norjan puolelle asioimaan, niin mie mieluummin puhuin englantia kuin saamea. Joo ja sitten tuota mie olin aikuisiällä ko mie pääsin sinne inarinsaamenkielen täydennyskoulutukseen. Elikkä sehän oli ihan lähiopetuksena 12 kuukautta. Ja sitten tuota mie sitä kautta sukulaisten kanssa pystyin puhumaan inarinsaamea. Ja sitten mie pääsin semmoseen työhön, jossa mie pystyin käyttään inarinsaamea päivittäin. Ja sitten tuota, ko mulle synty lapsi, niin mie olin päättäny, että mie puhun sille inarinsaamea. Elikkä meillä on sitten niinkö kotikieli, tai yhtenä kotikielenä inarinsaame ja hän [lapsi] on tuolla inarinsaamen kielipesässä ja sitten hän pystyy minun äitin kanssa nyt sitten [puhumaan inarinsaamea] ja äiti on tottakai kaivanu niitä vanhoja kielitaitojansa. Että hälläki on siis kieli elpyny eli *meillä on niinkö [inarinsaame] kolmessa sukupolvessa tavallaan.*” (Haastateltava 8)

Uhanalaisten kielten viitekehyyksessä Fishmanin (1991) mukaan elpymisen tärkein edellytys on motivaatio. Yksittäisillä kielenpuhujilla ja heidän lapsillaan on oltava aito halu säilyttää, elvyttää ja kehittää omaa kieltään. Edellä haastateltava kertoo kuinka inarin-

saamen kieli on hänen perheessään elpynyt kolmessa polvessa. Tämä on kuitenkin vaa-
tinut ponnisteluja ja panostamista kieleen. Kaikilla haastatelluilla iso motiivitekijä inarinsaamen opiskelulle oli elvyttämisen tärkeys, halu elvyttää uhanalaista kieltä, jolla on vähän puhujia.

*”Että mä pystyisin tekemään sitä ihan tärkeintä työtä, mitä oon ymmärtä-
ny, että just on tarpeen elikkä lapsille pitäis saada sitä kieltä elvytettyä.
Joka tarkoittaa tietysti sitten kirjallisuutta lapsille ja sitten lastenlauluja ja
oppikirjoja.”* (Haastateltava 5)

Osalle elvyttäminen oli tärkeää juuri lasten kautta. Halutaan saada uutta aineistoa inarinsaamen opiskeluun, ennen kaikkea lapsille, mutta myös aikuisille. Tulkintani mukaan haastateltavien kertomuksissa haastateltavat olivat hyvin tietoisia inarinsaamen opiske- lumateriaalien vähyydestä, vaikka sitä tulee koko ajan lisää, niin sen tekemiselle on ko- va lisätarve. Inarinsaamen ollessa uhanalainen kieli, kieltä on jouduttu paljon uusinta- maan, luomaan uusia sanoja, koska äidinkieliä puhujia ei ole enää montaa ja toisaalta yhteiskunnan muuttuminen tekee sen, että uusia sanoja pitää luoda.

*”Yleensäki se kielen säilyttäminen ja sitten ne omat juuret. Mie olen saa-
melainen ja mie oon siitä ylpeä ja sitten mie haluan myös sen kielen myötä
elvyttää tavallaan sitä. Ja tavallaan tukea sitä. Tai en mie tiä, tarviiko sitä
saamelaisuutta tukea, jos se on, ei se häviä mihinkään. Mutta kuitenkin se
kielen elvyttäminen on minusta niinkö tärkeää. (...) Kyllä mieki sitä väl-
liin mietin, että antaisko se [pohjoissaame] enemmän, mutta toisaalta sit-
ten kuitenkin musta tuntuu, että pohjoissaamea ossaanki paremmin kuin
inarinsaamea ja ymmärränki. Niin jotenki se inarinsaamen kielen elvyttä-
minen on mulle sellainen sydämen asia.”* (Haastateltava 1)

Lähes kaikki inarinsaamelaiset juuret omaavat henkilöt olivat tehneet selvän valinnan pitäytyä inarinsaamenkielessä. Kaikilla oli jonkinlaista pohjoissaamen taustaa opinnois- sa, mutta inarinsaame koettiin tärkeäksi juuri suvun takia, haluttiin oppia suvun kieltä.

Vaikka osa osasi pohjoissaamea paremmin, niin he halusivat kuitenkin opiskella suvun kieltä ja elvyttää sitä. Inarinsaame oli monille tunnekieli.

”Kyllä minusta yksi tärkein [elvytyskeino] on noitten lasten kautta, Mutta sitten mikä ois, niin myös lasten vanhemmat pitäis saaha, tämän hetken tilanne näyttää aika hyvältä, mutta tuota lasten vanhemmat on yks avaintekijä kans siihen, että se edes jollain tasolla ois kotikieli. Ei pelkästään hoidossa ja koulussa. Että se auttais hirveästi jos kotona ois ees jonkin asteista kommunikaatiota ja sitten justiinsa, että pystyis vanhempi auttamaan lastaan. Tai edes ymmärtämään sitten niinku mitä hän kysyy, jos on vaikka koulussa jotain ongelmia tai muuta, niin sillä tavalla niinku pystyis siinä olla tukena ja apuna.” (Haastateltava 6)

Osalle haastatelluista oli tärkeää pystyä oppimaan kieltä paremmin juuri omien lasten takia. Jos lapset saavat päiväkodissa tai koulussa inarinsaamen opetusta, vanhemmilla pitäisi myös olla sen verran inarinsaamen taitoa, että he voisivat tukea lapsiaan kielen oppimisessa ja omaksumisessa. Osassa tarinoita kodin merkitystä korostettiin. Inarinsaamen opetusta lapsille pidettiin ensiarvoisen tärkeänä, mutta koettiin, että koulun panostus ei yksistään riitä, vaan tueksi tarvitaan myös vanhempien panostusta.

”Ne juuret oli yks tärkeä asia ja sitten tavallaan se kaikki lähti siitä, että mä sain omia lapsia, niin mä rupesin niitä omia juuria miettiin. Ja tavallaan sitten, että miten mä voisin täällä kaupunkiympäristössä sitten näitä omia lapsia, jotka ovat niin sanotusti *paperisaamelaisia*, että hyväksytään rekisteriin, miten voisin heille siirtää jollain tavalla tässä ympäristössä sitä identiteettiä. Niin ajattelin, että mä haluaisin itte oppia sitä kieltä sen verran, että pystyisin kertomaan ja pystyisin puhumaan jotain. Ja sitten se tavallaan lähti sillai pienestä. Mutta sitten koko ajan siinä oli se ajatus, että mä vähän ossaan ja vähän enemmän ossaan ja en halua unohtaa. (...) On kiva, että ollu aika vahvana tää kielen elvytys ylipäättään. Ettäkö mie en voi siellä [pohjoisessa] fyysisesti asua enkä osallistua siihen, että jotenki

olla osana sitä kuitenkin ite. Tavallaan semmonen isompi tai yhteiskunnallisempi motiivi siihen.” (Haastateltava 7)

Edellä haastateltava kuvaa, että hänen lapsensa ovat ”paperisaamelaisia”. He asuvat kaukana saamelaisalueelta, mutta he ovat virallisesti saamelaisia eli heillä on saamelaisstatus. Vuonna 1996 on annettu uusi Saamelaiskärjälaki, jossa määritellään, kuka on saamelainen. Tällöin henkilö on oikeutettu myös äänestämään Saamelaiskärjävaaleissa ja osallistumaan muutenkin saamelaisten yhteiskunnalliseen elämään. (Korpilähde 2015, 96; Sarivaara 2012, 57.) Haastateltavan kuvaus paperisaamelaisuudesta tarkoittaa sitä, että hänen lapsensa ovat virallisesti saamelaisia, heillä on saamelaisstatus, mutta he eivät elä saamelaiskulttuurissa, joten saamelaisuus ei ole heidän elämässään läsnä niin paljon kuin haastateltava haluaisi. Haastateltava haluaisi siirtää lapsille saamelaisidentiteettiä niiden keinojen avulla, jotka kaupunkiympäristössä ovat mahdollisia. Yhteiskunnallinen motiivi tuli esiin useissa tarinoissa kielen elvyttämisen yhteydessä. Koettiin vahvasti, että vaikka yksilöt tekevät ratkaisuja oman elämän kannalta, oman perheen piirissä, niin kuitenkin ratkaisujen taustalla on suurempi yhteiskunnallinen merkitys. Varsinkin niissä haastatteluissa tämä tuli esiin, joissa haastateltava perheineen ei asunut inarinsaamen puhuma-alueella.

6.2 Yhteisöön kuuluminen

”Että mummo puhu kotona inarinsaamea, mutta oikeastaan muut puhu tunturisaamea. Inarinsaamea ei silloin puhuttu Inarissa. Se oli sitten tunturisaamea mitä puhuttiin. Ja sitäki osasin silloin kouluaikana puhua. Mulla tyttökaveri oli koltansaamenkielinen ja sitäki mie niinkö ymmärsin ja sitäki niinkö pysty kommunikoimaan. (...) Mie muistan että silloin nuoruudessa niin saamenkieltä ei, sitä alettiin puhumaan vasta sitten, mie olin varmaan kuuntoista, seittemäntoista. Mutta sitten *esimerkiksi mulla oli poikakaverit saamenkielisiä, että mie niinkö silläki tavalla halusin osata puhua saamenkieltä.*” (Haastateltava 1)

Kertomuksissa yhtenä suurimmista inarinsaamen motiivitekijöistä mainittiin yhteisöön kuulumisen, halu kuulua kielenkin avulla omaan sukuun ja inarinsaamen puhujiin. Saamelaisyhteisöille on ominaista vahva perhe- ja sukuyhteys. Kieli, pukeutuminen, erilaiset tavat kuten juhlat ja myös elinkeinot voivat vahvistaa yhteenkuuluvuuden tunnetta. (Korpilähde 2015, 94.)

”Kyllähän se lähtee yksilöstä itestään, että miten sie sen tunnet ja koet ja miten yksilö hyväksytään siihen yhteisöön. *Inarinsaamelaiset on luojan kiitos on aika vapaa yhteisö*, toisaalta meillä ei ole käyty keskusteluja hirveästi..mitä on inarinsaamelaisuus, ihan niinku. On hyvä, että keskustellaan. Mutta että se on, että me ollaan oltu niin säyseitä se on ollu ehkä meän pelastus. Niin hauska juttu vielä tästä, että oli Anarâškielâ servin 20-vuotis juhla, ja tuota mulla oli tietysti päällä puku ja inarinpuku ja menin sinne pöytään istummaan. Ja se oli hyvä kö ruoka oli siinä ja puhetta oli siinä. Ja siinä oli kolme neljä vanhaa mummoa, ja seitemänkymmenen ja kaheksankymmenen tuolla puolen. Niin niitä vaivas, näki että niitä vaivas, mutta ne ei kysyny. Mua alko naurattamaan, mutten sanallakkaan sanonu. Ko päästiin kahville, *kuka se sinä olet. Minä kerroin, ja sitten minä kerroin, että mitä kautta. Niin näki, että sie olet sukulainen* ja sen jälkeken näki että ”haaa” [hyväksyivät yhteisöön].” (Haastateltava 2)

Sarivaaran (2012) aineiston valossa saamenkielen oppimisen merkittäväksi tekijäksi osoittautui saamenkielisen ympäristön merkitys ja tuki. Hänen mukaansa kieliyhteisö on suvaitsevainen ja kieltä on opetettu yhteisön ulkopuolelta tulleille. (Sarivaara 2012, 198.) Tämä tuli esiin myös omien haastateltavieni kertomuksissa, kuten edellä kertomuksessa haastateltava kuvaa inarinsaamelaisia vapaaksi yhteisöksi, mutta muutama haastateltava otti puheeksi myös negatiivista asennetta mitä he olivat kohdanneet inarinsaamen puhujien toimesta. Useammalla haastatelluista oli ollut epävarmuutta ja riittämättömyyden tunnetta oman kielitaidon suhteen kertomusten perusteella. Yksilö voidaan myös pakottaa yhteisön ulkopuolelle. Yhteisöllisyys ei ole aina luonteeltaan positiivista, vaan sen avulla yksilö voidaan myös sulkea ulkopuolelle. (Antikainen ym. 2013, 18.) Sarivaaran (2012) mukaan kielteinen identiteetti ja heikko kielellinen itse-

luottamus ovat estäneet saamelaisia käyttämästä ja arvostamasta omaa kieltään. (Sarivaara 2012, 200.) Haastattelemieni henkilöiden kertomuksissa kaikki arvostivat inarinsaamea paljon, olivathan he tehneet paljon työtä sen eteen, että he omaksuisivat kielen. Mutta samoin kuin Sarivaaran, myös minun haastattelemilla henkilöillä tuli kertomuksissa esiin heikko kielellinen itseluottamus. Edellä haastateltava kuvaa oman paikan hakemista inarinsaamelaisen yhteisön joukossa ja hyväksytyksi tulemisen problematiikkaa.

”Ja harvakseltaan sit tapaa kasvotusten henkilöitä, joiden kanssa sitä kieltä voi puhua. Siskoni kans ko joskus soitellaan, niin saatetaan, vaikka ollaan lapsuutemme suomenkielellä komminikoitu, niin saatetaan puhua [inarinsaamea]. Ja sit mulla on täällä pohjoissaamen kielisiä ystäviä, he ei mulle puhu inarinsaamea, mut me pystytään keskusteleen niin, että mä puhun inarinsaamee ja ne on itämurteen puhujia, niin puhuu sitten pohjoissaamee. Ja sitten joitakin sanoja ei ymmärretä, niin sitten vaihellaan suomenkieltä välillä. Seki on ollu mulle ihan uus ulottuvuus tavallaan, että kun se kielitaito on itellä karttunu siitä inarinsaamesta, niin pystyyki yhtäkkiä ymmärtämään tuota pohjoissaamea sen verran, niinkö puhuttua itämurteen kieltä, että pystyy keskustelemaan.” (Haastateltava 7)

Inarinsaamea oli haluttu oppia osaksi siksi, että kielen osaaminen tuo mahdollisuuden kuulua yhteisöön. Jo kouluaikana oli ollut kavereita ja seurustelukumppaneita, jotka olivat puhuneet saamea ja haluttiin osata kommunikoida heidän kanssaan. Haluttiin tulla ymmärretyksi ja ymmärtää oman suvun kielellä. Inarinsaamen kieli on osa inarilaisuutta. Sitä kuulee kylällä puhuttavan ja halutaan voida vaihtaa ajatuksia omalla kielellä omassa kylässä oman yhteisön jäsenten kanssa. Inarinsaamen osaaminen on tuonut ylittäviä mahdollisuuksia kommunikoida myös muiden saamen kielten osaajien kanssa, kuten koltansaamen ja pohjoissaamen. Yhteisöstä etsitään ikään kuin vastakaikua omille ajatuksille (Antikainen ym. 2013, 20). Yhteisö ja verkostot ovat sosiaalista pääomaa, kuten myös perhe ja suku (Korpilähde 2015, 74).

”On, on ja tuota mulla on siellä tietty paikka, jonka minä koen niinku omaksi itsekseksi..se on tavallaan semmonen tietty alue, on siinä ko mie sinne menen niin, mie niinkö elän kahdessa kulttuurissa. Suomalainen isä, saamelainen äiti, niin tuota elän kahessa kulttuurissa. Mut minä en huomaa, että ite en kiinnitä siihen huomiota, että se vaihtuu se, koska se pohjosen elämän muoto on kuitenkin aika tavalla, jos sie elät luonnon kanssa on niinkö yhtä jollaki lailla, niin se on siinä matkassa. Siinä on semmonen tietty vivahde-ero ja jopa hieman ajattelutapa vaihtuu ja pahat kielet väittävät, että mulla on jonkinlainen semmonen inarinsaamelainen aikakäsitys ja koen jollakin lailla eläväni vielä siinä jonkinlaisessa siinä niinku. Harrastukset liittyy luontoon, niin mulla on se luonnonkalenteri olemassa, että kesällä voidaan kalastaa enemmän, keväällä pilkitään, syksyllä marjastetaan, poroja ei oo, isovanhemmat lopetti poronhoidon 60-luvulla, niin olen ollu matkassa, tavallaan se on kuitenkin, että mitä tehhään syksyllä ehkä metsästetään.” (Haastateltava 2)

Ihminen on sukunsa välityksellä osa yhteisöä. Saamelaisen ajattelutavan mukaan maailmankuva hahmottuu ja elää arkisten töiden keskellä yhteistyössä suvun kanssa. Kullakin suvulla ja perheellä on oma toiminta-alueensa, joiden avulla opitaan tuntemaan luonto ja olemaan osa sitä. (Helander 2000, 172.)

”Ja mie oon sillai ite opiskellu, käyny niitä kirjoja läpi ja mullahan on jatkuvasti joku saamenkielinen ohjelma töissä taustalla ja tuota niin, kattelen uutiset ja yritän sillä tavalla sitä elvyttää. (...) Mie olen saamelainen ja mie oon siitä ylpeä. Sitten mie haluan niinkö myös sen kielen myötä niinkö elvyttää tavallaan sitä. Ja tavallaan niinkö tukea sitä. Tai en mie tiiä tarviiko sitä saamelaisuutta tukea, jos se on, ei se häviä mihinkään. Mutta kuitenkin sillälaila sen kielen elvyttäminen on minusta niinkö tärkeää.” (Haastateltava 1)

Edellä olevassa kertomuksessa haastateltavalla on tulkintani mukaan vahva motivaatio opiskella inarinsaamea. Kaikki haastateltavani kertoivat tehneensä kovasti töitä oppiak-

seen inarinsaamea. Pelkkä oppitunneille osallistuminen ei riitä haastateltavieni mukaan kielen oppimiseen, vaan he ovat kaikki käyttäneet paljon aikaa itseopiskeluun. Kertomuksessa tulee esiin seikka, johon luulisin melko harvalla on mahdollisuus. Haastateltava on kuunnellut saamenkielisiä ohjelmia myös työssään ikään kuin taustalla. Tämän selittää haastateltavan yrittäjätausta. Kaikki haastattelemani henkilöt olivat jossakin elämän vaiheessa opiskelleet inarinsaamea verkko-opintoina. Ennen kuin verkko-opinnot tulivat saamen opiskelun mahdollisuudeksi 2000-luvulla, on saamen opiskelu ollut useimmissa tapauksissa mahdollista vain vuoden kurssilla Inarissa, jossa on voinut opiskella saamen kieltä ja kulttuuria. Nykyään inarinsaamea, kuten muitakin saamenkieliä, voi opiskella verkossa niin sanotussa virtuaalikoulussa. Tämä on mahdollistanut inarinsaamen opiskelun kautta Suomen ja myös ulkomailla. (Sarivaara 2012, 202.)

”Ja sitten ku mulle syntyi lapsi, niin mie olin päättänyt, että mie puhun sille inarinsaamea. Elikkä meillä on yhtenä kotikielenä inarinsaame ja lapsi on tuolla inarinsaamen kielipesässä. Ja sitten hän pystyy minun äitin kanssa nyt [puhumaan inarinsaamea] ja äiti on tottakai kaivanu niitä vanhoja kielitaitojansa, että hälläki on siis kieli elpynyt. Eli meillä on niinkö kolmessa sukupolvessa tavallaan.” (Haastateltava 8)

Parhaimmillaan inarinsaamen kieli oli elpynyt kolmessa polvessa. Kun aikuinen lapsi on päättänyt puhua lapselleen inarinsaamea tai mahdollistaa lapselle kielen oppimisen ja opetellut sen itsekin, niin myös isoäiti oli innostunut opiskelemaan kieltä.

”No siis mullahan isovanhemmat on kummatki puhunu inarinsaamea. Ensin mie kuvittelin ko nehän puhu tietenki inarinsaamea ja mie luin koulussa pohjoissaamea, meillä ei ollu silloin semmosta [mahdollisuutta opiskella inarinsaamea]. Niin mie en ymmärtänyt, että ne on eri saamea. Mie vaan ajattelin, että mie en ossaa sitä saamea niin hyvin, että mie ymmärtäisin ukkia ja mummoa. (...) Ja sitten tuota heiän sukulaiset, mutta tietenki heki on ollu vanhempaa sukupolvea ja suurin osa heistäki on kuollu. Mutta että mulla kuitenkin on tuota lähisukua jokka puhuu, mut eli siis se on ollu vähän sillee, että kaikki on joutunu opetella. Et se niinkö se äidinkielenen

puhujia periaatteessa tällä hetkellä kyllä puuttuu siitä lähipiiristä. Mut et sit on muita kontakteja, jotka puhuu äidinkielenään inarinsaamea.” (Haastateltava 8)

Inarin alueella asuvilla haastatelluilla oli tietenkin enemmän mahdollisuus arjessa tavata muita inarinsaamen puhujia, kuin muualla asuvilla.

”Mä liityin tohon City-Sámit yhdistykseen ja sitten onnekseni oon päässy jonku verran niihin tapaamisiin täälläki päässä. Ihan kaikkiin ei jotenki uskalla ja kehtaa mennä. Ku ajattelee, että toiset käsittelee siellä omaa kulttuuriaan ja sit mä meen vähän niinkö turistiksi paikalle. Niin miettii sitä, että mitähän noi tykkää. (...) Niin sit mieluummin jättää menemättä. Että se on vaikee, ko selkeesti viel vähän pinnan alla kuplii tää niinkö selkee erottelu, mitä on Suomen kansan johdosta tehty. Mä oon niinku jotenki tosi varovainen siinä, että miten siihen voi mennä mukaan.” (Haastateltava 5)

Pääkaupunkiseudulla on ollut toiminnassa vuodesta 1988 Ry City-Sámit Rs, jonka ovat perustaneet Helsingin seudulla asuvat saamelaiset. Yhdistyksen tarkoituksena on yhdistää kaupunkialueen saamelaisia, vahvistaa heidän saamelaista identiteettiään ja mahdollistaa saamen käyttö enemmistökieliselällä urbaanialueella. (Sariavaara 2012, 201.) Edellä olevassa kertomuksessa ei-saamelainen, inarinsaamen opiskelija kuvaa, kuinka toisaalta on iloinen voidessaan osallistua City-Sámit yhdistyksen kokoontumisiin tavatakseen saamenkielisiä ja voidakseen tutustua kulttuuriin, mutta myös epävarmuuttaan sen suhteen, hyväksytäänkö hänen joukkoon, vaikka hän ei ole saamelainen. Haastateltava ei koe vielä ainakaan kuuluvansa täysipainoisesti edellä mainittuun ryhmään. Yleensäkin ryhmän jäsenet muokkaavat toistensa toimintaa ja voivat odottaa toisiltaan tietynlaista käyttäytymistä, jota ei taas odoteta ryhmän ulkopuolisilta jäseniltä. Yleensä ryhmään kuuluminen antaa jäsenelle uusia ajattelun muotoja ja tapoja, joiden vaikuttavuus riippuu siitä, kuinka voimakkaasti yksilö kokee kuuluvansa joukkoon. (Antikainen ym. 2013, 24.) Haastateltava on kiinnostunut ryhmän toiminnasta ja haluaa siihen osallistua,

mutta kokee epävarmuutta omasta asemastaan ryhmän sisällä ja pohtii omaa oikeutustaan kuulua kyseiseen ryhmään.

”On muutamia ystäviä, joiden kanssa puhutaan [inarinsaamea]. Tässä Inarissa kuitenkin tapaa aika paljon inarinsaamenkielisiä ihmisiä, niin ihan pystyy kaupassaki vaihtamaan inarinsaameksi ajatuksia.” (Haastateltava 6)

Osalla haastatelluista oli mahdollisuus nykyään kontakteihin muihin inarinsaamen puhujien kanssa, mutta osalle mahdollisuus tarjoutuu vain virtuaaliyhteisöissä. Onkin syntynyt virtuaaliyhteisöjen käsite. Virtuaaliyhteisöt ovat vähentäneet alueellisen ja paikallisen sidoksen merkitystä, nykyään voi olla osa yhteisöä tietoverkkojen kautta. Yhteisöistä halutaan saada vastapainoa omille tunteille ja ajatuksille. Monet näistä yhteisöistä syntyvätkin samoista asioista kiinnostuneiden ihmisten kesken (Antikainen ym. 2013, 20.), aivan kuten inarinsaamen virtuaaliset kieliyhteisötkin ovat syntyneet. Aina siis yhteisöön kuulumisen ei edellytä paikallista yhteyttä ja välitöntä vuorovaikutusta. Puhutaan symbolisesta yhteisöstä, jolloin ihmiset tuntevat yhteenkuuluvuutta samanhenkisten ihmisten kanssa, esimerkiksi samaa toimintaa harjoittavien ihmisten kanssa.

6.3 Kieli-identiteetin vahvistuminen

*”Siis miehän en ikinä halunnu lapsia, että mie en niinkö aatellu sitä ollenkaan. Se oli vaan semmonen, ettäkö se on meän suvun kieli. Ja äitin äidin-kieli ja ukin ja mummon kotikieli ollu. Niin mulla oli jotenki semmonen, että nyt se on pakko ottaa itelle haltuun, ettäkö jos mie en tee sitä, niin kuka sen sitten tekkee. (...) Enkä mie ikinä aatellu sitä, että minusta tulis kielien elvyttäjä, mie vaan aattelin itseäni. *Mie en sitä pohjoissaamea tuntenu ollenkaan omaksi.* Ja sittenkö mie kävin sen vuojen pitusen kurssin, niin mie tajusin, että hei, *tähän on niinkö se minun kieli.* (...) Ja siinä oli varmaan seki, koska mie oon pienenä sitä kuullu paljon, niin sitten se tuli jostain, aloko tuntua siltä, että hei, tähän on tuttu sana. Mutta en mie voinu yhtään yhistää, että missä mie oon sen kuullu tai mistä se tuli. Mut jostain*

se tuli. (...) Oli varmaan pari kuukautta mennyä sitä kurssia, niin mie pakasin pois ne (pohjoissaamen opiskelumateriaalit). Koska mie jotenki niinku aattelin, että mie en tee tällä [pohjoissaamella] yhtään mitään. (...) Oon unohtanu sen kokonaan. Ja joskus ku oon yrittäny jälkeenpäin kirjoittaa pohjoissaameksi jotaki, niin ei se enää onnistu. Silleenhän se auttaa, että onhan siinä niinku hirvu samanlaisia sanoja. Mutta mie oon yrittäny unohtaa sen [pohjoissaamen]. (...) *Mulla on kyllä nyt tosi hyvä kielitaito* eli mie kirjoitan ja puhun ja ymmärrän. En nyt sano, ei oo äidinkielen tasosen tietenkään, eikä koskaan tuu olemaankaan. Mutta kyllä yhtä hyvin pärjään ko englannilla. Ei sitä voi siihenkään verrata, ei. On se tosi vahva se kielitaito, ettäkö mie käytän sitä ihan päivittäin. (...) On tullu itellä, voiko sanoa, *varmempi kieli-identiteetti*. Niin mulla ei oo enää se, etten mie vois puhua pohjoissaamenkielisten tai koltansaamenkielisten kanssa. Että mie oon nyt sitä mieltä, että nyt *ko mie ossaan yhen saamen kielen, niin mie pystyn kommunikoija muittenki kanssa*. Ko ennen mie olin niin epävarma siitä pohjoissaamen kielen taiosta, mie en halunnu puhua kenenkään kanssa pohjoissaamea, koska se ei ollu täydellistä. Mutta mie tiään, että kukkaan ei tänä päivänä puhu täydellisesti inarinsaamea. Ehkä on kaks ihmistä, jotka puhuu. Ja koen, että joka ikinen kielenkäyttäjä on inarinsaamelle niin hirveän tärkeä. Jos ne ossaa yhen tai kaksikin sanna, niin meidän pitäis olla tosi tyytyväisiä ja ylpeitä niistä.” (Haastateltava 8)

Inarinsaamen opiskelun kautta ja motiivina opintojen jatkamiselle on ollut kieli-identiteetin vahvistuminen. Pohjoissaamen osaamisesta on ollut sekä etua että haittaa. Kaikki haastateltavat kertoivat epävarmuudesta inarinsaamen puhumisen suhteen. Tai ainakin jossakin vaiheessa he olivat kokeneet huonommuutta muihin puhujiin nähden. Vaatii rohkeutta uskaltaa puhua vierasta kieltä myös siinä vaiheessa kun kielitaito ei ole vahva. Yleensä vieraan kielen ymmärtäminen on helpompaa alkuun kuin puhuminen. Lähes kaikki haastateltavat mainitsivat siitä, kuinka kaikkia inarinsaamen opiskelijoita pitäisi kyetä kannustaa puhumaan ja käyttämään muutenkin kieltä jo varhaisessa vaiheessa, ilman epäröintiä kielitaidon riittävydestä.

”Se oli alussa haitta [pohjoissaamen osaaminen], mutta ko nyt mie olen heivannu sen jonnekki taka-alalle, niin ei se enää [haittaa]. Se prosessi on käyty läpi, että *mie olen siinä inarinsaamessa*. Mutta pohjoissaame oli tavallaan ikään kuin askel siihen [inarinsaamen opiskeluun]. Kun silloinko aloitti viisitoista vuotta sitten saamen kielestä kiinnostummaan, niin silloinhan ei ollu sellasta inarinsaamen kielen opiskelua, puhumattakaan siitä, että se olis semmosta tasoa [mitä inarinsaamen opiskelu on nykyään]. Niin se oli askel siihen, että pystyn lähtemään [opiskelemaan inarinsaamea].” (Haastateltava 2)

Pohjoissaamen opiskelu oli ollut useille väylä hakeutua myöhemmin inarinsaamen opintoihin. Kielenvaihto on ollut voimakasta erityisesti inarinsaamelaiten keskuudessa aiheuttaen sen, ettei suomenkielisiä inarinsaamelaisia määritelty saamelaisiksi (Sarivaara 2012, 48). Kielen oppimisen motivaatiotekijöitä alkuperäiskansojen viitekehyksessä tutkinut King (2009) painottaa kulttuuri-identiteetin merkitystä ja sisäistä motivaatiota. Sisäiseen motivaatioon kuuluu esimerkiksi vastuunotto kielen uhanalaisuudesta ja jatkuvuuden motivaatio. Hall (1990) puhuu identiteetistä konstruktivistisena prosessina, joka muuttuu ja rakentuu alati eri paikoissa ja aikoina.

6.4 Kulttuuri-identiteetin vahvistuminen

”Vielä sitä, että *millon mie niinkö tajusin, että mie olen saamelainen*. Mie olin seitsemänvuotias silloin. Minä muistan sen hetken. Siis enhän mie sitä tajunnu, että mikä juju siinä on, että äidinäiti puhu välillä tuota [inarinsaamea]. Ymmärsin, että olen saamelainen, mutta tavallaan, että se meni takaraivoon. Se meni negatiivisen asian kautta. Minun luokkakaveri joikas, oli ekalla luokalla ja joikas siellä. Alettiin nauramaan, että saamelainen ja minäki olin kiusaamassa, että saamelainen. Sittenkö mie kerroin siitä äitille, niin *äiti sano, että kuule poika, sinäki olet saamelainen*. (...) Sen jälkeken minä vaikenin siitä. Jos lukioaikana joku kaveri sano, että sinun täytyy olla saamelainen, minä en ollu enää moittimassa. Se tuli semmonen *vaikenemisen kulttuuri*. (...) Mulla on siellä [kotiseudulla] *tietty paik-*

ka, jonka mie koen omaksi itsekseni. Se on tavallaan semmoinen tietty alue, ko mie menen sinne niin mie niinkö elän kahdessa kulttuurissa. Suomalainen isä ja saamelainen äiti. Elän kahessa kulttuurissa, mut minä en huomaa, en ite kiinnitä siihen huomiota, että se vaihtuu. Koska se pohjoisen elämänmuoto on kuitenkin aika tavalla, jos sie elät luonnon kanssa niinkö yhtä jollaki lailla, niin se on siinä matkassa. Siinä on tietty vivahdeero. Ja jopa hieman ajattelutapa vaihtuu. Ja pahat kielet väittävät, että mulla on jonkinlainen semmoinen inarinsaamelainen aikakäsitys. (...) Harrastukset liittyy luontoon. Mulla on se luonnon kalenteri olemassa. Että kesällä voidaan kalastaa enemmän, keväällä pilkitään, syksyllä marjastetaan. Poroja ei oo, isovanhemmat lopetti poronhoidon kuuskymmentäluvulla, niin olen ollut matkassa. (...) Syksyllä ehkä metsästetään. (...) Sitte se marras-joulukuu nautitaan kaamoksesta ja sitte vähän hellitellään. (...) Ongelma siinä saamelaisuuden määrittämisessä, se on semmoinen hassu homma, että silloin ko mie olin alle kouluikänen, niin meillä kotona kävi vanhoja inarinsaamelaisia. Minä olin heille niinkö saamelainen. Mutta kaikki se 1900-luvun molemmin puolin syntyneet, se ikäpolvi ko kuoli, niin minusta tuli yks kaks ikään kuin lantalainen ja minua ei tunnettu. Ja sitte varsinkin niinkö pohjoissaamelaiset monesti määrittää hyvin herkästi kuka on saamelainen ja millanen on saamelainen. Niin kyllä mulla tuossa ko olin semmoinen kaksikymmentäviis kolmekymmentävuotias, niin oli semmoinen, että kuka minä olen. Mutta sitte mie totesin, että perkele, yksikään pohjoissaamelainen ei lähe minun saamelaisuutta kiistään. Ja se johti siihen, että minä tilasin ensimmäisen lapinpuvun, inarin [puvun]. Minä tein sen selväksi, että ykskään, niin mitä ne on määrittelemässä, että kuka on oikea [saamelainen].” (Haastateltava 2)

Edellä oleva kertomus kuvaa haastateltavan pohdintaa omasta identiteetistään ja kahdessa kulttuurissa elämisestä ja niiden eroista. Tässä kertomuksessa tulee ilmi myös haastateltavan pohdintaa saamelaisuudesta suhteessa virallisten saamelaisten ja valtasaaamelaisryhmän hyväksyntään. Hän kieltäytyy ulkopuolelta tulevasta määrittelystä. Hän on tiennyt olevansa jo lapsesta asti saamelainen, mutta käynyt asiasta sisäistä

kamppailua elämänsä aikana ja tullut aikuisena lopputulokseen, että muut eivät voi kiistää asiaa häneltä. Kontion (2003) mukaan itsetutkiskelu ja oma sijoittuminen yhteisöön onkin välttämätön ja meille ihmisille hyvin luontainen prosessi. Identiteetin sijoittuminen rajamaastoon, kuten edellä olevassa kertomuksessa, voi aiheuttaa marginaalisuuden kokemuksia. (Kontio 2003.) Lähtenmäen mukaan sekaväestöksi leimaantuminen tekee saamelaisia esi-isiä omaavien tilanteesta aran ja vahvasti politisoituneen (Lähtenmäki 2004, 311). Sarivaaran (2012) aineistosta nousi esiin selkeä saamelainen identiteetti, joka on paikantumisprosessin tulos. Näin myös osalla omista haastateltavistani. Sarivaara jatkaa, että henkilö ei koe paikantuvansa sekarotuiseksi, koska se voidaan nähdä itsensä mitätöimisenä ja omaan itseen kohdistuvan arvostuksen puutteeksi. Häpeän alaisuuteen asettautumisessa ja sen kohteeksi joutumisesta voidaan olla tietoisia. Julkisuuksessa käydään yhä kädenvääntöä siitä, mitkä ovat saamelaisuuden rajat ja kenellä on valta määritellä, kuka on saamelainen ja kuka ei. Keskustelu koskee saamelaisuuden virallista määritelmää yhteiskunnallisella tasolla. Tätä keskustelua käydään myös yksilötasolla sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. (Sarivaara 2012, 154–155.)

Kulttuurisella identiteetillä ei mitata saamelaisveren vahvuutta, vaan se viittaa henkilön samaistumiseen kulttuurisesta näkökulmasta. Ihmisen kulttuuri-identiteetillä tarkoitetaan yksilön omaa käsitystään siitä, kuka hän on. Yksilön minä ja hänen sosiaaliset identiteetit rakentuvat suhteessa siihen kulttuuriin ja jäsenyyteen siinä kulttuurissa, minkä hän kokee omakseen. (Hall 1987, 44–48.) Edellä olevassa kertomuksessa haastateltava on valinnut tietoisesti selkeän saamelaisen identiteetin muun muassa hankkimalla ensimmäisen inarinpuvun, välittämättä muiden mielipiteistä. Osassa tarinoista taas tätä keskustelua ei käyty ollenkaan, vaan lähes kaikki saamelaistaustaiset haastateltavat olivat kokeneet olevansa saamelaisia koko ikänsä, eikä heillä ollut syntynyt tarvetta todistella asiaa itselleen tai ympäristölleen. Sarivaaran (2012) tutkimuksessa useimmissa haastatteluissa tämä keskustelunaihe oli tullut esiin luontevasti, ilman että siitä oli tarvinnut erikseen kysyä. Stoorin mukaan pelkkä saamelaiseksi julistautuminen, saamelaiset esivanhemmat ja niistä polveutuminen eivät riitä siihen, että yksilö hyväksytään saamelaisena ja pääsee saamelaisyhteisön jäseneksi (Stoor 1999, 69). Myös tätä kipuilua kuvaa haastateltavan kertomus omasta etsikkoajasta oman identiteetin määrittelyssä.

6.5 Tärkeää omaa aikaa

”Hurahinki siihen ihan täysin ja harjoittelin sitä inarinsaamee siinä aina ko lapset oli nukkumassa, niin mä tein niitä läksyjä sieltä kurssilta. Se oli aika semmosta tiivistähtistä siihen työtilanteeseen nähden silloin, että oli tosi väsyny aina, mut *mun mielelle se oli niinku tärkeä juttu*, et mä pääsin niille tunneille kuitenkin. Että siinä on niinku paljon, silloin oli läksyjä justiin kaks kertaa viikossa heti töiden jälkeen. Semmonen kaks ja puol tuntinen rykäsy niinku opintojen päälle, et se tuntuu uuvuttavalta niinku fyysisesti. Mutta *se antoi henkisesti ihan hirveesti* ja mähän sitten innostuin sen veran, että mä sit hain sitä yliopistoon opiskelemaan inarinsaamen kielen linjalle Oulun yliopistoon.” (Haastateltava 5)

Haastatteluissa painotettiin usean taholta myös inarinsaamen kielen opiskelun mahdollistaneen henkilöille omaa aikaa, henkistä virkistäytymistä, innostumista, onnistumisen elämyksiä.

”Mulle [opiskelu]tahti oli ihan sopiva. Ko mulla oli kuitenkin toinen saame pohjalla. (...) Ihan tahti oli hyvä. En minä kokenu liian raskaaksi. Minä olen aloittanu jo silloin, ko minä oon ollu äitiyslomalla ja *se oli vaan mukavaa päivän piristystä* istua illalla pari tuntia ja kuunnella jotaki muutaki ko lapsen ääniä, niin se on ollu ihan mukavaa.” (Haastateltava 6)

Yksittäisinä vastauksina haastatteluissa tuli monia erilaisia motiivitekijöitä. Useissa mainittiin kuinka inarinsaamenkielen opiskelu, vaikkakin on tuntunut raskaalta, niin on kuitenkin tuonut paljon mielihyvää ja omaa aikaa. Useat haastatelluista olivat opiskelleet ensin pohjoissaamea, mutta päätyneet myöhemmin opiskelemaan inarinsaamea. Kaikki motivaatiotekijät eivät olleet yhteiskunnallisen tai yhteisön hyvän vuoksi, vaan kerrottiin myös syistä, jotka ovat tuntuneet antavan henkilölle itselle jotain tärkeää. Inarinsaamen opiskelu on tarjonnut joillekin haastatelluista henkireiän ja vastapainoa arjelle ja sitä kautta parantanut heidän elämänlaatuaan. Opiskelu on voinut parhaimmillaan edistää yksilön henkistä kehitystä ja edesauttaa ihmisen persoonallisuuden kehittymistä.

7 TULEVAISUUSTARINAT

7.1 Haaveet pohjoisesta

”Ehkä joskus eläkepäivinä vois mennä takasin ja just sitä saamenkieltä laajentaa. Mulla oli jopa ajatuksena silloin [aiemmassa työssä], että otan vuoden virkavappaan ja lähen Inariin opiskelemaan saamen kieltä, mutta seki sitten jäi, että kyllä se into on aina niinkö kova ja toivon, että mie joskus pystyn sitä hyödyntämään. (...) Se ois kyllä ihana, että ensinnäki oppis kunnolla ja että sitä vois käyttää vaikka kotona päivittäin vaikka oman lapsen kanssa. Äiti vähän patistais ja opettais pikkuhiljaa. Ja ehkä sitten eläkepäivinä mie oon siellä Inarissa.” (Haastateltava 1)

Inarinsaamen opiskeluun yksi motivaatiotekijä oli mahdollisuus palata ehkä myöhemmin Inarin alueelle, jolloin myös kielitaidosta olisi hyötyä ja sitä voisi käyttää arjessa. Osa koki, että mahdollisuus voisi tulla vasta eläkeiässä, osalle mahdollisuus oli ajankohdainen ehkä jo aiemmassa vaiheessa elämässä tai osalle paluu oli jo toteutunutkin.

”Yks [motivaatiotekijä] on se suku, sukujuuret, kun on sitä inarinsaamelaisuutta, niin se on ollu semmonen, että haluaa oppia sitä suvun kieltä ja kuulua siihen yhteisöön kielenkin puolesta, ymmärtää. Ja jälkeenpäin tuli sitten motivaattorina töihin pääsy. Mä oon asunu (...) ja siellä asuessa aloitin inarinsaamen opinnot siellä verkkoympäristössä. Että pääsisin jonnain päivänä sen kielen avulla tänne kotiseudulle takasin ja töihin. Ja niin siinä sitten kävi, että ko olin tarpeeksi opiskellu, niin kielitaso riitti siihen, että sain työpaikan ja pääs tänne takasin.” (Haastateltava 6)

Useammalla haastatelluista oli haaveena muuttaa mahdollisesti myöhemmin elämässä takaisin omalle kotiseudulle tai oman suvun juurille Inarin seudulle. Ajatuksena oli, että inarinsaamen kielen opiskelun kautta avautuisi mahdollisesti työpaikka, jossa voisi hyödyntää inarinsaamea tai sitten voisi eläkkeellä käyttää kieltä Inarin seudulla asuessa.

Sarivaaran (2012) tutkimuksessa tuli ilmi, että koulutuksen avulla nähdään mahdolliseksi kehittää henkistä pääomaa ja välillisesti saavuttaa työmahdollisuuksia opiskelun kautta. Haastatellut kertoivat kaipuusta omille juurille. Useat haastateltavat kokivat Inarin seudun tutut paikat erittäin tärkeiksi. Osa halusi jatkaa tulevaisuudessa inarinsaamen opiskelua yliopistossa.

7.2 Kielen siirtäminen lapsille

”Sillon me puhuttiin kotona, semmosia pikkujuttuja, syömään ja tämmösiä näin ja se oli hirveän hauskaa. Että kyllä mulla on ne kaikki kirjat tallessa, että *kyllä mie meinaan senkin [pojan] jollakin tavalla saaha vielä innostummaan asiasta.*” (Haastateltava 1)

Kaikki haastateltavat, joilla oli lapsia, halusivat edes pienillä asioilla tuoda inarinsaamea lasten elämään. Kaikkien lapsilla ei ollut mahdollisuutta saada inarinsaamen opetusta ja lapset olivat eri-ikäisiä, joten pienemmät lapset ovat ehkä vastaanottavaisempia omaksumaan vieraita kieliä luontevammin.

”Jos mie olen inarinsaamelainen, niin se on ikään kuin, en sanois velvoite, vaan se on kulttuuria. Ja koska minulla on myös *omat lapset pieniä, mie haluan siirtää sitä eteenpäin.* (...) On se jatkumo, koska minä ehdin näkemään vielä niitä vanhoja inarinsaamelaisia. Ja olen kuullu lapsuudessa sitä [inarinsaamea], mummoki välillä puhu, mutta harvoin, mutta kuitenkin. Niin koen, että olen jollaki lailla kiinni siinä kulttuurissa. Mutta he, jotka ovat asuneet saamelaisalueen ulkopuolella ja tulevat todennäköisesti käymään koulunsa saamelaisalueen ulkopuolella, niin se on ainoa kiinnekohta sinne [inarinsaamen kielen oppiminen]. Että jos mie haluan että, he saavat tietenki itte aikuisena päättää, että tuota puhhuuko he ennää. Mutta että *mie ainaki annan sen mahollisueen.* Ja se elvyttäminenhän ei oo pelkäämistään sitä kielen puhumista, kyllähän se on, että lapsilla on myös omat inarinpuvut.” (Haastateltava 2)

Kerrottiin, että halutaan antaa lapsille mahdollisuus, mutta lapset saavat kuitenkin itse päättää jatkossa inarinsaamen opiskelusta. Inarinsaamen kielen osaaminen on osa kulttuuria, mutta haastatteluissa tuli esiin myös muita kulttuurillisia tekijöitä, kuten inarinpuvun merkitys.

”Nythän se on tietenki muuttunu, menny aivan päälle. Nyt jou'un mieltä, että mie en oo ainoa kielen puhuja mejän perheessä. Että mun täytyy tietenki petrata ommaa kielitaitoa vielä, koska lapsihan mennee inarinsaamenkieliselle luokalle. Sillä on äidinkieli inarinsaame merkattuna. Että mie oon ollu näin hullu. Täällä on se kuitenkin, että jos sie laitat kielipessään, niin ei niitä kieliresursseja haluta sillai tuhlata, että se on periaatteessa, että vanhempi sitoutuu siihen, että lapsi mennee inarinsaamenkieliselle luokalle. (...) Ettäkö se saa äidinkielen omaisen kielitaion, niin tietenki me puhutaan kotona. Ja sitten on toinen isovanhempi, joka puhuu inarinsaamenkieltä ja on lähisukulaisia. Ja hällä on kyllä vielä ainaki tällä hetkellä ko täyttää kolme, niin saame on vahvin kieli. Niin sillee on tietenki nyt se motiivi, että ite pitäis koko ajan osata paremmin. Ko hän mennee kouluun, että mie oon se ainoa niin sanottu kieliturva hälle. Ei minun äiti pysty häntä auttaan läksyissä. Hän ei ossaa ees kunnolla kirjoittaa. Se on nyt tietenki *isoin motiivi, jotta pystyy sitä lasta auttaan tulevaisuudessa*. Ja eihän sekkään tee yhtään pahhaa, että on kielitaito, se koko ajan niinkö kasvaa tässä. Ko mie jou'un lapselle jotaki koko ajan katomaan ja sitten mie, ko tulee joku uus sana, mietin miten se taivutetaan. Ja kuitenkin ko mie haluan, että se oppii oikein sen kielen. Nythän se oppii niin helposti, ei sen tarvi ees opetella sitä, se toistaa ko papukaija kaikki ja osaa jo pitkiä lauseita, ossaa duaalin ja ossaa perfektiä käyttää. Niin sitäki täytyy sitä sen kielitaitoa kuitenkin jotenki seurailla, ko en oo ite äidinkielinen, niin vielä varmaan tarkemmin seuraan sitä hänen kielen kehitystä.”
(Haastateltava 8)

Osalle haastatelluista oman kielitaidon parantaminen tuntui tärkeältä erityisesti lasten kielen oppimisen tähden. Tulkitsen, että osalle oma kielitaito asetti myös paineita juuri

lasten takia. Kun inarinsaamen puhujia on vähän, jokainen osaaja on tärkeä ja halutaan, että voidaan tukea lapsia oppimaan kieltä mahdollisimman hyvin.

”Mulla sattuu silläläillä hyvin, että mulla sattuu asumaan tämän koko kaupungin tyyliin ainoa äidinkielen inarinsaamen puhuja tuossa kilometrin päässä minun kotia. Joka rupesi minulle kielimestariksi. Ja hän rupes meillä käymään ja siinä sitten aluksi varsinkin aktiivisemmin niin kuin varsinaisesti opiskeltiin, mutta hän on sitten tavallaan jäänyt tän opintojakson ulkopuolella meidän perheen elämään ja käy tässä edelleen. (...) Heille [lapsille] kyllä en tietenkään koko ajan puhu saamenkieltä, pitäisi olla tosi kova motivaatio kielikylvettä. Mutta että *oon koko ajan opettanu sanoja ja lausahduksia* ja meillä tapahtu lastenki kanssa käänne oikeastaan siinä kohtaa, kun tuota tää mun kielimestari rupes käymään meillä eli he kuuli, että tää on joku oikee kieli. Heille tää saamenkieli oli sitä, että äiti meni yläkertaan ja laitto headsetin päähän ja istu tietokoneen eteen höpsemään. Sit ne niinkö näki oikeesti, että tää on jotain oikeeta tää kieli.” (Haastateltava 7)

Kielimestari koettiin hyväksi ja toimivaksi tavaksi opetella kieltä, kun ollaan jo pidemmällä kielenopiskelussa. Monille kielimestari oli jäänyt perheen tai haastatellun elämään opintojen jälkeenkin. Tässä korostuu taas mielestäni yhteisön merkitys osaamisen mahdollistajana. Pieni yhteisö haluaa kaikki osaajat lähelle opinhaluisia. Kielimestarien merkitys ymmärretään ja sitä arvostetaan.

7.3 Varasuunnitelma omalle elämälle

”Tavallaan varasuunnitelma omalle elämälle, jos joutuu vaikka omasta työstä pois, niin sitten mä kuitenkin nyt tällä hetkellä pystyn lähteen maisteriopintoihin. Niinku sellanen *hullu tulevaisuuden varasuunnitelma, että vaikka työllistymään sitä kautta joskus*. Että mulla on sellanen taito, mikä on myös niinku sitä mun juurta, mutta sitten se on erityinen tässä maailmassa.”(Haastateltava 7)

Inarinsaamen opintoihin motivoi myös työllistymisen mahdollisuus, erityisessä asemassa olevan kielen avulla. Osalle kielen osaaminen on eräänlainen takaportti, mahdollisuus muuttaa tarvittaessa elämän suuntaa omille juurille.

8 YHTEENVETO JA POHDINTA

Saamen kielten ja kulttuurien vahvistuminen näkyy myös inarinsaamen lisääntyneenä opiskeluna. Tutkimusaiheeni on erittäin ajankohtainen. Tutkimus käsittelee inarinsaamen aikuisopiskelijoiden ryhmää, joista osalla on inarinsaamelaiset juuret ja osalla ei välttämättä ole mitään aiempia sidoksia inarinsaamen kieleen ja kulttuuriin. Halusin selvittää, millaisia kielenoppimismotiiveja aikuisiällä inarinsaamea opiskelevat tuottivat kertomuksissaan ja millaisiin tarinoihin kerrotut motiivit kietoutuivat. Haastattelujen kertomuksista tulkitsin tarinoita, jotka nimesin menneisyys-, nykyisyys- ja tulevaisuustarinoiksi. Aikuisiällä inarinsaamea opiskelevat ovat heterogeeninen joukko. Menneisyyteen liittyvissä tarinoissa inarinsaamelaiset juuret olivat luonnollisesti motiivi inarinsaamen opiskelulle. Henkilöillä, joilla ei ollut inarinsaamelaisia juuria, kielen opiskelun motiivina oli yleinen kiinnostus kieliin. Henkilöt olivat opiskelleet aiemmin useita kieliä. Motiivina toimi myös muut opinnot, jolloin opintoihin oli mahdollista valita valinnaisena aineena inarinsaame. Edellä mainitut motivaatiotekijät olivat siis tulkintani mukaan yleisimmät syyt aloittaa inarinsaamen opinnot aikuisiällä.

Miksi sitten opinnot ovat jatkuneet ja kiinnostavat edelleen? Tämä tuli esiin tulkintani mukaan nykyisyystarinoissa. Yleisimmät motivaatiotekijät kielen jatkamiseen olivat tutkimukseni mukaan halu kuulua yhteisöön kielen avulla, halu elvyttää kieltä, halu vahvistaa kieli- ja kulttuuri-identiteettiä sekä mahdollisuus saada mielihyvän kokemuksia kielenoppimisen avulla, muun muassa oman ajan saaminen koettiin tärkeäksi.

Mitä haastateltavat ajattelivat tulevaisuuden tarjoavan heille inarinsaamen opintojen suhteen? Millaisena he näkivät inarinsaamen opiskelujen hyödyt tai mahdollisuudet tulevaisuudessa? Tarinoissa nousi esiin kielen oppimisen motivaatiotekijöinä tulevaisuuden haaveet muutosta omalle kotiseudulle, omille juurille takaisin vaikka eläkepäiviä viettämään. He myös kuvailivat, kuinka haluavat siirtää inarinsaamea omille lapsilleen, jonka tulkitsin jatkuvuuden motiiviksi. Tarinoissa kuvattiin lisäksi, kuinka inarinsaamen opiskelut mahdollistivat ikään kuin varasuunnitelman omalle elämälle, jos vaikka kielen oppimisen avulla voisi saada tulevaisuudessa työtä omalta kotiseudulta.

Nämä olivat tutkimuksessani tulkintani mukaisia tulevaisuuden motivaatiotekijöitä opiskella inarinsaamea aikuisiällä.

Merkittävänä kielen oppimisen menetelmänä oli useilla toiminut verkko-opintojen lisäksi itseopiskelu. Sarivaara on tulkinnut tämän peilaavan vahvaa motivaatiota kielen oppimiseen. (Sarivaara 2012, 201–202.) Tutkimukseeni haastattelemani henkilöt olivat kaikki opiskelleet itsenäisesti inarinsaamea ja kaikki olivat opiskelleet kieltä myös verkko-opintoina. Myös muita opiskelumenetelmiä oli ollut käytössä. Oman kokemukseksi ja haastatteluissa esiin tulleiden seikkojen perusteella voin todeta, että inarinsaamen verkko-opinnot vaativat vahvaa motivaatiota kielen oppimiseen.

Kaikki haastateltavat kokivat hyvänä mahdollisuuden opiskella inarinsaamea etänä verkko-opintoina ja useimmille se oli ollut jopa ainut mahdollisuus opiskella kieltä. Kaikki haastateltavat kehuivat verkko-opintojen sujuvuutta ja toteutusta. Jos verkko-opinnoissa oli ollut jotain ongelmaa, niin ne olivat liittyneet oman nettiyhteyden heikkouteen. Myös yliopistossa tapahtuvaa opetusta keuhuttiin pääsääntöisesti. Kaksi kertaa viikossa tapahtuneiden verkko-opintojen tahtia sanottiin liian nopeaksi, mutta toisaalta yliopistossa oli joustettu tarpeeksi opintojen edistymisen mahdollistamiseksi. Useimmilla opiskelijoista oli pieniä lapsia, joten ajankäytön suhteen oltiin tarkkoja ja sitoutumisen opintoihin kertoo hyvästä motivaatiosta. Opintojen eteneminen oli osalla mahdollista vain kumppanin tuen avulla ja oli koettu motivaation kannalta hyväksi, että oli joku, joka kannusti opintojen aikana.

Jos tekisin samasta aiheesta tutkimuksen uudelleen, luultavasti tekisin monia asioita toisin. Ensinnäkin tämän kokemuksen jälkeen uskaltaisin ehkä kokeilla vielä avoimempaa tapaa tehdä haastattelu ja tekisin kuitenkin haastattelut kasvotusten, koska koen, että kasvotusten tapahtuneet haastattelut antoivat minulle enemmän. Avoimempi tapa haastatella olisi ehkä antanut vielä enemmän ja herkullisempia kertomuksia. Panostaisin siihen, että matkustaisin tapaamaan haastatteluun suostuneet henkilöt. Kasvotusten tapahtuneet haastattelut olivat pidempiä ja siten työläämpiä, mutta antoivat enemmän tutkittavaa ja narratiiveja. Luultavasti kasvotusten tapahtuneissa haastatteluissa sain luotua luottamuksen vielä paremmin vuorovaikutustilanteessa. Puhelinhaastattelussa vuorovai-

kutus oli kuitenkin jollakin tavalla kankeampaa kuin kasvokkain tapahtuneissa haastatteluisissa. Ehkä tekisin myös enemmän töitä sen eteen, että saisin haastateltaviin tasaväkisemmin sekä inarinsaamelaiset juuret omaavia, että henkilöitä, joilla ei ole inarinsaamelaisia juuria. Nyt haastateltavien määrä painottui inarinsaamelaiset juuret omaaviin henkilöihin. Voisi olla myös kiinnostavaa, jos haastateltavissa olisi ollut inarinsaamelaiset juuret omaavia henkilöitä, joilla ei ole saamelaisstatusta, kuten itse olen. Luultavasti tämä olisi tuonut taas erilaista näkökulmaa tutkimukseeni ja tuloksiini.

Tutkimukseni aikana pohdin, että lisätutkimusta aiheesta voisi tehdä ja olisi tarpeen tehdä siitä, mitkä tekijät auttavat inarinsaamen opiskelijoita jatkamaan opintoja siihen asti, että kielitaidosta tulee sujuvaa. Ja olisi myös mielenkiintoista kuulla tutkimuksen avulla inarinsaamen opettajien näkemyksiä inarinsaamen opetuksen tilasta ja tarpeista, ja siitä, miten opetusta pitäisi kehittää tulevaisuudessa, jotta yhä useammalla olisi mahdollisuus opiskella kieltä ja ylläpitää uhanalaisen kielen säilymisen ja leviämisen mahdollisuutta. Tällainen tutkimus auttaisi osaltaan myös muita heikossa asemassa olevia kieliä. Haastateltavien kertomuksissa tuli esiin, kuinka haastateltavat kokivat kaikenlaisen inarinsaamen tutkimuksen tärkeäksi, mutta erityisesti tutkimuksen, joka tulee ikään kuin ”sisältöpäin”, eli tutkijalla on jonkinlainen suhde inarinsaamelaisuuteen. Vaikka tutkimukseni tulokset eivät ole yleistettävissä, toivon niiden tuovan ainutlaatuista tietoa inarinsaamen kielen ja kulttuurin tärkeydestä. Olen iloinen, että valitsin juuri tämän aiheen tutkimukselleni. Tämän avulla sain tehtyä sen, mihin pyrin: tein oman osani inarinsaamen kielen tunnettavuuden lisäämiseksi ja myös sain tutustua haastateltaviini, joiden kertomusten avulla opin ymmärtämään vielä lisää itsestäni matkalla omille juurilleni.

LÄHTEET

Aarreniemi-Jokipelto, Päivi 2015. Ratkaisuja opintojen vauhdittamiseen aikuiskoulutuksessa. Julkaisussa Laukia, J. & Isacsson, A. & Mäki, K. & Teräs, M. (toim.) Katuuskottava ammatillinen koulutus – uusia ratkaisuja oppimiseen. Haaga-Helian julkaisu- ja. Helsinki: Unigrafia, 88–93.

Alasuutari, Pertti 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.

Antikainen, Ari & Huotelin, Hannu (toim.) 1996. Oppiminen ja elämänhistoria. Aikuis- kasvatuksen 37. vuosikirja. Helsinki: Kirjastopalvelu Oy.

Antikainen, Ari & Rinne, Risto & Koski, Leena 2013. Kasvatossosiologia. Jyväskylä: PS-kustannus.

Buchanan, David & Dawson, Patrick 2007. “Discourse and audience: organizational change as a multi-story process”. Journal of Management. Vol.44 No.5, 669–686.

Collin, Kaija & Paloniemi, Susanna (toim.) 2007. Aikuiskasvatus: tieteenä ja toiminta- kenttänä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Davis, Natalie Zemon 1996. The shapes of social history. Julkaisussa Matkoja moder- niin: lähikuvia suomalaisten elämästä. Helsinki: Suomen historiallinen seura, 9–17.

Estola, Eila 2002. The body in early childhood. Teachers` stories. Teoksessa Huttunen, R. & Heikkinen, H. L. T. & Syrjälä, L. (toim.) Narrative research. Voices of teachers and philosophers. Jyväskylä: SoPhi, 177–195.

Eteläpelto, Anneli & Tynjälä, Päivi (toim.) 2002. Oppiminen ja asiantuntijuus: työelä- män ja koulutuksen näkökulmia. Helsinki: WSOY.

Fishman, Joshua Aaron. 1991. Reversing language shift. Theoretical and empirical foundations of assistance to threatened languages. *Multilingual Matters* 76. Clevedon: Multilingual Matters.

Gardner, Robert C. & Lambert, Wallace E. 1959. Motivational variables in second language acquisition. *Canadian Journal of Psychology*: 13, 266–272.

Giroux, Henry A & McLaren, Peter 2001. *Kriittinen pedagogiikka*. Tampere: Vastapaino.

Hall, Stuart 1987. *Minimal selves*. ICA Documents 6. London: ICA.

Hall, Stuart 1990. Cultural identity and diaspora. Teoksessa Ruhenford, J. (toim.) *Identity, community, culture, difference*. London: Lawrence & Wishard, 222–237.

Hall, Stuart 1999. *Identiteetti*. Tampere: Vastapaino.

Hall, Stuart 2013. Introduction: Who needs "identity"? Teoksessa Hall, S. & Du Gay, P. *Questions of cultural identity*. Lontoo: Sage Publications, 1–17.

Heikkinen, Hannu 2007. Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus, 142–158

Helander, Elina 2000. Saamelainen maailmankuva ja luontosuhde. Teoksessa Seurujärvi-Kari, I. (toim.) *Beaivvi mánát: Saamelaisten juuret ja nykyaika*. Tietolipas 164. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 172.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. *Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2008. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Huss, Leena 1999. Reversing language shift in the far north: Linguistic revitalization in Northern Scandinavia and Finland. Uppsala: Uppsala University.

Hänninen, Vilma 2008. Narratiivisen tutkimuksen eettiset haasteet. Teoksessa: Pietilä, A-M. & Länsimies-Antikainen, H. (toim.) Etiikkaa monitieteisesti: pohdintaa ja kysymyksiä. Kuopio: Kuopion yliopisto.

Kallinen, Kati & Pirskanen, Henna & Rautio, Susanna 2015. Sensitiivinen tutkimuksessa: menetelmät, kohderyhmät, haasteet ja mahdollisuudet. Tallinna: United Press Global.

Kansanen, Pertti & Uusikylä, Kari (toim.) 2000. Luovuutta, motivaatiota, tunteita: opetuksen tutkimuksen uusia suuntia. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kansanen, Pertti & Uusikylä, Kari (toim.) 2004. Opetuksen tutkimuksen monet menetelmät. Jyväskylä: PS-kustannus.

Keskitalo-Foley, Seija 2004. Kohti kuulumisen maisemia: toimijuuden tilat ja paikat lappilaisen maaseudun naisten elämäkerroissa. Akateeminen väitöskirja. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

King, Jeanette 2009. Language is life. The worldview of second language speakers of Maori. Teoksessa Reyhner, J. & Lockard, L. (toim.) Indigenous language revitalization: encouragement, guidance & lessons learned. Flagstaff, Arizona: Northern Arizona University, 97–108.

Kinnunen, Niina 2015. Tietoturvaohjeistusten noudattamisen motivaatio ja sen muuttuminen. Väitöskirja. Vaasa: Vaasan yliopisto.

Kiss, Attila 2015. Language Ideologies about Learning Historical Minority Languages: Hungarian in Romania and Swedish in Finland. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Kontio, Riitta 2003. Annikki Kariniemi pohjoisen luontosuhteen kuvaajana. Teoksessa Suopajarvi, L. & Valkonen, J. (toim.) Pohjoinen luontosuhde, elämäntapa ja politisoituminen. Lapin yliopiston yhteiskuntatieteellisiä julkaisuja. B. Tutkimusraportteja ja selvityksiä 43. Rovaniemi: Lapin yliopisto, 61–76.

Korhonen, Vesa & Hietava, Sampo 2011. Mikä opiskelijaa motivoi, mikä ei?: korkeakouluopintoihin sitoutuminen motivaationäkökulmasta tarkasteltuna. Campus Conexus-projektin julkaisuja B:2. Tampere: Tampereen yliopisto.

Korpilähde, Outi 2015. Kun pohjoisen matkasta tuli elämän mittainen: suomalaisvaimot saamelaisyhteisössä. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Kulmala, Anna 2006. Kerrottuja kokemuksia leimatusta identiteetistä ja toiseudesta. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Tampereen yliopisto.

Kupiainen, Jari & Sevänen, Erkki (toim.) 1994. Kulttuurintutkimus: johdanto. Jyväskylä: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Kuula, Arja 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Kuula, Arja & Tiitinen, Sanni 2010. Eettiset kysymykset. Teoksessa Ruusuvuori, J. & Nikander, P. & Hyvärinen, M. Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 446–459.

Laitinen, Lea 1999. Inarinsaamen kielipesä. Suomen Kulttuurirahaston 60. toimintavuosi. Vuosikatsaus 1.10.1998–30.9.1999. Helsinki: Suomen kulttuurirahasto.

Laki saamelaiskäräjistä (974/1995).

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1995/19950974> (18.7.2016).

Lampén, Ernst 1921. Jäämeren hengessä. Jyväskylä: Gummerus, 86–105.

Latvala, Johanna & Peltonen, Eeva & Saresma, Tuija (toim.) 2004. Tutkija kertojana: tunteet, tutkimusprosessi ja kirjoittaminen. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Lieblich, Amia & Tuval-Mashiach, Rivka & Zilber, Tamar 1998. Narrative research: reading, analysis, and interpretation. California: Sage Publications.

Lindfors, Anne 2014. Kun Simpukka aukeaa: tahattomasti lapsettomien vapaaehtoistoimijoiden motiivit. Pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.

Lukin, Tuija 2013. Motivaatio matematiikan opiskelussa: seurantatutkimus motivaatiotekijöistä ja niiden välisistä yhteyksistä yläkoulun aikana. Akateeminen väitöskirja. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.

Lähteenmäki, Maria 2004. Kalotin kansaa: rajankäynnit ja vuorovaikutus Pohjoiskalotilla 1808–1889. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Mason, David 2000. Race and ethnicity in modern Britain. Oxford: Oxford University Press.

Mason, Jennifer 2007. Qualitative researching. London: SAGE Publications.

Mattus, Ilmari. Sarren suku. Sukututkimus Sarren suvusta.

Morottaja, Matti 2015. Inarinsaamelaiset.

http://www.samediggi.fi/index.php?option=com_content&task=view&id=216&Itemid=254&lang=finnis. Päivitetty 26.8.2015. Luettu 3.4.2017.

Mäkinen, Olli 2006. Tutkimusetiikan ABC. Helsinki: Tammi.

Niemi-Väkeväinen, Leena 1998. Koulutusjaksot ja elämänpolitiikka: kouluttautuminen yksilöllistymisen ja yhteisöllisyyden risteysasemana. Akateeminen väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Nummenmaa, Anna Raija 1996. Koulutus, sukupuoli ja elämänkulku: nuoruudesta aikuisuuteen yhteiskunnallisessa muutoksessa. Työpoliittinen tutkimus, nro 149. Helsinki; Tampere: Työministeriö.

Nuolijärvi, Pirkko 1999. Suomen kielitilanne 2000-luvulla. Kirjoitus perustuu Tieteen päivien Tieteiden yö -tapahtumassa Tieteiden talolla 14.1.1999 pidetty esitelmään. Luettu 24.10.2016.

Näkkäläjärvi, Ellen & Rahko, Rauna 2007. Saamen kielen ja saamenkielisen opetuksen asema ja merkitys. Teoksessa Pöyhönen, S. & Luukka, M.-R. (toim.) Kohti tulevaisuuden kielikoulutusta: kielikoulutuspoliittisen projektin loppuraportti. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 253–274.

Olthuis, Marja-Liisa 2000. Inarinsaamen kielen vuosisadat. Virittäjä 104. Helsinki: Helsingin yliopisto, 568–575.

Olthuis, Marja-Liisa 2003. Uhanalaisen kielen elvytys: Esimerkkinä inarinsaame. Virittäjä 4/2003. Helsinki: Helsingin yliopisto, 568–579.

Olthuis, Marja-Liisa & Trosterud, Trond 2015. Inarinsaamen lingvistinen suunnittelu kieliteknologian valossa. AGON, <http://agon.fi/article/inarinsaamen-lingvistinen-suunnittelu-kieliteknologian-valossa/> Julkaisu 12.4.2015. Luettu 24.4.2016.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. Toimenpideohjelma saamen kielen elvyttämiseksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä, 2012: 7.

Pasanen, Annika 2015. Kuávsui já peeivičuová. 'Sarastus ja päivänvalo': Inarinsaamen kielen revitalisaatio. Akateeminen väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Pelkonen, Risto & Louhiala, Pekka 2002. Ihminen lääketieteellisen tutkimuksen kohteena. Teoksessa Karjalainen, S. & Launis, V. & Pelkonen, R. & Pietarinen, J. (toim.). Tutkijan eettiset valinnat. Helsinki: Gaudeamus.

Piesanen, Ellen 1995. Nuori aikuinen avoimessa yliopistossa. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisuja A 61. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Pietilä, Päivi & Lintunen, Pekka (toim) 2014. Kuinka kieltä opitaan: opas vieraan kielen opettajalle ja opiskelijalle. Helsinki: Gaudeamus.

Pohjola, Anneli 2007. Eettisyyden haaste tutkimuksessa. Teoksessa Viinamäki, L. & Saari, E. (toim.). Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki: Tammi.

Puttonen, Helena 1995. Avoimen yliopiston monitahoiset motiivit: MALU-projektin lähtökohdat ja opiskelijatutkimus. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Ronkainen, Suvi 1999. Ajan ja paikan merkitsemät: subjektiviteetti, tieto ja toimijuus. Akateeminen väitöskirja. Helsinki: Gaudeamus.

Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.) 2009. Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Ruusuvuori, Johanna & Nikander, Pirjo & Hyvärinen Matti 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Ruusuvuori, J. & Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.). Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino.

Rönholm, Raimo 1999. Identiteetin lähteillä: kulttuurijuuret minuuden ja opiskelun osana. Akateeminen väitöskirja. Turku: Turun yliopisto.

Sallila, Pekka 2009. Elämänlaajuinen oppiminen ja aikuiskasvatus. Helsinki: Kansanva-
listusseura.

Sarivaara, Erika Katjaana 2012. Statuksettomat saamelaiset. Paikantumisia saamelai-
suuden rajoilla. Akateeminen väitöskirja. Guovdageaidnu: Sámi allaskuvla.

Sarivaara, Erika & Määttä, Kaarina & Uusiautti, Satu (toim.) 2013. Kuka on saamelai-
nen ja mitä on saamelaisuus: identiteetin juurilla. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Sartoneva, Pirkko (toim.) 1998. Vieraiden kielten osaaminen Suomessa: aikuisten kieli-
taidon arviointi. Arviointi 6/98. Helsinki: Opetushallitus.

Stoor, Maritta 1999. ”Enköhän mie ite tiä parhaiten, kuka mie olen”. Suomea puhuvien
saamenkielisten ja nk. lappalaisten etninen identifikaatio. Teoksessa Tuominen, M.
Tuulentie, S. & Lehtola, V-P. & Autti, M. (toim.) Pohjoiset identiteetit ja mentaliteetit,
osa 1: Outamaalta tunturiin. Lapin yliopiston taiteiden tiedekunnan julkaisuja C. Katsa-
uksia ja puheenvuoroja 16/32. Inari: Kustannus-Puntsi (Gummerus). 67–80.

Sturm, Circe 2014. "Race, sovereignty, and civil rights: Understanding the Cherokee
freedmen controversy." *Cultural Anthropology* 29, no. 3: 575–598.
<https://doi.org/10.14506/ca29.3.07>

Suoranta, Juha & Kauppila, Juha & Rekola, Hilikka & Salo, Petri & Vanhalakka-Ruoho,
Marjatta 2012. Aikuiskasvatuksen risteysasemalla: johdatus aikuiskasvatukseen.
Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.

Susimetsä, Marko 2006. Aikuisopiskelijoiden motivaatio ja oppimisstrategiat kollektiivisessa verkko-oppimisympäristössä. Tampere: Tampereen yliopisto.

Syrjälä, Leena 2001. Elämäkerrat ja tarinat tutkimuksessa. Teoksessa Aaltola, J. & Val-
li, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virik-
keitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus.

Söderberg, Anne-Marie 2006. "Narrative interviewing and narrative analysis in a study of a cross-border merger". *Management International Review*, Vol. 46 Issue 4, 397–416.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Valkonen, Sanna 2009. *Poliittinen saamelaisuus*. Akateeminen väitöskirja. Tampere: Vastapaino.

Valli, Raine & Aaltola, Juhani (toim.) 2015. *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Valli, Raine & Aaltola, Juhani (toim.) 2015. *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Varto, Juha 1992. *Laadullisen tutkimuksen metodologia*. Helsinki: Kirjayhtymä.

Äärelä, Rauni 2015. "Saamenkielisen kielikylvyn toteutus kielipesissä". *AGON*, <http://agon.fi/article/saamenkielisen-kielikylvyn-toteutus-kielipesissa/>
Julkaistu 12.4.2015. Luettu: 1.4.2017.

Äärelä, Rauni 2016. "Dat ii leat dušše dat giella" – "Se ei ole vain se kieli": tapaustutkimus saamenkielisestä kielipesästä saamelaisessa varhaiskasvatuksessa. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

Yeung, Anne Birgitta (1999) *Valmius vapaaehtoistyöhön: tutkimus Pelastusarmeijan mainoskampanjan innoittamista vapaaehtoistyöntekijöistä*. Helsinki: Sosiaali- ja terveyden turvan keskusliitto.

Yle-uutiset 2017. Saamelaislapset opiskelevat omaa kieltään takkuilevien nettiyhteyksi-
en päässä - ”Tämä on suuri järkytys”, hämmästelee virkamies. 28.4.2017.

<http://yle.fi/uutiset/3-9559185>

LIITTEET

Liite 1: Ilmoitus Facebook-ryhmissä

Pyeri aalmugpeivi puohháid! Opiskelen kasvatustieteitä Lapin yliopistossa ja teen pro gradu-tutkielmaa, jonka aiheena on aikuisopiskelijoiden motiivit inarinsaamen verkko-opinnoissa. Oletko sinä opiskellut inarinsaamea aikuisiällä verkko-opintoina ja haluaisit osallistua tutkimukseeni? Tulen keräämään tutkimusaineistoa yksilöhaastattelujen avulla helmi-maaliskuun aikana. Haastattelussa saatu aineisto käsitellään luottamuksellisesti. Mikäli kiinnostuit, ota yhteyttä sähköpostilla, niin saat lisätietoa. Takkâ!

(tekijän sähköpostiosoite)

Ystävällisin terveisin,

Tiina Krank

kasvatustieteiden opiskelija, Lapin yliopisto

Liite 2: Haastattelurunko

1. Taustatiedot

- a. Nimi, syntymävuosi, ammatti, asuinpaikka.
- b. Elämäntilanne (työssä, työtön, opiskelija), perhetilanne.

2. Inarinsaamen opiskelun taustaa

- a. Kuinka kauan opiskellut, millä menetelmällä opiskellut, kuinka kauan verkko-opinnot jatkuivat.
- b. Missä opiskellut inarinsaamea.
- c. Onko lapsuudenperheessä puhuttu inarinsaamea.

3. Motivaatio ja motiivit

- a. Mikä syy/ mitkä syyt ovat alun perin saaneet aloittamaan inarinsaamen opiskelun.
- b. Ovatko motiivit muuttuneet matkan varrella.
- c. Miksi haluaa jatkaa inarinsaamen opintoja. Mikä motivoi juuri nyt.

4. Oma asema suhteessa saamelaisuuteen

- a. Onko saamelaiset juuret, miksi juuri inarinsaame.
- b. Ovatko muut perheessä opiskelleet inarinsaamea/ osaavatko inarinsaamea.

5. Tulevaisuus inarinsaamen suhteen

- a. Jatkuuko inarinsaamen opiskelu.
- b. Jos ei, miksi ei.
- c. Jos jatkuu, miksi jatkuu.
- d. Jos jatkuu, miten jatkuu.
- e. Pystyykö käyttämään/hyödyntämään oppimaansa.
- f. Mikä olisi mielestäsi ihannetilanne inarinsaamen opiskelun/ oppimisen suhteen.
- g. Miten mielestäsi inarinsaamea saataisiin elvytettyä.